

**KREDİ KARARLARINDA KREDİ MÜŞTERİSİNİN
FİNANSAL BİLGİLERİNİN ROLÜ VE ÖNEMİ :
YEMEN BANKALARINDA BİR UYGULAMA**

Majed ALHADDAD

(Yüksek Lisans Tezi)

Eskisehir, 2016

**KREDİ KARARLARINDA KREDİ MÜŞTERİSİNİN FİNANSAL BİLGİLERİNİN
ROLÜ VE ÖNEMİ : YEMEN BANKALARINDA BİR UYGULAMA**

Majed ALHADDAD

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İşletme Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Metin ÇOŞKUN

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Nisan, 2016

Yüksek Lisans Tez Özeti

KREDİ KARARLARINDA KREDİ MÜŞTERİSİNİN FİNANSAL BİLGİLERİNİN ROLÜ VE ÖNEMİ : YEMEN BANKALARINDA BİR UYGULAMA

Majed ALHADDAD

İşletme Anabilim Dalı- Finansman Bölümü

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nisan 2016

Danışman: Doç. Dr. Metin ÇOŞKUN

Kredi analizi, kredi müşterisinin kredibilitesinin değerlendirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu çalışmanın önemi modern çağın en temel iktisadi endüstrilerinden biri olan bankacılık sektörünün öneminden kaynaklanmaktadır. Bu çalışmanın başlıca amacı Yemen’de faaliyet gösteren bankalarda kredi kararını rasyonalize etmede müşterinin finansal bilgisinin rolünü incelemektir. Bu amaç doğrultusunda, Yemen’inin Sana'a ilinde faaliyet gösteren 13 bankanın kredi departmanlarında çalışan 105 katılımcıya anket dağıtılmıştır. Betimsel analiz için Sosyal Bilimler İstatistik Programı (SSPS-19) kullanılmış ve araştırmanın hipotezlerinin kabul veya reddinin test edilmesi için çıkarımsal istatistik metotları benimsenmiştir.

Çalışmadan, kredi kararı sürecinde kredi yetkililerinin çoğu zaman, müşteri tarafından temin edilen finansal bilgilere güvenmedikleri, çeşitli bilgi kaynaklarını kullanma eğiliminde oldukları sonucu çıkmıştır. Bununla birlikte, Yemen’de faaliyet gösteren bankalar, finansal bilgi kullanımında çok sayıda tekniğin arasından, müşterinin performansını öngörmek için finansal oranları en yaygın araç olarak kullanmaktadırlar. Ayrıca kredi kararlarında kredi yetkilileri müşterinin gelir kapasitesi bilgisini geniş ölçüde kullanmaktadırlar. Diğer yandan müşterinin nakit akışı faaliyetleri bilgisi, bankalarda diğer unsurlara nazaran daha az dikkate alınmaktadır. Ek olarak, bulgularımıza göre katılımcılar, finansal bilginin analizi ve anlaşılması konusunda önemli derecede zorluk çektiklerini düşünmektedirler bu yüzden

sürekli eğitim ve rehabilitasyonla beceri ve yetenekleri arttırılmalıdır. Çalışmanın bulgularında, genel olarak müşterinin finansal bilgileri ve bankaların kredi kararını rasyonalize etme arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmektedir. Son olarak, katılımcıların şu anki görevi değişkeni ve müşterinin nakit akışına ilişkin bilginin kullanımı bölümü haricinde diğer demografik faktörler ve kredi kararında müşterinin finansal bilgilerinin kullanımı bazında katılımcıların görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadığı gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Finansal Oranları, Müşterinin Gelir Kapasitesi, Nakit Akışları, Kredi Taleplerinin Analizi, Yemen Bankacılık Sektörü.

Abstract

THE ROLE AND IMPORTANCE OF CUSTOMER'S FINANCIAL INFORMATION IN MAKING CREDIT DECISION: THE CASE STUDY IN YEMENİ BANKS

Majed ALHADDAD

MBA in Finance

Anadolu University, Graduate School of Social Science, April 2016

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Metin ÇOŞKUN

Credit analysis play an important role in the assessment of the customer's credit worthiness. The importance of this study comes from the importance of banking industry as one of the most essential contemporary economic industries. The main objective of this study was to examine the role of customer's financial information in credit analysis and rationalization credit decisions in banking operating in Yemen (OBY). To achieve the research objective, a questionnaire is distributed to 105 respondents who work in credit departments in 13 operating banks in Yemen. Statistical Package for Social Sciences (SPSS-19) was used to perform descriptive analysis and inferential statistics methods which were adopted to test whether the research hypotheses can be accepted or rejected.

The results exhibited that the credit officers tend to use of variety of sources of information and do not rely only on financial information provided by customers to make credit decisions. Among the various techniques of credit analysis, the financial ratios analysis can be considered as the most widely used in banks operating in Yemen to forecast the customer's performance. Additionally, credit officers considered the customer's revenue capacity is extensively used in credit decisions. Whereas they considered the customer's cash flow activities are less used to make credit decisions in OBY. Furthermore, the findings also showed that participants perceive themselves to suffer from significant difficulty in understanding and analysis of financial information therefore, they need to increase their

skills and abilities through continuous training and rehabilitation. Finally, the results reported that there is no significant difference between the opinions of the participants based on all demographic factors and using of financial information in credit decisions, except the functional level variable and using of the information related to customer's cash flow section.

Key Words: Financial ratios, Revenues Capacity, Cash Flows, Analysis of Credit Applications, Yemen Banking Sector.

Etik İlke Ve Kurallara Uygunluk Beyannamesi

Bu tez çalışmasının bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumunda bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilmeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla tarandığını ve hiçbir şekilde intihal içermediğini beyan ederim.

Her hangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Maied ALHADDAD

Önsöz

Öncelikle, tez çalışmanın tüm aşamaları ve karşılaşılan zorluklar süresince gözetimi, büyük desteği, rehberliği, dostluğu ve değeri biçilemeyen cesaretlendirmesi için danışmanım Doç. Dr. Metin COŞKUN'a en derin teşekkürlerimi sunmak istiyorum.

Verilerin toplanmasına yardımcı olan ve bu çalışmayı tamamlamamda katkıda bulunan hocalarıma ve arkadaşlarıma da en derin şükranlarımı sunarım. Ayrıca anketin katılımcılarına, görüşme yapmayı kabul eden ve bana bu araştırma için yardımcı olan idarecilere de teşekkür etmek istiyorum.

Eğitim hayatımın her aşamasında, canım aileme olan sevgimi ifade etmek istiyorum; rahmetli babam ve bu çalışmayı tamamlamamda daima dualarıyla bana güç veren annem, eğitimim ve genel olarak tüm hayatım boyunca bana hep destek ve cesaret veren sevgili kardeşlerime teşekkür ediyorum.

Özgeçmiş

Majed ALHADDAD

İşletme Anabilim Dalı- Finansman Bölümü

Yüksek Lisans

Eğitim

- Lisans 2006 Sana'a Univiresitesi, İktisat ve Ticaret Fakültesi, Muhasebe Bölümü, Yemen.
- Lise 2003 Al-hurrash Lisesi, Sana'a –Yemen.

İş Deneyimi

- Şubat- Ağustos, 2007 Tadamon uluslararası bankada kredi yetkilisi, Sana'a -Yemen.
- 2007-2009 Denetçi Assistanı, Dahman ve RSM Yemen (Muhasebeciler ▪ Denetçi ▪ Danışmanlar), Sana'a- Yemen.
- 2009-2012 Denetçi, Sayıştay Denetçiliğinde, Raymah-Yemen.

Kişisel Bilgiler

Doğum Yeri ve Yılı: Yemen, 1983 Cinsiyet: Bay Yabancı Dil: Türkçe ve İngilizce

İçindekiler

	Sayfa
Jüri Ve Enstitü Onayı.....	ii
Yüksek Lisans Tez Özeti.....	iii
Abstract.....	v
Etik İlke Ve Kurallara Uygunluk Beyannamesi.....	vii
Önsöz.....	viii
Özgeçmiş.....	ix
Tablolar Listesi.....	xiii
Kısaltmalar Listesi.....	xv
1. Giriş.....	1
1.1. Araştırma Problemi.....	2
1.2. Araştırmanın Amacı.....	3
1.3. Araştırmanın Önemi.....	3
1.4. Araştırmanın Hipotezleri.....	4
1.5. Araştırmanın Kapsamı.....	5
1.6. Tezin Yapısı.....	6
2. Alan Yazın.....	7
2.1. Teorik Çerçeve.....	7
2.1.1. Kredi tahsisi süreci.....	7
2.1.2. Kredi kararını etkileyen faktörler.....	11
2.1.3. Sağlıklı kredi kararı vermenin genel ilkeleri.....	12
2.1.4. Kredi analizi sürecinde kullanılan yöntemler.....	13
2.1.5. Finansal bilgi analizinin amacı.....	17

2.1.6. Finansal tablolar analizi teknikleri	18
2.2. Ampirik Çalışmalar	29
2.3. Yemen Bankacılık Sistemi.....	34
2.3.1. Yemen bankacılık sisteminin tarihsel arka planı	34
2.3.2. Yemen bankacılık sektöründe bankalarının yapısı.....	36
3. Yöntem.....	39
3.1. Verilerin Toplanması.....	39
3.2. Çalışmanın Evren ve Örnekleme	40
3.3. Anketine İçerik Geçerliliği	41
3.4. Güvenirlilik Analizi	41
3.5. Tek Örneklem Kolmogorov Smirnov Testi (Normal Dağılımı Testi)	42
3.6. Veri Analiz Teknikleri.....	43
4. Veri Analizi ve Bulgular.....	46
4.1. Çalışmanın Örnekleminin Demografik Özellikleri.....	46
4.2. Krediyeye Başvuranın Finansal Bilgileri ile İlgili Verileri	50
4.3. Çalışmanın Değişkenleri İçin Betimsel İstatistiksel Analizi.....	54
4.3.1. Müşterinin finansal oranları.....	54
4.3.2. Müşterinin gelir kapasitesi ile ilgili bilgiler.....	61
4.3.3. Müşterinin nakit akışı hareketleri ile ilgili bilgiler.....	63
4.3.4. Kredi kararında kullanılan mali tablolara güveni artıran faktörler....	65
5. Hipotezlerin Test Edilmesi ve Tartışma.....	67
5.1. Çalışmanın İlk Hipotezinin Test Edilmesi.....	67
5.2. Çalışmanın İkinci Hipotezinin Test Edilmesi.....	69
5.3. Çalışmanın Üçüncü Hipotezinin Test Edilmesi.....	70

5.4. Çalışmanın Dördüncü Hipotezinin Test Edilmesi	71
5.5. Çalışmanın Beşinci Hipotezinin Test Edilmesi.....	72
5.5.1. Birinci alt hipotezin test edilmesi	72
5.5.2. İkinci alt hipotezin test edilmesi	74
5.5.3. Üçüncü alt hipotezin test edilmesi.....	75
5.5.4. Dördüncü alt hipotezin test edilmesi.....	76
5.5.5. Beşinci alt hipotezin test edilmesi.....	78
6. Sonuç ve Öneriler.....	81
6.1. Sonuç.....	81
6.2. Öneriler	84
Ekler.....	86
Kaynakça.....	92

Tablolar Listesi

	Sayfa
Tablo 2.1: Yemen Merkez Bankası Yapısı.....	36
Tablo 2.2: Yemen Bankacılık Sektöründe Devlet Bankaların Yapısı.	37
Tablo 2.3: Yemen Bankacılık Sektöründe İslami Bankaların Yapısı.	37
Tablo 2.4: Yemen Bankacılık Sektöründe Ticari Bankaların Yapısı.....	38
Tablo 2.5: Yemen Bankacılık Sektöründe Yabancı Bankaların Yapısı.....	38
Tablo 3.1: Çalışma Değişkenlerini Ölçmek İçin Hazırlanan Anket.	39
Tablo 3.2: Seçeneklere Göre 5'li Likert Türü Derecelendirme Aralıkları	40
Tablo 3.3: Çalışmanın Örneklem ve Yanıtları	41
Tablo 3.4: Anket Ölçeğinin Güvenilirliğinin Cronbach Alpha Katsayısı	42
Tablo 3.5: Tek Örneklem Kolmogorov Smirnov Testi sonuçları	43
Tablo 3.6: Anket Seçeneklerinin Aralıkları.....	44
Tablo 4.1: Cinsiyet Değişkenine Göre İstatistiki Sonuçlar.....	46
Tablo 4.2: Yaş Değişkenine Göre İstatistiki Sonuçlar	47
Tablo 4.3: Eğitim Durumu Değişkenine Göre İstatistiki Sonuçlar	47
Table 4.4: İhtisas Alanı Değişkenine Göre İstatistiki Sonuçlar	48
Tablo 4.5: İş Deneyim Değişkenine Göre İstatistiki Sonuçlar	48
Tablo 4.6: Şu Anki Görevi Değişkenine Göre İstatistiki Sonuçlar	49
Tablo 4.7: İşyeri Değişkenine Göre İstatistiki Sonuçlar	49
Tablo 4.8: Finansal Bilgilerin Ne Derece Gerekli Olduğuna Dair İstatistiki Sonuçlar	50
Tablo 4.9: Gerekli Süreye İlişkin Mali Tablolar Üzerine İstatistiki Sonuçlar	50
Tablo 4.10: Gereken Mali Tabloların İstatistiki Sonuçları.....	51
Tablo 4.11: Finansal Bilgiye Güven Düzeyi Üzerine İstatistiki Sonuçlar	51

Table 4.12: Finansal Bilginin Doğruluk ve Güvenirliliği ile İlgili İstatistiki Sonuçlar	52
Tablo 4.13: Finansal Bilgiler Yokluğunda Kullanılan Seçeneklerin İstatistiki Sonuçları.....	53
Tablo 4.14: Denetlenmiş Finansal Bilgiye İlişkin İstatistiki Sonuçlar.....	53
Tablo 4.15: Likidite Oranlarının Kullanımına İlişkin İstatistiki Sonuçlar	55
Tablo 4.16: Faaliyet Oranlarının Kullanımına İlişkin İstatistiki Sonuçlar	56
Tablo 4.17: Kaldıraç Oranlarının Kullanımına İlişkin İstatistiki Sonuçlar	57
Tablo 4.18: Kârlılık Oranlarının Kullanımına İlişkin İstatistiki Sonuçlar	59
Tablo 4.19: Diğer Tekniklerin Kullanımına İlişkin İstatistiki Sonuçlar	60
Tablo 4.20: Müşterinin Gelir Kapasitesi Hakkındaki Bilgiler İle İlgili Sonuçlar	62
Tablo 4.21: Müşterinin Nakit Akışı Hakkındaki Bilgiler İle İlgili Sonuçlar	64
Table 4.22: Kredi Kararında Kullanılan Finansal Tablolara Güveni Artıran Faktörler	65
Tablo 5.1: İlk Hipotez İçin Tek Örneklem T-Testi İle İlgili İstatistiksel Sonuçlar	67
Tablo 5.2: İkinci Hipotez İçin Tek Örneklem T-Testi İle İlgili İstatistiksel Sonuçlar	69
Tablo 5.3: Üçüncü Hipotez İçin Tek Örneklem T-Testi İle İlgili İstatistiksel Sonuçlar	70
Tablo 5.4: Dördüncü Hipotez İçin Tek Örneklem T-Testi İle İlgili İstatistiksel Sonuçlar.....	71
Tablo 5.5: Cinsiyet Değişkenine Ait bağımsız Grup T-testi Sonuçları.....	73
Table 5.6: Yaş Değişkenine Ait Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	74
Tablo 5.7: Eğitim durumu Değişkenine Ait Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	76
Tablo 5.8: İhtisas Alanı Değişkenine Ait Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	77
Table 5.9: Şuanki Görev Değişkenine Göre Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	78
Tablo 5.10: Şuan ki İş Görevi İçin Tukey Post Hoc Testi İstatistik Sonuçları.....	79

Kısaltmalar Listesi

ANOVA	Analysis of Variances - Varyans Analizi
CBY	Central Bank of Yemen -Yemen merkez bankası
FI	Financial information - Finansal bilgiler
ORT	Mean - Ortalama
OBY	Operating Banks in Yemen – Yemen'de faaliyet gösteren bankalar
P	P Değeri
SS	Standard Deviation - Standart Sapma
SPSS	Statistical Package for Social Sciences - Sosyal bilimler istatistik programı
Sig	Significant level - Anlamlılık düzeyi
T-test	One sample t-test – tek örneklem t testi
YBRD	Yemen bank for reconstruction and development

1. Giriş

Günümüzde, yerel ve global düzeyde bankacılık sektörü, ekonominin en önemli sektörlerinden biridir. Kredi portföyü çoğu bankanın ana gelir kaynağını oluşturduğundan ve bankanın aktifler içerisinde en büyük paya sahip olduğundan, bankalar kredi analizine büyük önem vermektedir. Diğer yandan kredi tahsisi doğal olarak riskli bir süreçtir. Uygun tutumun benimsenmesi ve başarısız olunması durumunda borç vereni yüksek temerrüt riski ile karşı karşıya getirebilir. Dolayısıyla banka kredisi kararı yönetim tarafından verilen kararların en önemli ve kritik kararlarından biridir. Kredi kararları, bankalar için çok önemli olduğundan böyle bir zorlukla yüzleşmek için bankaların, borç verme sürecini ve müşterilerini kredi verilmesi için şartları açık bir şekilde anlatması, sürekli gelişen ve güncellenen yazılı politikaları olması gerekmektedir.

Bir kredi yetkilisinin birincil görevi değerlendirme sürecinde kredinin tahsisine veya reddine karar vermektir. Ancak, bazı kredi yetkililerinin, müşterilerin değerlendirme sürecinde gerekli özeni göstermemeleri durumunda, hatalar yapılmakta ve bu da kredinin geri ödemesinde problem yaratmaktadır. Bu problemlerden dolayı batık kredilerin banka için maliyeti yüksek olmakta, hatta bankayı iflasa kadar götürecek kötü sonuçlar doğabilmektedir. Bu yüzden bir müşterinin kredi başvurusu kabul veya reddedilmeden önce, kredibilite değerlendirilmesi kredi, yetkilisi tarafından dikkatlice yapılmalıdır.

Kredi kararlarının değerlendirme süreci; farklı kredi unsur ve değişkenlerinin toplanması, analizi ve sınıflandırılmasını içerir. Daha sonra, kredi riskinin ve krediye başvuranın kredibilitesinin değerlendirilmesinin metodolojisi açıklanır (Abdou ve Pointon, 2011; Purinsh vd., 2012). Buna ek olarak, bu değerlendirme süreci kredi kararı vermenin temeli olarak kabul edilir; bu yüzden banka yöneticileri risk yönetimi stratejilerini oluştururken iflas durumundan kaçınmak için bu süreçleri göz önünde bulundurmalıdırlar.

Srinivasan ve Kim, (1987) “kredi tahsisi sürecinin krediye başvuranın algılanan temerrüt riski ile tahsis edilen krediden elde edilecek olası kâr arasında ödünleşim içerdiğini” iddia etmektedir. Uygulamada, kredi yetkilileri genellikle ek bilginin izini sürerken ve kredi başvurusundaki kalemleri incelerken oldukça fazla zaman harcarlar. Müşterinin zayıflığını bulmak için çok sayıda finansal etmeni incelerler.

Bu inceleme genel bir analizle başlar ki bu; borç alanın kredi değerlendirmesinin yaygın olarak Kredinin 5 K'sı (karakter, kapasite, kapital, karşılık ve koşullar) olarak bilinen kriterleri izleyerek yapılmaktadır (Sathy vd., 2003). Finansal bilgiler kadar finansal olmayan bilgiler kredi kararı vermede faydalı kabul edilir. Ancak, kredi tahsisi kararının verilmesi müşterinin hem niteliksel (finansal olmayan) hem de niceliksel (finansal) bilgisinin analizini gerektirir. Bu iki bilgi türünün kullanılması karar alırken çok önemli faydalar sağlamaktadır.

Diğer bir deyişle, kredi kararı, finansal bilgi temel alınarak yapıldığında mal sahibinin denetlenmiş finansal tabloları kolaylıkla ölçülebilirken, finansal olmayan bilgilerinin değerlendirmesini yapmak daha zordur (Ör: müşterinin karakterinin değerlendirmesini gibi). (Scott, 2006:544)

Sonuç olarak, bankalar, rasyonel kredi kararı alırken, müşterinin sertlik derecesini gösteren kredibilitesini analiz ederken finansal bilgiyi kullanırlar. Finansal bilgi likidite, kârlılık, ödeme yeteneği, firmanın finansal durumu ve uzun vadeli finansal kapasitesini gösterdiği için oldukça önemlidir. Bu veriler müşterinin borç yönetimi ve belirlenen zamanda bankaya karşı olan yükümlülüklerini yerine getirmedeki becerisinin denetlenmesine katkıda bulunur ve müşterinin iflas riskinin önüne geçermektedir.

Diğer ülkelerde olduğu gibi Yemen'de de kredi yetkilisi kredi kararı sürecinde önemli bir faktördür. Bu noktanın ve yukarıda belirtilen başlığın ışığında, mevcut çalışma Yemen bankalarında kredi analizi ve kredi kararı almayı rasyonalize etmede finansal bilginin rolünü belirlemeye çalışmaktadır. Bu nedenle bu tez yalnızca kredi yetkililerinin müşterinin kredibilitesini değerlendirirken finansal bilgiyi kullanarak müşterinin finansal performansının analizi ile sınırlandırılmıştır.

1.1. Araştırma Problemi

Kredi yaratma süreci, bankaları iflas dahil mali sıkıntıya sebep olabilecek yüksek temerrüt riskine maruz bırakabilir (Achou ve Tenguh, 2008). Bu araştırmanın problemi; Yemen bankalarının müşterilerine verdikleri kredi miktarının azalmasına rağmen, bankaların yıllık raporlarına göre şüpheli borçlar karşılığı ve tahsil edilemeyen borçlarının sürekli olarak artış göstermesidir. Demek ki, çoğu zaman kredi değerlendirme sürecinin doğaçlama, planlanmamış ve yetersiz kalmaktadır. Bankalar tarafından

kullanılan kredi riski değerlendirme prosedürlerinin yetersiz kaldığı, kredi departmanlarının müşterilerini yeteri kadar incelemediği söylenebilir. Dolayısıyla problem, aşağıda belirtilen sorunun araştırılmasıyla formüle edilebilir:

“Yemen bankacılık sektöründe kredi kararını rasyonalize etmede müşterinin finansal bilgisinin rolü nedir?”

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı doğru bir şekilde kredi temerrüdü riskini öngörebilmek için kredi kararını rasyonalize etmede müşterinin finansal bilgisinin rolünü tanımlamaktır. Bu yüzden araştırmanın amaçları şunlardır:

- Müşterinin finansal bilgisinin kredi kararında önemli bir husus olup olmadığını araştırmak,
- Bankaların kredi kararı verirken müşterilerden her zaman finansal bilgilerini isteyip istemediklerini araştırmak,
- Mevcut finansal bilginin kredi kararını rasyonalize etmedeki rolünü açıklamak,
- Bankaların kredi kararında müşterinin finansal bilgisine ne derece güvenildiğini denetlemek,
- Müşterinin finansal bilgisini kullanan kredi yetkililerinin kredi tahsisi kararlarına yüksek düzeyde güvenip güvenmediklerini açığa çıkarmak,
- Ne derecede yeterli finansal bilginin şüpheli alacakları azaltacağını saptamak,
- Yemen’de faaliyet gösteren bankaların kredi kararlarında finansal bilginin kullanılmasını engelleyen problemleri çözecek vizyon üzerine çalışmaktır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Yemen bankalarında kredi analizi üzerine önceki çalışmalara bakıldığında, kredi değerlendirme sürecinde müşterinin finansal bilgisinin analizi ile ilgilenen kaynak bulmak neredeyse imkansızdır. Bu yüzden, bu araştırmanın kredi analizine iki özgün katkı sağlayacağı düşünölmektedir. İlk olarak bu araştırmanın, Yemen’de faaliyet gösteren bankalarda çalışan kredi yetkililerince uygulanan kredi analizi sürecinin zayıf

ve güçlü yönlerini vurgulaması beklenmektedir. İkincisi kredi kararlarını geliştirmeye yardımcı olabilecek öneriler sunmaktadır.

1.4. Araştırmanın Hipotezleri

Bu araştırmanın amaçlarını gerçekleştirmek amacıyla müşterinin kredi başvuru formunu kabul veya reddederek bir karara varmak için kredi değerlendirmesi ve kredi kararında müşterinin finansal bilgisinin kullanımından beş temel hipotez oluşturulmuştur.

Birinci Hipotez:

- **H₀:** Müşterinin finansal oranları analizi ve Yemen bankalarının kredi kararları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.
- **H₁:** Müşterinin finansal oranları analizi ve Yemen bankalarının kredi kararları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

İkinci Hipotez:

- **H₀:** Müşterinin gelir kapasitesinin analizi ve Yemen bankalarının kredi kararları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.
- **H₂:** Müşterinin gelir kapasitesinin analizi ve Yemen bankalarının kredi kararları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Üçüncü Hipotez:

- **H₀:** Müşterinin nakit akışının analizi ve Yemen bankalarının kredi kararları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.
- **H₃:** Müşterinin nakit akışının analizi ve Yemen bankalarının kredi kararları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Dördüncü Hipotez:

- **H₀:** Müşterinin finansal bilgilerine güven seviyesi ile Yemen bankalarının kredi kararları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.
- **H₄:** Müşterinin finansal bilgilerine güven seviyesi ile Yemen bankalarının kredi kararları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Beşinci Hipotez:

- **H₀:** 0,05 anlamlılık düzeyinde katılımcıların demografik değişkenleri ve Yemen bankalarının kredi kararlarında müşterinin finansal bilgilerinin rolü arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.
- **H₅:** 0,05 anlamlılık düzeyinde katılımcıların demografik değişkenleri ve Yemen bankalarının kredi kararlarında müşterinin finansal bilgilerinin rolü arasında anlamlı bir fark vardır.

1.5. Araştırmanın Kapsamı

Mevcut çalışma kredi analizine ve Yemen’de faaliyet gösteren bankaların kredi kararlarını rasyonalize etmede müşterilerin finansal bilgisinin rolüne odaklanmayı amaçlamaktadır. Çalışma Sana’a şehrinde bulunan bankaların merkez ve şubelerini kapsamaktadır. Mevcut çalışmaya diğer bölgesel bankalar dahil edilmemiştir. Bu araştırma Sana’a şehrindeki bankaların kredi departmanlarında görev yapan tüm çalışanlara odaklanmaktadır ve bankanın diğer departmanlarında çalışanları kapsamamaktadır. Sadece Sana’a şehrindeki bankalarla sınırlandırılmış olmasının sebebi bu araştırma için yararlı olacak tüm konuyla ilgili bilginin burada bulunabilmesi ve kredi tahsisi faaliyetlerinin burada yoğunlaşmasıdır. Ayrıca uygulama bölümü Yemen’de faaliyet gösteren bankaların kredi kararlarını etkileyebilen müşterinin finansal olmayan bilginin araştırılmasına yer vermemiş, sadece bankanın müşterilerinin finansal beyanatlarından elde edilen finansal bilgi ile sınırlandırılmıştır.

1.6. Tezin Yapısı

Yukarıda bahsedilen amaçları gerçekleştirebilmek amacıyla tez aşağıdaki altı bölüme ayrılmıştır:

2. Alan Yazın

Bu bölüm, üç kısımdan oluşmaktadır. İlk kısımda, kredi tahsisi sürecinde ele alınan kredi analizinin teorik çerçevesi ve kredi değerlendirme sürecinde kullanılan metodlar anlatılmaktadır. İkinci kısım farklı ülkelerden araştırmacıların daha önce yapmış olduğu kredi analizi ile ilgili ampirik çalışmaları içermektedir. Üçüncü kısım ise Yemen'deki bankacılık sistemi ile ilgili bir özet vermektedir.

2.1. Teorik Çerçeve

2.1.1. Kredi tahsisi süreci

Kredi tahsis sürecine bakmadan önce kredi analizinin amacını anlamak oldukça önemlidir. Genel anlamı ile kredi analizi, krediye başvuranın o anki kredibilitesini değerlendirme, belirleme ve gelecekteki potansiyel gelişiminin öngörüldüğü yapılandırılmış bir süreçtir (Feschija, 2008: 277). Banka müşterilerinin artan kredi talebine karşılık, banka yönetimi müşteriye kredi tahsisinin adımlarını açıklayan yazılı bir çerçeve oluşturmalıdır. Bu çerçeve, kredi tahsisi kararı verirken kredi yetkililerine herhangi bir hata ve sapmadan kaçınmak için kredi riski yönetimi konusunda rehberlik edecektir.

Akgüç, (2010:27) kredi riski yönetimi sürecinin dört aşaması olduğunu belirtmiştir: i) Krediye başvuranla ilgili gerekli bilgileri toplama ve değerlendirme, ii) Kredi kararı verme, iii) Borç alanın mali durumundaki gelişmeleri izleme ve sürekli gözden geçirme, iv) Kredi riskini azaltmak için hızlı ihtiyati tedbirlerin alınması.

Ayrıca kredi analizi sürecinin niteliği birbiri ile ilişkili iki bileşene de bağlıdır; bunların ilki kredi tahsisi için gerekli bir dizi standart ile oluşturulan yöntembilim olarak kredi prosedürleridir. İkincisi ise kredi yetkilisi tarafından kredi tahsisi prosedürlerinde oluşturulan tüm standartların karşılanması için takip edilmesi gereken eylemleri temsil eden karar verme sürecidir (Purish vd., 2010: 105).

Bu yüzden, bu kısım bir kredi başvurusunun kabul veya reddi sürecinde takip edilen adım ve prosedürleri içermektedir. Tabii ki her bankanın kendine özgü kredi analizi formatı vardır ve her banka aynı prosedürleri izlememektedir. Fakat bu kısım, kredi analizi sürecinde yaygın olarak atılan adımları içermektedir.

2.1.1.1. Kredi başvurusu ve ön değerlendirme

En başta bankalar, kredi başvurusunu incelerken kredi analizi ve karar verme sürecini hızlandıracak gerekli ve önemli bilgileri içeren başvuru formu oluşturmalarıdır. Bir başvuru formu krediye başvuranla ilgili temel bilgi, kredinin amacı, miktarı, süresi, geri ödeme planı, değeri ve başvuran tarafından gösterilen teminata ilişkin bilgiler içermelidir. Ayrıca firmalardan yukarıda sayılan temel bilgilerin yanında, çoğu durumda bankaların müşterileri hakkında topladığı genel bilgiler şunlardır; işletmenin durumu, ortaklar, sermaye yapısı, yönetim kadrosu, diğer bankalarla olan ilişkileri ve mevcut kredi limit ve riskleri (Yılmaz, 2010:35).

Bu aşamada kredi yetkilisi kredi başvurusu sırasında sağlanan bilgilere dayanarak bir ön değerlendirme yapar. Tabii ki kredi başvurusunun ilk değerlendirmesi olduğu için ön değerlendirmede, özellikle kredi başvurusu, bankanın kredi politikasıyla tutarlı olup olmadığı açısından önemlidir. Bu aşamadan sonra kredi başvurusu ve kredi yetkilisi tarafından elde edilen belgeler kredi değerlendirme bölümüne gönderilir. Burada kredi değerlendirme bölümü başvuruyu yeniden gözden geçirecektir.

Ayrıca küresel çapta gerçekleşen teknolojik ilerlemenin bir sonucu olarak müşteriler kredi verecek kurumun politikalarına bağlı olarak kredi başvurularını internet bankacılığı üzerinden de yapabilmektedirler. Ancak, Alajam ve Nor, (2013:182) internet bankacılığı hizmetlerinin olması gerektiği kadar kullanılmadığını ve Yemen'deki finansal kuruluşlarda olduğu gibi gelişmekte olan ülkelerde hala sınırlı olduğunu belirtmiştir.

2.1.1.2. Saha ziyareti ve potansiyel müşterinin saptanması

Müşteri, başvuru formunu doldurduktan sonra kredi yetkilisi bu formu baz alarak müşteri hakkında başka bilgiler toplayabilecek ve pek çok göstereyi değerlendirebilecektir. Sonra, elde edilen bilginin tam ve doğru olup olmadığına emin olabilmek için kredibilitiyi değerlendirmenin oldukça etkili bir yolu olarak şirketin yönetimine ziyarette bulunulacaktır. Bu aşamada kredi yetkilisi ticari soruşturma ve müşterinin itibarı, krediye başvurduğu banka, diğer bankalar veya diğer sektörlerle olan ilişkileri hakkında araştırma yapmaktadır.

Genellikle kredi yetkilisi müşterinin daha önce kredi aldığı bankalarla irtibata geçerek müşteri ile müşterinin kredi sözleşmesinin yükümlülüklerini tamamen yerine

getirmekte olup olmadığına ilişkin deneyimlerini araştırır. Çünkü eski ödeme kayıtları genellikle müşterinin karakteri, dürüstlüğü ve alınan krediyi sorumlu şekilde kullanıp kullanmadığı hakkında bilgi verir (Rose ve Hudgins, 2008: 521).

Üstelik, müşteri hakkında soruşturma yapmak için bankalar tarafından kullanılan veri tabanlarına çeşitli kaynaklardan ulaşılabilir ki bunlar; Merkez Bankası Risk Santralizasyon Merkezi, diğer bankalar, müşterinin faaliyet gösterdiği sektördeki rakip firmalar, Ticaret sicil kayıtları, Ticaret ve Sanayi odaları, sivil toplum kuruluşları ve soruşturma yapabilmek için kullanılacak diğer bilgi kaynaklarıdır (Yılmaz, 2010: 37).

Bu doğrultuda çoğu kredi yetkilisi ve analisti müşterinin uygunluğunu ve ödeme taahhüdüne uyacağını doğrulamak amacıyla müşteri hakkında finansal ve finansal olmayan bilgi toplayabilmek için genellikle kendi kredi protokollerini kullanır.

2.1.1.3. Potansiyel müşterinin finansal durumunun değerlendirilmesi

Bu aşamaya kadar her şey olumluysa, müşteriden tam değerlendirme yapabilmek için gerekli olacak mali durum tabloları da dahil pek çok bilgi ve belge ibraz etmesi istenir. Kredi yetkilisi bu bilgi ve belgeleri finansal analiz yapmak için kullanacak, kredibilite değerlendirmesi yapacak ve müşterinin alınan borcu geri ödeyebilmesi için yeterli nakit akışı ve malvarlığı bulunup bulunmadığını belirleyebilecektir (Rose ve Hudgins, 2008:522).

Kredi yetkilisi, ana bilgi kaynağı olarak müşterinin finansal tablolarını inceleyerek ön risk değerlendirmesi yapabilir. Finansal tablolar kredi yetkilisi için ayrıca önemlidir. Çünkü geri ödeme kaynaklarını belirlemek, finansal oranlar ve diğer teknikleri yorumlayarak krediye başvuranın geri ödeme kapasitesi olduğundan emin olabilmek için finansal tablolar en açık resimdir. Bu bağlamda daha sonraki bu kısımda müşterinin finansal tablolarının analizini ayrıntılı biçimde tartışılacaktır.

2.1.1.4. Kredi teminatının değerlendirilmesi ve kredi sözleşmesinin imzalanması

Önceki değerlendirme ve müşteri hakkındaki soruşturmanın ışığında müşteri ile müzakere aşaması başlar ve bu aşamada kredi koşulları, faiz oranı, geri ödeme planı,

gereken teminatlar ve diğ er güvence koşulları görüşülür. Bu koşullar gecikmeli ödeme kuralları ve faizini de iç erebilir (Koch, 1995: 638). Genellikle kredi riskinin daha iyi görülebilmesi kredi yetkilisinin birden fazla kaynaktan bilgi toplamasını gerektirir. Rose ve Hudgins, (2008: 551) müşterinin iş kredisini geri ödeme yeterliliğine sahip olup olmadığını belirlemek için en yaygın olarak kullanılan kaynakların ş unlar olduğunu belirtmiştir: müşterinin nakit akışı ve kârı, pazarlanabilir varlıklarla birlikte güçlü bir bilanço tablosu, borç için teminat gösterilen varlıklar ve kredi geri ödemesi için müşterinin kişisel mülkü gibi müşteri tarafından gösterilen diğ er teminatlar.

Kredi tahsis sürecinde belirtilmiş prosedürlere dayanarak, müşteriden yeterli teminat ve tapu gibi mülkiyet belgeleri istenmektedir. Bu aşamadan sonra müzakere süreci kredinin onayı veya reddi ile son bulacaktır. Eğ er kredi komitesi müşterinin isteğini kabul etmiş se kredi sözleşmesini oluşturan bütün belgeler hazırlanır ve sözleşmenin taraflarınca imzalanır.

2.1.1.5. Kredi sözleşmesine uyumun denetlenmesi

Son aşama olarak, kredi kararı verilip banka ve başvuran arasında kredi sözleşmesi imzalandıktan sonra banka kredi miktarının tamamının kullanımını müşterinin kontrolüne bırakır. Bu aşama kredi tahsisinin uygulanma aşamasıdır. Bu yüzden müşteri, sürekli olarak yükümlülüklerini yerine getirip getirmeme ve imzalanan anlaşmaya uyup uymadığı konusunda izlenir.

Bu süreçte bankalar bir parça veya bütün olarak yükümlülüklerin yerine getirilmemesi riskini engelleyebilmek için müşterinin kredi durumunu dikkatlice denetlemelidir. Akgüç, (2010: 2)'e göre bu kredi yükümlülüklerinin tümüyle veya kısmen yerine getirilememesi riski aşağıda belirtilen çeşitli nedenlerden meydana gelmektedir.

- Şirketin geleceğini sağlıklı biçimde öngörememe,
- Doğal afetler (deprem, yangın, su baskını vb.),
- Kredi alan firmanın piyasada yeni üretim ve dağıtım methodlarını takip edememesi ve rekabet gücünün zayıflaması,
- Hükümetlerin, kredi alan firmaların ödeme güçleri üzerinde olumsuz etkileyebilecek kararları ve izledikleri politikalar,
- Global ve yerel ekonomik krizlerin şirketin satış ve kârlarına olumsuz etkileri.

Bu bakımdan bankalar firmaların yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğini izlemeli ve sıkıntılı firmalarda uygulanacak prosedürleri netleştirmek için plan yapmalıdır.

2.1.2. Kredi kararını etkileyen faktörler

Bankalar kredi kararı vermeden önce müşterinin risklerini değerlendirmek ve yönetmek için müşterinin kredi isteklerini incelemelidir. Kredi sürecini yöneten unsurların ışığında, tüm kredi kararları, risk oluşması durumunda ortaya çıkacak maliyet ve kâr arasında bir değiş tokuş gerektirir (Amidu ve Hinson, 2006:93). Bu yüzden, herhangi bir bankada kredi kararını etkileyebilecek birbiri ile ilgili ve entegre çok sayıda faktör olduğu sonucunu çıkarabiliriz. Bu faktörlerin bazıları müşteri bazıları kredi ile ilgilidir.

2.1.2.1. Müşteri (Borç alan) ile ilgili faktörler

Giriş kısmında kavram olarak yer verildiği gibi, kredi analizi geleneksel olarak 5K olarak adlandırılan etmenlere bağlıdır; karakter, kapital, kapasite, karşılık ve koşullar. 5K faktörleri kredi yetkilisine başvuranın uygunluğunu ve kredibilitesini değerlendirmesi için genel bir çerçeve sağlar. Ayrıca kredi tahsisi eden bankanın karşılaşılabileceği doğal kredi risklerinin çeşidi ve miktarını belirlemeye yardımcı olur. Ek olarak müşterinin incelenen bilgileri kredi yetkilisinin sağlıklı kredi kararı verme olanağını güçlendirir. 5K kredi faktörleri daha sonra detaylı biçimde açıklanacaktır.

2.1.2.2. Kredi ile ilgili faktörler

Bankanın kredi politikalarını kapsayan anahtar unsurlar olarak ifade edilebilecek çok sayıda faktör bulunmaktadır. Bu faktörler, kredi amacı, kredi tipi, kredi miktarı, kredi vadesi, geri ödeme planı, kredi karşılığında gösterilen teminatın değeri ve tipini içerir. Bu belirleyici faktörleri anlamak bankanın finansal istikrarı için ana etmen olarak kabul edilir ve bankanın kazancı adına kredi portföyüne ağırlık verilmesi için önemli katkıda bulunabilir. Ayrıca bu etmenler bankanın kazancını tehdit eden riskleri öngörmeye de yardımcı olur (Bonfim, 2009:281).

2.1.3. Sağlıklı kredi kararı vermenin genel ilkeleri

Her kredi talebinin risk unsuru bulunmakla beraber; bazıları hemen kredi analizi sürecinde tespit edilirken bazıları sürecin ilerleyen zamanlarında açığa çıkabilir. Başarılı kredi kararı kredi riskinin etkisini azaltmak ve önlemekte önemli rolü olan çok sayıda ilke ile karakterize edilir. Bu bağlamda bu ilkeler kredi yetkilisi tarafından kredi kararı verme sürecinde hesaba katılmalıdır. Aşağıdakiler kredi kararı verme ilkelerinin başlıcalarıdır:

- 1) **Likidite:** Başarılı kredi kararı verme banka için geleceğe yönelik teminat ve kredi üretme temeli üzerine inşa edilir. Aslında bankalar kendi kendini tasfiye etme özelliği bulunan kısa vadeli kredileri tercih ederler ve bu kısa vadeli krediler borç alan şirketin nakit dönüşümünü avantaja çevirebilir (Rose, 1991: 196). Genel olarak kısa vadeli kredi, zaman içinde nakde çevrilecek mal stoğu yapmak gibi şirketin cari aktiflerini finanse etmek için kullanılır. Böylece bu aktiflerden elde edilen gelir, bankadan alınan kredinin geri ödemesinde kullanılabilir.
- 2) **Güvenlik:** Bu ilke müşterinin krediyi geri ödeme gücüne, kabul edilebilir güvenlik seviyesinde olup olmadığına, yeterli ekonomik duruma ve krediye başvuranın gerekli kişisel unsurlara sahip olup olmadığına odaklanır (Sathye vd., 2003:244). Bu yüzden, kredi yetkilileri bankanın mevduat sahibi müşterilerine karşı yükümlülüklerini yerine getirmeye devam edebilmesi için bankanın parasını kararlaştırılan süre içinde kredi müşterisinden temin edileceğine emin olmalıdır.
- 3) **kârlılık:** Borç veren herhangi bir kurumda kredi portföyü ağırlıklı olarak diğer aktiflerden elde edilen kazançlarla mukayesesi yapılarak beklenen kredi kazancına dayanır. Bu yüzden, genellikle kredi veya borç sağlayan kişi tüm masraflar ve kredi riski kayıpları göz önünde bulundurulduktan sonra en yüksek oranda geri dönüşü olan krediyi tahsis etmeyi tercih edecektir (Rose ve Hudgins, 2008: 516). Bu yüzden, kredi yetkilileri sağlıklı karar verebilmek açısından kâr marjını ve kredi ile ilişkili riskleri iyi ölçüp değerlendirmelidir.
- 4) **Çeşitlendirme:** Çeşitlendirme, kredi riski yönetimi ve yatırım bütçesi alanlarında risklerin etkisini ve sayısını azaltmak için kullanılan başlıca araçtır (Bodie vd., 2014:230). Aynı zamanda bankanın stratejisi kredi portföyünü çeşitlendirme ilkesini takip etmek olmalıdır ki bu banka için kredi riskinin tek bir coğrafi

bölgede, spesifik bir ekonomik sektörde ve spesifik bir müşteride yoğunlaşmasını engelleyecektir.

- 5) **Teminat:** Tahsis edilen kredi için rehin tutulan teminatlar bankacılık sektöründe kredi geri ödemesi gecikmesi veya temerrüt durumunda savunma hattının ikinci sırası gibi kabul edilir. Bu yüzden, müşterinin teminatı her banka için en önemli unsurlardan biridir ve kredi miktarını karşılamaya yetecek limiti sağlamalıdır. Aynı zamanda borç veren banka öne sürülen teminatın diğer borç verenler tarafına da sunulup teminat gösterilmediğinden emin olmalıdır (Rose, 1991: 184).

2.1.4. Kredi analizi sürecinde kullanılan yöntemler

Daha önce de bahsedildiği gibi bankanın müşterisine kredi tahsisi kararı verilirken kredi politikaları gereği çok sayıda bilgi kaynağına başvurulur. Ayrıca Merkez Bankası tarafından oluşturulan düzenlemeler de takip edilir. Bu bilgi sentezinin temel amacı işletmelerin doğasını anlamaya çalışmak ve müşterinin alınan borcu ödemeye yetecek kazancı olup olmadığını belirlemektir. Bu yüzden, kredi yetkilileri kredi analizi sürecinde müşterinin faaliyetleri ile ilgili işlerini ne derece etkin ve yetkin biçimde yapabildiğini görmek için çok sayıda uygun ve kabul edilebilir finansal ve finansal olmayan bilgi kullanmaktadırlar.

Sathye vd., (2003:110) kredi riski analizinde kullanılan araçları aşağıdaki gibi dört kategori altında göstermiştir:

- 1) Finans piyasası tabanlı primlerden elde edilen risk primi analizi,
- 2) Finansal teoriye dayanan ve bu anlayışları kredi riski tahmini için kullanan karma sistemler,
- 3) Gerileme analizi ve çoklu farklılık analizi gibi istatistikî metodları kullanan ekonometrik sistem,
- 4) Kredi analizinin 5K'sını kullanmak gibi insanın takdirine dayanan uzmanlık sistemleri.

Ancak bu kategorilerden bazıları karmaşık olduğu için Yemen'de çoğu finansal kurum müşterinin kredi riski analizi için uzmanlık sistemlerinin kullanılması gibi en basit araçları kullanmaya devam etmektedir. Finansal olmayan bilgilerin değerlendirilmesine

dayalı olan kredi analizi bu çalışmanın konusu değildir. Fakat, bu bölümde Yemen'de sıklıkla kullanılan bir yöntem olması dolayısıyla Kredi analizinin 5K'sına değinilmiştir. Tatbiki kapsam müşterinin finansal bilgisini kredi analizinde kullanmaya daha çok önem vermektedir ki bu müşterinin kredibilitesinin bazı göstergelerini ayırtırmak ve sağlıklı kredi kararı verebilmek için oldukça önemlidir.

2.1.4.1. Kredi analizinde 5K faktörlerinin kullanımı

5K modeli geleneksel kredi analiz modelidir. 5K'lar; karakter, kapital, kapasite, karşılık ve koşullardan oluşmaktadır (Joseph, 2013:24). Bir kredi analiz kriteri, kredi yetkilisinin müşterinin kredi faizini ve ana parayı ödeyebilme yeteneğini değerlendirmesini sağlar. 5K olarak bilinen kredi kriteri Yemen bankacılık sektöründe müşterilere kredi tahsis ederken kredi yetkililerinin kullandığı en çok öne çıkan kredi sistemi olarak görülmektedir.

Sathye vd., (2003:6) 5K faktörlerinin finansal kuruluşlar tarafından kullanılan en yaygın sistem olduğunu ve kredi yetkilisinin borç alanların güvenliği, uygunluğu ve kârlılığı konusunda karara varmasını sağladığını göstermiştir. Kredi analizi sürecinde banka açısından riskleri en aza indirgeyen bu 5K faktörler aşağıdaki gibi sıralanabilir.

I. Karakter (Character)

Kredi, borç veren ve alan arasındaki güvene dayanır. Dolayısıyla müşteri karakteri çalışması, müşterinin krediyi geri ödemedede ciddi bir çaba harcıyıp harcamayacağı, davranışları ve ahlakı konusunda karar vermeyi amaçlar. Beaulieu, (1996:516)'e göre karakter faktörü işletmenin borcu geri ödemedeki kararlılığı olarak tanımlanmıştır. Bu kavramlar, işletme yönetiminin güvenilirliğini, sabitliğini ve dürüstlüğü tanımlamak için müşterilerinin karakteri kullanılmıştır.

Müşteri karakter analizi müşterinin bütünlüğünün, dürüstlüğünün, geri ödeme kapasitesinin ve gider davranışlarının doğrulandığı bankacılık ve bankacılık dışı sektörlerden toplanan bilgileri içerir. Müşterinin karakteri kredi kararının ana alt ögesi olsa dahi kredi yetkilisi üstün beceri ve tecrübe gerektiren müşteri bütünlüğünü ve dürüstlüğünü ölçmede bir çok zorlukla karşılaşabilir. Genellikle karakter değerlendirmesi aşağıdaki yollardan biri veya bir kaçı ile yürütülebilir:

- Eğer müşteri daha önce bankadan kredi aldıysa kredi alışverişleri

- Banka kredi alanın karakterini belirlemek için olası müşterinin akrabaları ve arkadaşları ile iletişime geçebilir,
- Kredi yorumlama acentelerinden gizli raporlar (Sathye vd., 2003:8).

Bu takdirde, eğer müşteri karakter incelemesi iyi bir itibar gösterirse, onun mali durumunun ve kredibilite sağlamlığını artırır aynı zamanda kredi geri ödeme olasılığı yüksek olacaktır.

II. Kapasite (Capacity)

Müşteri kapasitesi bankanın kredi verirken karşılaşılabileceği risk miktarını etkileyen bir kriterdir. Kredi değerlendirme sürecini yürüten kredi yetkilisi, müşterinin parayı yönetme yeteneğini ve yükümlülüklerini yerine getirmek için yeterli para kazanıp kazanmayacağını da dikkatle incelenmelidir.

Kredi değerlendirmesinde, banka öncelikli olarak müşterinin mali durum tabloları ile yargıya varılan kapasitesi ve kapital ile ilgilenmektedir. Müşteri kapasitesi ilerleyen dönemlerde kârlı para girişi olup olmayacağını ve ulaşılan ticari faaliyet seviyesini tehlikeye atmadan borcu geri ödemede yeterli kâr sağlanıp sağlanmayacağını öğrenmek için yapılmaktadır (Petrović ve Davidović, 2011:74; Beaulieu, 1996:517).

III. Kapital (Capital)

Müşterinin işe ya da projeye yatırdığı miktardır. Genellikle müşterinin faaliyetlerini gerçekleştirmek ve varlıklara yapılacak yatırım için kısmen bir banka kredisiyle ve kısmen mal sahibinin kendi sermayesiyle finanse edilir. Kapital, müşterinin ticari ödeme gücünü ve finansal yönden değerini temsil etmekte ve genellikle net değerle ölçülmektedir. Bu nedenle çoğu bankalar banka fonlarını geri almayı garantilemek için dışsal kaynaklardan çok içsel kaynakları olan müşterilere fon vermeyi tercih eder. Bu bağlamda, müşterinin sermaye yeterliliklerini değerlendirmedeki öncelikli hususlar şunlardır:

- Mal sahibinin işe yatırdığı sermaye miktarı,
- Kredi verenlerden ya da mal sahiplerinden alınabilecek fon miktarı,
- Total sermayenin ne kadar etkili kullanıldığı. (Baiden, 2011:20).

IV. Karşılık (Collateral)

Teminat bankanın fon sağlarken karşılaşıacağı olumsuzlukları azaltmak için banka kredisine başvurandan parayı ödeyememesi halinde karşılık olarak göstermesini

beklediği varlıklardır (Jiménez ve Saurina, 2004: 2193). Kredi ödemesinde ilk kaynak ortadan kalktığında kredinin ödenmesi için kullanılan ikinci kaynaktır (Sathye vd., 2003:11). Bu sebepten dolayı, banka ancak yeterli düzeyde teminata sahip olan müşterisine belirli varlıklara karşılık kredi vermelidir. Aksi takdirde banka müşteri borç yükümlülüklerini yerine getiremediği durumlarda ana para ve faizin telafisinde risklerle karşılaşacaktır.

Alnajjar, (1997) banka ile yapılan kredi sözleşmesinde teminat türleri olarak emlak, nakit, menkul değerler, araba vb. varlıkların teminat mahiyetinde olabileceğini ortaya koymuştur. Kredi verenler açısından en iyi teminat, değerini kaybetmeden kolaylıkla nakite çevirilebilenidir. Kredi işlemlerinin başarılı bir şekilde yürütülmesi için teminatın yeterliliği, yasallığı ve değerinde eksilme olmaksızın nakite çevirilebilirliği kontrol edilmelidir. Yemen'de teminat karşılığı konusu kredi kararı için en önemli faktörlerden biridir.

V. Koşullar (Conditions)

Hiç şüphesiz ki her ülkede ya da özel sektörde içten ya da uluslararası olan ekonomik gelişmeler bankacılık politikasını etkiler. Kredi yetkilisinin yanısıra banka yönetimi eğer uygun görürse ülkedeki ekonomik değişimler durumunda kredi riskinden kaçınmak için kredi portfolyosunu azaltmalı ve kredi yetkilisi krediye başvuran müşterilerin özel ve genel koşullarının etkilerini incelemede duyarlı olmalıdır.

Müşterinin koşul analizi aynı zamanda içsel ve dışsal faktörleri de kapsar: dışsal faktörler zorunlulukları karşılayacak olan ve kredi verirken göz önünde bulundurulması gereken, ekonominin durumunu, endüstriyi, savaş tehditlerini ve diğer felaketleri içerirken içsel faktörler kredi politikalarını, kredi bütçesini ve uzman kadroyu içerir (Sathye vd., 2003:12).

Ülkede olan ekonomik gelişmeler, kredi talep edenin içinde bulunduğu sektörün durumu ve yukarıda sadece sözü edilen faktörler koşulların ekonomik faktörleridir. Baiden, (2011:22)'e göre aynı zamanda kredi alanlardan ve verenlerden kaynaklanan koşulların da titizlikle incelenmesi gerekir. Kredi alan açısından işletmenin faaliyetleriyle alakalı koşullar kredi kalitesinde önemli bir etkiye sahiptir (ör; talepteki, tedarikteki, yayılan teknolojideki, tedarikçideki, müşterideki, iş gücündeki, standart iş zamanındaki

ve istihdamdaki değişimler) kredi veren açısından koşullar ise likidite riski, faiz oranı riski, işletme rizikosu gibi riskler ile ilişkilidir.

2.1.4.2. Kredi analizinde finansal bilginin kullanımı

Kredi yetkilisi, müşterilerin geçmiş tecrübelerini, kişisel bilgilerini ve doğru karar vermede temel belirleyici olarak göz önünde bulundurulmuş finansal bilgileri içeren kredi değerlendirme sürecinde bir çok faktörü baz alır. Beyer vd., (2010) finansal bilgiyi toplamanın pazara bağlı ekonomide iki ana faktörü olduğunu belirtmiştir. Öncelikle kapital sağlayanlara, yatırımcılara ya da kredi verenlere ileriye dönük kazanç sağlamaları için olanak verir. İkinci olarak da sağlanan kapitalin kullanımının izlenmesine izin verir.

Aynı şekilde, Zager ve Zager,(2006:37), kredi kararını, rasyonelleştirme sürecinde çok önemli olan iş kalitesini değerlendirmek için finansal durumlardan edindiğimiz bilgileri kullanılabilir. Bilgiye dönüştürdüğümüz bir finansal tablo analizi olarak tanımlamıştır. Bundan dolayı, müşterinin kredibilitesini bilmek ve sağlıklı bir kredi kararı çıkarmak için kredi yetkilileri finansal tablolar analizinin ve çeşitli tekniklerin iyi bir birleşimi olmadan finansal analizin umulduğu gibi etkili bir biçimde kullanılamayacağını çok iyi bilmelidir.

2.1.5. Finansal bilgi analizinin amacı

Finansal tablolar, kredi verenler ya da yatırım yapanlar uygun karar versin ya da vermesin bu kuruluşlar ile ilgilenenler için kuruluşlara nasıl yatırım yapılacağını anlamak ve kuruluşun performansını değerlendirmede ana faktör olarak görülmektedir (Kitindi, Magembe ve Sethibe, 2007:55). Bu sebepten dolayı, finansal tablolar müşterinin durumu hakkında objektif bir bakış açısı, mali durum değerlendirmesine katkı, kazanç ve müşteri tutanaklarını yürütmek ve taahhütlerini geri ödemek için yeterli gelir sağlama kapasitesinin kontrolünü sağlar. Finansal bilgi sadece geçmişte yapılan aktivitelerin bir özeti ve kaydı değildir. Aynı zamanda şu anki ve gelecekteki beklentileri ve değerlendirmeleri yansıtır.

1) Müşterinin geçmiş finansal performansının değerlendirilmesi

Özel bilgi toplamak müşterinin geçmiş performanslarının hazır halini içerse de maliyetli bir şeydir. Çünkü bankanın fazladan zaman ve çaba harcamasını gerektirir. Geçmiş performans analiz bulguları yatırımcılar ve kredi verenlerin finansal karar almalarında

müşterinin gelecek performansı hakkında belirleyici olduğu için faydalı olabilir (Gallimberti, 2014:10).

2) Müşterinin var olan durumunun değerlendirilmesi

Kredi analistleri müşterinin mal varlığına karşı her çeşit taahhüt ve müşterinin sahip olduğu varlıklar açısından müşterinin var olan durumunu bilmek için finansal tablolar analizi ile ilgilenirler.

3) Gelecekteki beklentinin artması ve kazanç tahmini

Finansal tablolar, kredi dönemine ve kredi verene bağlı olarak finansal tablo analizinin amacı değişse de, müşteri ödeyebilirliği ve kazancı hakkında bilgi sağlamak için kullanılır. Bu yüzden, uzun süreli kredi sağlayan banka müşterisinin kredinin geri ödemesini sağlayıp sağlayamayacağını görmek için gelecekteki kârlar beklentisini değerlendirirken, kısa süreli kredi sağlayanlar müşterinin finansal tablosunda gösterilen mevcut kaynaklara bakabilir (Gibson, 2011: 203). Yukarıda belirtilen bu noktanın temelinde potansiyel kredi verenlerin her birinin kredi kararına varmak için kullandıkları belirli kriterleri vardır.

4) İflas ya da başarısızlık tahmini

Şirketin finansal iflasını tahmin etmenin yaygın bir yolu rakiplerinden finansal olarak daha zayıf firmaları belirlemek için finansal tabloların kullanılmasıdır. Altman finansal iflas tahmincisi Z-skor olarak bilinen ve müşterinin finansal durumuna göre hesaplanan, 5 finansal orana (yani likidite, kaldıraç gücü, faaliyet, borç ödeme gücü ve kârlılık) dayanan bir analiz tekniği sunmaktadır (Danilov, 2014:55).

5) Operasyon verimliliğinin değerlendirilmesi

Operasyon verimliliği kredi müşterilerinin mal varlıklarını kârlı ve yeterli bir şekilde idare edip edemeyeceğini değerlendirmesinin yanı sıra müşterilerin gelirini artırma ve masrafları düşürme yeteneğini yansıtır. Finansal tabloda yer alan bazı belirleyicilere dayanmalıdırlar ve önceki bilgilerle karşılaştırıldığında firmanın gerçek performansı hakkında daha iyi bir tahmin sağlamalıdırlar (Gitman ve Zutter, 2011:49).

2.1.6. Finansal tablolar analizi teknikleri

Finansal tablolar analizi kredi yetkilisi için bir müşterinin finansal durumunu değerlendirmede temel araçtır. Buna bağlı olarak finansal analistler ve muhasebeciler,

yatırım yapma ve kredi kararı vermede kullanılan pek çok analitik araç ve teknik geliştirdiler. Subramanym ve Wild, (2009:28)'a göre finansal tabloların analizinde kullanılan teknikler beş ana başlık altında derlenebilir: Karşılaştırmalı Tablolar Analizi (Yatay Analiz), Yüzde Yöntemi ile Analiz (Dikey Analiz), Eğilim Yüzdeleri ile Analiz (Trend Analizi), Oranlar Analizi, Nakit akışı analizi.

Ancak, Coşkun, (2011:79) eğer işletmenin finansal tablolarının geçmiş yıllardaki oranlarıyla, aynı işkolundaki diğer firmaların oranlarıyla veya daha önceden belirlenmiş standartlarla karşılaştırılmadıkları sürece finansal analiz tekniklerinin herhangi birini tek başına kullanmanın anlamsız olacağını belirtmiştir. Bu yüzden, analist ihtiyacı karşılamaya yetecek bilgiyi elde etmek ve finansal analizden beklenen faydayı sağlayabilmek için aynı anda birden fazla teknik uygulamalıdır. Finansal analiz sürecinde yatırım ya da kredi kararlarında yardımcı olan teknik ve yöntemler şöyle gruplandırılır:

2.1.6.1. Oranlar analizi

Daha önce belirtildiği gibi, müşterinin kredibilitesinin değerlendirilmesi müşterinin işinin finansal risklerini öngörmek ve yükümlülüklerini yerine getirip getiremeyeceğini anlamayı amaçlamaktadır. Bu amaçla oran analizi müşterinin kredi riskini değerlendirmenin en temel girdisi olarak kabul edilir ve yaygın olarak kullanılır.

Whittington, (1980:219) finansal oranların kullanımının iki prensibi olduğunu varsaymıştır; bu prensiplerin ilki iki değişken arasındaki bağıntıyı tek bir sayı ile özetleyen ve geçmiş standartlarla karşılaştırma yaparak performansın düşük veya yüksek olduğunun ölçümünü yapmak için yararlanılan oranların normatif analizidir. İkincisi ise amaçları öngörmek için gözlemsel ilişkiyi tahmin etmede kullanılan istatistiksel özelliklerin oranlarına dayalı olan oranların alternatif analizidir.

Kredi analizinde hesaplanan ve analiz edilen çok sayıda farklı finansal oranlar bulunmaktadır. Kredi yetkilisi, müşterinin ödeyebilirliğini ve risklerini ölçmek için incelenen finansal tablolardan elde edilen oranların kombinasyonunu kullanmalıdır.

Ganguin ve Bilardello, (2005:275) müşterinin potansiyel riskleri ölçmesi için dört anahtarı olduğunu öne sürmüştür; müşterin kârlılığı, bilanço tablosu, nakit akışı yeterliliği ve finansal esneklik. Bu bağlamda aşağıdaki oranların her biri kredi yetkilisine kredi

tahsisini yapıp yapmayacağı konusunda sağlıklı karar verme açısından yardımcı olmaktadır.

I. Likidite Oranları

İşletmenin cari durumunun belirlenmesinde, bir işletmenin kısa vadede mevcut borçlarını ödeyip ödemeyeceğini ve kredi yükümlülüklerini yerine getirip getiremeyeceğini belirlemek için dönen varlıkları ve mevcut borçları arasındaki bağıntıyı gözden geçirmeyi içermektedir (Friedlob ve Schleifer, 2003:71). Bu sebeple bir firma kısa vadeli borçlarını aşacak miktarda varlığı yıl içerisinde derhal nakde çevirebilmek için bir kenarda tutmalıdır. En yaygın likidite oranları cari oran, likidite oranı, nakit oranı ve net işletme sermayesi olarak tanımlanmaktadır:

$$A) \text{ Cari Oranı} = \frac{\text{Dönen Varlıkları}}{\text{Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar}}$$

Cari oran, bir işletmenin finansal likiditesini ve kısa sürede borçlarını ödeyebilmek için nakit yaratma gücünü ölçen için en yaygın olarak kullanılan orandır ve cari oranın 2'den büyük olması gerektiği iddia edilir (Elliott ve Elliott, 2009:685). Borç veren açısından cari oran ne kadar büyük olursa müşteri yükümlülüklerini yerine getirmede o kadar yeterli olur ve bu müşterin ödeyebilirlik bağlamında güçlü olduğunu gösterir. Düşük cari oran ise müşterin borçlarını ve kredilerini ödemedede zorlanacağına işaret eder.

B) Asit Test Oranı

$$= \frac{\text{Dönen Varlıklar} - \text{Stoklar}}{\text{Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar}}$$

Asit test oranı, likidite ölçümünde cari orandan daha titizdir. Bu oran şu soruya cevap verir; "Tüm satışlar durursa şirket mevcut yükümlülüklerini likit varlıklarını kullanarak karşılayabilir mi?"

Genel olarak borç verenler ve yatırımcılar tarafından müşterinin asit test oranı 1.0 sınırında ya da hedefini > 0.5 oranında aşmışsa yeterli ve uygun kabul edilmektedir (Elliott ve Elliott, 2009:689).

Bu yüzden, eğer likidite oranı 0.5'in altında ise işletme sektörle uyum göstermediği ve azalan bir eğilim gösterdiği için borç veren tetikte olmalıdır.

$$C) \text{ Nakit Oranı} = \frac{\text{Dönen Varlıklar} - \text{Stoklar} - \text{Alacaklar}}{\text{Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar}}$$

Nakit oranı, asit test oran'dan daha hassas, katı ve işletmenin elindeki nakit ve nakdi değerler ile kısa vadeli yabancı kaynakların ne ölçüde karşılandığını gösterir (Friedlob ve Schleifer, 2003:74). Ancak bu oran resmin yalnızca küçük bir kısmını gösterir ve işletme hakkında daha kapsamlı bir görsel sunamaz. Bu sebeple borç verenler bir işletmenin finansal gücüne sadece nakit oranını göz önünde bulundurarak karar veremezler.

II. Faaliyet Oranları

Faaliyet Oranları, işletmenin varlıklarını yönetme ve satış ile nakit girişi yaratmadaki yeterliliğini ölçmek için kullanılan oranlardır. Bu gibi oranlar etkinlik düzeyi (net satışlar ve satılan malların maliyeti ile temsil edilen) ve çeşitli varlıkların arasındaki ilişkiyi temel alır. Bu oranlar aynı zamanda çalışma oranları, verimlilik oranları ya da varlık yönetimi oranları olarak da adlandırılır. (Gitman ve Zutter, 2011: 73; Sathye vd., 2003:53). Kullanılan en yaygın faaliyet oranları şunlardır:

$$A) \text{ Alacak devir hızı} = \frac{\text{Kredili Satışlar}}{\text{Ortalama Ticari Alacaklar}}$$

$$\text{Alacakların Devir Süresi} = \text{Alacak Devir Hızı} * 365$$

Alacak devir hızı, işletmenin yılda kaç kez alacaklarını topladığını gösterir. Daha açık bir deyişle, işletmenin alacaklarını tahsil kabiliyeti, işletmenin likiditesinin yeterliliğini ölçmeyi gösteren iyi bir ölçüdür. İşletmenin alacakları, uygun bir süre içerisinde tahsil edilebiliyorsa alınan krediyi ödeyebilirlik açısından işletme için bir probleme yol açmayacağı kabul edilebilir (Akgüç, 2010: 257). Bu nedenle alacak devir hızı mutlaka incelenmelidir. Çünkü işletmenin finansal gücünü ölçmede çok önemli bir rol oynamaktadır

$$B) \text{ Stok Devir Hızı} = \frac{\text{Satışların Maliyeti}}{\text{Ortalama Stoklar}}$$

$$\text{Stokların Devir Süresi} = \text{Stok Devir Hızı} * 365$$

Bu formüller işletmenin stoklarını yönetme konusunda yeterliliğini ve etkililiğini ölçmeyi amaçlamaktadır. Diğer bir deyişle, işletmenin ne kadar sürede envanterindeki stoklarını sattığını veya stokların ne kadar süre stokta tutulduğunu ölçer. İşletmelerde stokların

devir hızının yükselmesi daha iyidir. Çünkü malların alınıp, satıldığını ve hızla envanterin yenilendiği anlamına gelir (Vance, 2003: 29).

$$C) \text{ Ticari Borç Devir Hızı} = \frac{\text{Satışların Maliyeti}}{\text{Ortalama Ticari Borçlar}}$$

$$\text{Ticari Borçların Ortalama Ödeme Süresi} = \frac{365}{\text{Borç Devir Hızı}}$$

Bu formüller işletmenin satın alma ve satış politikaları arasında uyum olup olmadığını ve aynı zamanda işletmenin alacaklılarına ödeme yapana kadar geçirdiği süreyi ölçmek için kullanılırlar. Eğer işletmenin borçlarını ödeme vadesi için erteleme alırsa işletmenin likidite ihtiyacı üzerindeki baskı azalır. Ancak bu orandaki aşırı yavaşlama işletmenin borç ödeme aczinin bir göstergesi olabilir (Matar, 2003:37) .

$$D) \text{ Duran Varlıklar Devir Hızı} = \frac{\text{Net Satışlar}}{\text{Duran Varlıklar}}$$

$$\text{Dönen varlıklar Devir Hızı} = \frac{\text{Net Satışlar}}{\text{Dönen Varlıklar}}$$

Duran Varlıklar Devir Hızı, yatırım yaptıkları işletmenin varlıklarını ne derece başarılı kullandığını öğrenmek isteyen yatırımcılar ve kredi tahsis edenler için oldukça yararlı bir orandır.

Varlık devir hızının, işletmenin öz sermaye kârlılığı üzerinde önemli etkisi vardır. Çünkü öz sermaye kârlılığını şu üç oran belirler. Bunlar kâr marjı, varlık devir hızı oranı ve kaldıraç oranıdır. Bu üç orandan varlık devir hızı öz sermaye kârlılığını belirleyen en önemli etkenlerden biridir. Bu nedenle yüksek oranlı varlık devir hızı kesinlikle daha fazla kâr elde etmek için yapılan yatırımların etkili olduğunu gösterir. Buna karşı, düşük varlık devir hızı oranı kâr etmek için kullanılan aktiflerin yönetiminde işletmenin başarısız olduğuna işaret eder ve işletmenin iş riski bulundurduğunun bir göstergesi olarak da yorumlanabilir. (Akgüç, 2010: 268).

III. Kaldıraç Oranları

İşletmede finansal yapının ne şekilde oluşturulduğu birçok yönden önem arz etmektedir. Kaldıraç oranları, varlıkların ne kadarının kendi öz kaynaklarıyla, ne kadarının yabancı kaynaklarla finanse edildiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, borç verenler açısından işletmelerin toplam kaynakları içinde yabancı kaynakların payının ne

olduğu önemlidir. Çünkü işletmenin borç seviyesinin yükselmeye başlaması faiz yükünün artmasına neden olacağından borç verenler kendilerini daha az emniyette hissetmeye başladılar.(Coşkun, 2011:82)

Genel olarak, kaldıraç oranları iki tür oranı kapsamaktadır; birincisi borçların özkaynağına oranı ve borç- varlıklar oranını kapsayan yapısal oranlar, ikincisi ise gelirin faizi karşılama oranı ve faiz karşılama oranını içeren karşılama oranıdır (Sathye vd., 2003: 57).

$$\text{Borç/Öz Sermaye Oranı} = \frac{\text{Uzun vadeli borçlar} + \text{Kısa vadeli borçlar}}{\text{Öz Sermaye}}$$

$$\text{Finansal Kaldıraç Oranı} = \frac{\text{Uzun vadeli borçlar} + \text{Kısa vadeli borçlar}}{\text{Toplam Varlıklar}}$$

$$\text{Uzun Vadeli Borçlar/Aktifler Oranı} = \frac{\text{Uzun Vadeli Borçlar}}{\text{Toplam Aktifler}}$$

$$\text{Uzun Vadeli Borçlar/Özkaynaklar} = \frac{\text{Uzun vadeli borçlar}}{\text{Özkaynaklar}}$$

$$\text{Faiz Kazanılma Sayısı} = \frac{\text{Faiz ve Vergi Öncesi Kar (FVÖK)}}{\text{Faiz Giderleri}}$$

$$\text{Faiz Ödeme Gücü} = \frac{\text{FVÖK} + \text{Amortisman}}{\text{Faiz Giderleri}}$$

İşletmelerde, borçlar üç ana kaynaktan ödenebilir; işletmenin elde ettiği nakit ve kârı, sabit aktiflerin satışı ile elde edilen nakit ve yabancı kaynaklardaki artışlardan sağlanan fonlar (örneğin işletmenin bir borcunu ödemek için başka bir bankadan aldığı borç). Ancak bir borcu kapatmak için tahsis edilen kredinin hatalı bir uygulama olduğu düşünülmektedir. Başka bir açıdan, eğer işletme ana borç ve faiz yükümlülüklerini yerine getirecek kadar kâr edemezse borç veren, işletmenin kaynaklarını ikincil ipotek kaynağı olarak gösterir ve satabilir (Subramanyam ve Wild, 2009:131).

Bu bağlamda, işletmenin sermaye yapısında yabancı kaynakların payı arttıkça riski yükselecektir. Çünkü bu durum, müşterinin nakit akışı ve varlıkları üzerinde, alınan borcu

zamanında geri ödemesine zarar verebilecek ek yükümlülükler koymaktadır (Danilov, 2014).

Bu yüzden büyük miktarda veya çok sayıda borcu olan müşteriler bankaya geri ödeme yapmak için yeterli nakit bulamayabilir ve bu da borç verenin elde edeceği anapara ve faiz taksitlerini tehlikeye sokmaktadır.

IV. Kârlılık oranları

Kârlılık oranları, bir işletmenin esas faaliyetlerinin neticesinde ulaşılan başarıyı ve yeteneğini ölçmede kullanılan yöntemlerdir. Kredi analisti açısından kârlılık, müşterinin likiditesi ve olası borç ödeyebilirliği açısından önemli bir veridir. Bu yüzden kârlılık oranları değerlendirilirken, kâr getiren işletmelere kredi sağlamak zarar eden işletmelere göre kredi vermektен daha az riskli olarak görülmektedir (Coyle, 2000:55).

Kârlılık oranları, kâr-net satışlar veya kâr-sermaye ilişkilerini gösteren oranlar olarak iki grup altında toplanabilir.

A) Satışlar esasına göre kârlılığı gösteren oranlar

$$\text{Brüt Kâr Marjı} = \frac{\text{Brüt Satış kârı}}{\text{Net Satışlar}}$$

$$\text{Faaliyet Kâr Marjı} = \frac{\text{Faiz ve Vergi Öncesi Kar}}{\text{Net Satışlar}}$$

$$\text{Net Kâr Marjı} = \frac{\text{Net kâr}}{\text{Net Satışlar}}$$

David ve Robert, (2006:30) satışlar esasına göre kârlılık oranlarının önemini şu şekilde tanımlamıştır: bir işletmenin brüt kâr marjı o işletmenin pazardaki rekabet baskısındaki başarısını yansıtırken, faaliyet marjı o işletmenin dağıtım servislerinden elde ettiği kârı korumasını, işi etkili ve başarılı bir şekilde yönettiğini yansıtır. Net kâr marjı ise işletmenin kârında kazanç vergisi giderlerini ve faiz etkilerini ortaya koyar.

B) Kâr- Sermaye arasındaki ilişkinin esasına göre

$$\text{Toplam Varlıkların Kârlılığı (ROA)} = \frac{\text{Net kâr}}{\text{Toplam Varlıklar}}$$

$$\text{Özsermaye Kârlılık oranı (ROE)} = \frac{\text{Net kâr}}{\text{Öz kaynaklar}}$$

Özsermaye Kârlılık oranı, işletmeye ortaklarca tahsis edilmiş yatırımları etkilemek için işletmenin başarı yeteneğini ölçmede gösterge olarak kullanılırken, Varlıkların Kârlılığı oranı ise mevcut varlıklarla kâr elde etmede başarılı olmanın etkisini değerlendirmek için en uygun gösterge olarak kullanılmaktadır. (Gitman ve Zutter, 2011:81).

2.1.6.2. Nakit Akış Analizi

Çeşitli nedenlerle krediye ihtiyaç duyan işletmeler her hangi bir taahhüdün yerine getirilmesi için nakit kaynaklar sağlamalıdır. Bir çok durumda nakit oluşumunda dört kaynak vardır: işletmenin ana faaliyetlerden elde edilen nakit akışları, operasyonel esneklik (örneğin duran varlık satışlarından sağlanan nakit), finansal esneklik (örneğin nakden sermaye artışından sağlanan nakit) yada üçüncü bir şahıstan garanti. Bankalar kullandığı kredileri geri almak için bu kaynakları araştırmalı ve temel kaynak olarak operasyonel nakit akışlarını esas almalıdır (Coyle, 2000:89).

Nakit akışı analiz ölçümleri aşağıda özetlendiği gibi bir dizi göstergeyi içermektedir:

A) Nakit Akımının Faizi Karşılama Oranı =

$$\frac{\text{Faaliyetlerden Sağlanan Nakit} + \text{Faiz Gideri}}{\text{Faiz Gideri}}$$

Bu gösterge bir işletmenin belli bir dönemde faaliyetlerinden kaynaklanan net nakit akışı ile faiz yükümlülüklerini karşılama yeteneğini yansıtır. Bu oranın değerini yüksek olması bir işletmenin faizi geri ödeyememe riskinin azalması anlamına gelmektedir (Bhandari ve Iyer, 2013: 670). Bu yüzden bu oran müşterinin faize bağlanmaya yeterli olup olmadığı ve kredi verilip verilmeyeceğine karar vermek için kullanılır.

B) İşletme faaliyetlerinden gelen nakit akışı/ kısa vadeli borçlar =

$$\frac{\text{İşletme Faaliyetlerinden Gelen Nakit Akışı (OCF)}}{\text{Kısa Vadeli Borçlar}}$$

Bu gösterge kısa vadeli borçların geri ödenmesi için işletmenin ödeme gücünü belirtir ve işletmenin kredi borcunun anaparası ve faizinin ödenmesi için faaliyetlerinden yeterince nakit üretilip üretilmediğini gösterir. Bu oranın da yüksek olması arzu edilir (Subramanyam ve Wild, 2009: 534)

C) İşletme faaliyetlerinden gelen nakit akışı/ Toplam yabancı kaynaklar =

İşletme Faaliyetlerinden Gelen Nakit Akışı

Toplam yabancı kaynaklar

Bu gösterge yıllık işletme faaliyetlerinden gelen nakit akışı ile işletmenin toplam borcu karşılama yeteneğini ölçmek için kullanılır ve bu oran ne kadar yüksek olursa işletme o kadar başarılıdır (Gibson, 2011: 381).

D) Serbest Nakit Akışı (Free Cash flow)

Serbest nakit akışı göstergesi aşağıdaki gibi bir işletmenin finansal esnekliğini ve serbest nakit akışını tutarını değerlendirmek için geliştirilmiştir.

Serbest Nakit Akışı=

İşletme Faaliyetlerinden Elde Edilen Net Akışı– Sabit Sermaye Harcama – Kar Payı

Serbest nakit akışı bir işletmenin borcunu ödemek ve ek yatırım faaliyetleri sağlamak için kullanacağı isteğe bağlı nakit miktarıdır. Bu yüzden serbest nakit akışı şu sorulara cevap araştırmaktadır:

1. İşletme dışarıdan bir finansa ihtiyaç duymadan kâr paylarını ödeyebilecek mi?
2. İş faaliyetleri azalır mı işletme ihtiyaç duyduğu anapara yatırımını sürdürebilecek mi?
3. Ek yatırım için kullanılabilir isteğe bağlı nakit akış miktarı nedir?. (Kieso vd., 2013:234).

Bu bağlamda eğer hesaplanan serbest nakit akış miktarı olumlu ise, bu işletmenin finansal esnekliğinin yüksek olduğunu ve farklı iş alanlarına yatırılacak paraya sahip olduğunu gösterir. Tersine, eğer hesaplanan nakit akış miktarı olumsuz ise, bu işletmenin finansal esnekliğinin düşük olduğunu ve dış kaynaklardan borç alması gerektiğini ya da amaçlarını yerine getirmek için mal varlıklarından bazılarını satacağını göstermektedir.

2.1.6.3. Mali sıkıntıyı öngören Altman'ın Z-skoru modeli

İşletmenin finansal başarısının belirlenmesinde, Z-skoru modeli geleneksel analiz oranlarını kullanırken tek değişkenli analizin bazı sınırlılıklarını ortadan kaldırmak için oluşturulmuştur. Edward Altman tarafından geliştirilen Z-Skoru modeli ile işletmenin

finansal başarısızlık tahmini ve güçleri ölçülmeye çalışılmaktadır (Elliott ve Elliott, 2009: 730).

Altman Z-skoru modeli bir işletmenin başarısının en önemli belirleyicilerinden biridir; bir işletmenin finansal başarısızlık olasılığını tahmin etmede kullanılan 5 rasyo ile ortaya koymuştur. Bu model aşağıda gösterildiği gibi hesaplanır:

$$Z = .012X_1 + .014X_2 + .033X_3 + 0.006X_4 + 0.999X_5$$

X_1 = İşletme Sermayesi / Toplam Varlıklar

X_2 = Dağıtılmamış Karlar / Toplam Varlıklar

X_3 = Faiz ve Vergi Öncesi Kar / Toplam Varlıklar

X_4 = Sermayenin Piyasa Değeri / Pasiflerin Defter Değeri

X_5 = Satışlar / Toplam Varlıklar

Modelin yorumlanması Z değerine göre aşağıdaki gibi yapılmaktadır:

Z - Score > 2.8 = İşletmenin iflas etme ihtimali bulunmamaktadır,

Z - Score < 1.8 = İflas riskinin çok yüksek olmasıdır,

1.8 < Z - Score < 2.8 = İflas riskinin az olması beklenmektedir.

Z-skoru modelinin aynı zamanda bir çok bankalar tarafından kullanılan temel belirleyicilerden biri olduğu düşünülmektedir (Joseph, 2013:135).

2.1.6.4. Dikey ve yatay analiz teknikleri

Dikey ve yatay analiz tekniklerinin bir işletmenin önceki ticari işlemleri hakkında daha detaylı bir yorumlama yapmada önemli rolü bulunmaktadır. Bu tekniklerle bir işletmenin bilanço ya da gelir tablosundaki kalemlerin analizinin yapılabilmesi için bir araç olarak kullanılabilir. Dolayısıyla kredi analizinde birden fazla yöntemin kullanılmasının amacı sadece işletmenin krediyi geri ödemesinde yaşayabileceği finansal başarısızlık olasılığını belirlemek değil, aynı anda finansal tablolardaki kalemlere göre ana risklerin doğasını belirlemeye de yardımcı olmaktadır.

Dikey analiz: Bir işletmenin bilanço ve gelir tablosunda bulunan kalemlerinde değişimlerini belirlemek için kullanılan bir tekniktir. Finansal tabloların yüzde yöntemi ile analizinde ya grup toplamı oranlanır (örneğin; toplam varlıklar ve toplam borçların

her ikisi de %100 olarak alınır), ya da istenildiği takdirde her bir kalem finansal tablolarda yer alan bir altgrup yüzdesine dönüştürülebilir (örneğin; dönen varlıklar, duran varlıklar, kısa vadeli yabancı kaynaklar ve özkaynaklar gibi). Benzer şekilde gelir tablosunun yüzde yöntemi ile analizinde ise, net satışlar 100 kabul edilerek diğer kalemler ne satışlara oranlanır (Coşkun, 2011:85).

Yatay Analiz: Finansal analistler dikey analizin esneksizliğinden kaçınmak için yatay analiz kullanma eğilimindedirler. Çünkü yatay analiz bir yıldan başka bir yıla ya da çoklu yıl bazında finansal tablolarında yer alan kalemlerdeki değişimlerin değerlendirilmesine olanak vermektedir. Dolayısıyla birden fazla yıla ait finansal tablolarındaki kalemlerinin yıllar itibariyle artışı veya azalışı olup olmadığını anlamak amacıyla kullanılmaktadır. Bu değişimler, 5 yıldan 10 yıla gibi belirli bir süre içinde miktar veya yüzde bazında açık bir şekilde ifade edilebilir. Yatay analiz tekniği aynı zamanda karşılaştırmalı analizi olarak da adlandırılmaktadır (Weygandt vd., 2012: 653).

Son olarak, bu bölüm sağlıklı kredi kararı almak için bir işletmenin geçmiş, günümüz ve gelecek durumu ile ilgili sağduyulu hüküm vermeye yarayan nicel ve nitel olarak ikiye ayrılan kredi analiz yöntemlerini ve çok sayıda faktörü tanımlamıştır. Kredi yetkilileri için bahsi geçen mevcut teknikler, kredi başvurusunu ve müşterinin borcunu ödeme gücünün değerlendirilmesi için kullanılmaktadır. Sonuç olarak, müşterinin koşullarını ve durumunu anlamak, kredi yetkilisinin sağlıklı kredi kararı vermesini ve potansiyel olarak borcuna sadık olamayacaklara borç verilmesini önlemesini sağlar.

2.2. Ampirik Çalışmalar

Bu kısım müşterinin kredi riskinin değerlendirilmesiyle ilgili daha önceden yapılan çalışmaları kapsamaktadır. Çalışmalar, kredi değerlendirme sürecinde kullanılan yöntemlerin çeşitliliğine bağlı olarak çeşitlilik kazanmıştır. Durum böyle olunca, geleneksel yöntem değerlendirme sürecinde kullanılan yazılımın yanında kredi yetkilisinin uzmanlığına dayanmaktadır. Çalışmaların bazıları özellikle finansal olmayan bilgiler gibi müşterinin kredi riskinin değerlendirilmesi için gereken bilgiye odaklanmaktadır. Öte yandan diğer çalışmalar ise değerlendirme sürecinde finansal bilgileri temel almaktadır. Daha önce yapılan çalışmaların dikkate değer olanlarından bazıları aşağıdaki gibidir:

Alzarkan, (2010), Bu çalışma Ürdün bankalarında finansal analizin kredi riski üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Sonuçlar göstermiştir ki finansal analiz ve kredi riskinin en aza indirgenmesi arasında istatistiksel ve oldukça önemli bir ilişki vardır. İkinci olarak, finansal oranları ve kredi müdürünün aranan nitelikleri arasında da istatistiksel olarak büyük bir ilişki vardır. Üçüncü olarak, istatistiksel sonuçlar finansal analiz ve kredi riskinin azaltılması arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. Ayrıca kredi kararı üzerinde olumlu etkisi bulunan bankanın öngörme gücü üzerinde finansal analizin etkisi olduğunu açığa çıkarmıştır. Son olarak, çalışma bankanın kârlılığını diğerlerinden daha çok etkileyen sebebin kredi kararları olduğunu göstermiştir.

Acer, (2010), Türkiye'deki ticari kredi talebi değerlendirmesinde bankalar tarafından yapılan mali analizleri ve bilanço aktarma-arındırma politikaları üzerine çalışma yapmıştır. Çalışmanın sonuçları Türkiye'deki bankalar tarafından benimsenen sürecin en zorunlu adımının finansal analiz ve krediye başvuran hakkında toplanan istihbarat olduğunu göstermiştir. Aynı zamanda çalışma finansal kurumların kredi başvurusu değerlendirme sürecinde müşterinin likiditesi, kârlılığı ve güvence gibi birden fazla ilkeyi göz önünde bulundurdıklarına işaret etmiştir. Bu ilkeleri doğrultusunda verilecek kredi miktarı, kredinin geri ödeme koşulları, kredinin vadesi ve kredi riskine karşılık başvuru yapan müşterinin göstereceği teminatın belirlenmesi gerekmektedir. Son olarak, finansal analiz yapma amacıyla mali tablolarla ilgili güvenilir bilgiye erişmeden bu prosedürler yapılabilir olamamaktadır.

Kim ve Elias, (2008), Bu çalışma mali tabloların borç verme kararlarında önemli rolü olup olmadığını öğrenme ve doğruluk beyanı düzeyinin kredi yetkilisinin finansal tabloların önemi üzerindeki algısını etkileyip etkilemediğini sınımayı amaçlamıştır. Çalışmanın katılımcılarını Güney Kaliforniya'daki altı küçük ölçekli bankanın kredi yetkilileri oluşturmaktadır. Çalışmanın sonuçlarına göre mali tablolar yeminli bir mali müşavir tarafından onaylandıktan sonra kredi kararı verme sürecinde kullanılan önemli bir bilgi kaynağı olarak değerlendirilmektedir. Yani kredi yetkilileri kredi değerlendirmesi sırasında müşteri tarafından hazırlanan mali tabloların güvenilirliğini mali müşavirin onayını alan mali tablolarla karşılaştırıldığında yeteri kadar ciddiye almamaktadırlar. Ayrıca sonuçlar göstermiştir ki küçük bankalar ağırlıklı olarak finansal olmayan bilgiye dayanarak karar vermektedir.

Kitindi, Magembe ve Sethibe, (2007), Botsvana'daki şirket yıllık raporların borç verenlerin işine yarayıp yaramadığını belirlemek amacıyla çalışma yapmıştır. Çalışmanın sonuçları mali tablolar bilgileri ve denetlenmiş raporların resmi bankalar tarafından gerekli bulunduğunu göstermiştir. Ayrıca, resmi bankalar yıllık raporlarda yer alan diğer unsurlardan ziyade gelir tablosunu içermesini önemsemektedirler. Çünkü borç alanın kredi ödeme gücünün bir göstergesi olan kârlılığa daha çok dikkat vermekteler. Aynı zamanda nicel bilgiler ile karşılaştırıldığında raporda yer alan niteliksel bilgiler daha az tercih edilmektedir.

Alattar ve AlKhatir, (2007), Bu çalışma Katar'da şirket yıllık raporları ile ilgili kullanıcıların algı düzeyini incelemektedir. Çalışmanın sonuçlarına göre yıllık raporlar önemlidir ve yatırım kararındaki en önemli bilgi kaynağıdır. Çalışma yıllık raporlardaki en önemli ve anlaşılabilir bölümler bilanço tablosu, denetçi raporu, nakit akış tablosu, gelir tablosu ve hesaplara ait notlar olarak sırayla derecelendirmiştir. Son olarak, yetkililer arasında yatırım kararları için yıllık raporda yer alan muhasebe bilgisinin yararlı olduğuna dair fikir birliği bulunmaktadır.

Berry ve Robertson, (2006), Bu çalışma Birleşik Krallık'taki yabancı bankaların kredi kararlarında kullandıkları bilgide zaman içerisinde meydana gelen değişimleri gözden geçirmek amacıyla yürütülmüştür. Çalışma 1985 yılında Berry, A., Citron, D., Jarvis, R. tarafından yapılmış çalışmayı tekrarlama ve yeniden değerlendirme temeline inşa edilmiştir. Bu yüzden çalışmanın 2001 yılındaki katılımcıları 1985'te kullanılan aynı

kaynaklardan bazı güncellemeler yapılarak seçilmiştir. Çalışma genel olarak mali bilginin bankacılar için önemli bir bilgi kaynağı olduğunu düşünmesine rağmen nakit akışı tablosunun öneminin de 1985'ten 2001'e değişiklik gösterdiğini ve kâr zarar hesabı veya bilanço tablosundan daha önemli bir konuma geldiğini açığa çıkarmıştır. Çalışma aynı zamanda likiditenin 2001'de birinci önem sırasına sahip olduğunu ve kredi kararı vermede kullanılan bilanço tablosu, kâr zarar hesabının aynı oranlarda kaldığını göstermiştir. Son olarak bulgular kredi kararı verme sürecinde bankalar tarafından kullanılan bilginin türünde 1985'ten 2001'e değişiklik yaşandığını ileri sürmektedir.

Yıldız, (2006), Çalışma Türkiye bankacılık sektöründe kredi değerlendirmesi sürecinde kullanılan önemli finansal tablo ve yöntemleri belirlemeyi amaçlamıştır. Sonuçlara göre kredi başvurusunun değerlendirme sürecinde bilanço, gelir tablosundan daha önemli sayılmaktadır. Bankaların çoğu karar verme sürecinde tüm analiz yöntemlerini kullandıklarını iddia etmelerine rağmen çalışmanın sonuçları finansal oranları kullanılan en önemli yöntem olarak yatay ve daha sonra dikey analiz yöntemleri olarak sınıflandırmıştır. Ayrıca likidite göstergelerinde en önemli oranın asit test oranı olduğunu ve kârlılık göstergelerinde en önemli oranların ilk olarak faaliyet kâr marjı ve ikinci olarak net kâr marjı olduğunu göstermiştir. Kaldıraç katsayıları ile ilgili olarak en önemli oranın borçların toplam sabit aktiflere oranını takiben toplam borçların öz kaynağa oranı olduğuna işaret edilmiştir. Son olarak çalışma yeterlilik göstergelerinde en önemli oranın alacak devir hızı ve daha sonra sırasıyla stok dönüşüm hızı ve borç devir hızı olduğunu açığa çıkarmıştır.

Öztürk, (2005), Bu çalışmanın temel amacı Gaziantep, Türkiye'de ticari banka kredilerinde kredi analizi ve istihbaratın etkililiğini incelemektir. Çalışma, 1999 ve 2004 arasındaki dönem içerisinde bilanço ve gelir tablosundaki bilginin analizini içeren bir örnek olay incelemesi yapılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre bilgi toplama süreci likidite, kapasite, kapital, karakter, kârlılık, finansal durum ve firmanın sektörel faaliyetleri gibi unsurlara yoğunlaşmaktadır. Ancak karar temel olarak üç ilkeye dayanmaktadır; likidite, güvence ve kârlılık. Son olarak, çalışma riskleri engellemek için bazı tedbirler sunmaktadır. Bankanın içine atıldığı bu riskler, eğer banka verilen kredinin miktarı, gösterilen teminatların türü, geri ödeme süresi ve müşterinin koşulları gibi bazı önlemleri banka tarafından dikkatlice alırsa en aza indirgenebilir.

Tashman, (2004), Bu çalışmanın temel amacı kredi yetkilileri ve yatırımcıların ne dereceye kadar kararlarında finansal oranları kullandıklarını incelemektir. Sonuçlar göstermiştir ki hem kredi yetkilileri hem de yatırımcılar borç verme ve yatırım kararlarında finansal oranları kullanmaktadırlar. Kullanılan en önemli oranlar borç oranı, borçların öz kaynağa oranı, asit test oranı, net işletme sermayesi ve işletme faaliyetlerinden gelen nakit akışının yabancı kaynaklar toplamına oranıdır. Çalışma aynı zamanda hem kredi yetkililerinin hem yatırımcıların firmalar arasındaki farklı muhasebeleştirme yöntemlerinin, finansal oranları kullanarak kredi veya yatırım kararı alırken karşı karşıya gelinen en önemli problem olarak düşündüklerini göstermiştir.

Mualla ve Tahir, (1999), Bu çalışma Ürdün bankalarında kredi kararı sürecini etkileyen faktörleri incelemek için tatbik edilmiştir. Çalışmanın bulgularına göre Ürdün bankaları bir dizi finansal, pazarlamaya dair, ekonomik ve yönetsel faktörlere bağlıdır. Ayrıca müşteriye kredi tahsis kararı alırken müşterinin ana risklerini ölçmek gibi faktörleri de göz önünde bulundurmaktadırlar. Araştırmanın sonuçları, kredi kararı sürecinde bu faktörlerin önem derecesinin de farklılık gösterdiğine işaret etmektedir. Ancak araştırmanın en çarpıcı sonucu kredi kararında finansal faktörlerin diğer tüm faktörlerden daha önemsiz olduğu yönündedir.

Danos, Holt ve Imhoff, (1989), Birleşik Krallık'taki bankalarda kredi kararı sürecinde muhasebe bilgilerinin kullanımını incelemek amacıyla bir araştırma yapılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre kredi kararı süreci şu üç aşamadan oluşmaktadır; ilk aşama talep edilen borcun niteliği hususunda ilk değerlendirmeyi yapabilmek için potansiyel borçlunun mevcut verilerini kontrol etmektir. İkinci aşama potansiyel borçlu ile kişisel olarak iletişime geçerek borçlunun şu anki faaliyetleri ve gelecek iş planlarını saptamaktır. Üçüncü aşama ise borcun geri ödemesinin yapıp yapılamayacağını belirlemek amacıyla müşterinin geçmiş ve geleceğe yönelik finansal bilgisini kullanarak detaylı kredi analizi yapmaktır. Ayrıca çalışma bağımsız bir yeminli muhasebeci tarafından denetlenmiş muhasebe bilgileri, kredi kararı sürecinde muhasebe bilgilerine duyulan itimadın artmasına katkıda bulunmaktadır.

Shaw ve Gentry, (1988), Bu araştırma ticari bankalarda işletme kredileri değerlendirmelerinde bir teknik uzmanlık sisteminin kullanımı üzerine yapılmıştır. Bu sistem işletmenin kredisi değerlendirmesi yönetimi ve önerileri (MARBLE) olarak

adlandırılır. Bu sistem ticari kredi yetkilileri tarafından yaygın olarak kabul görmüş kurallara dayanır. Bu sistemin amacı kredi taleplerinin değerlendirilme aşamasını geliştirmek ve uzmanlık sistemlerinin nasıl işlediğini öğrenmede kredi yetkililerine yardımcı olmaktır. Krediyeye başvuranın sağladığı bilgilere dayanarak bu çalışma kredi kararı sürecinde hem niteliksel hem niceliksel bilgiyi kullanmıştır. Aynı zamanda karar verme sürecine yardım etmek ve borcun geri ödenip ödenmeyeceğini öngörebilmek için geçmiş ve proforma finansal bilgi kombine edilmiştir.

Daha önce yapılan çalışmalar iki hususu yansıtmaktadır: İlk taraf finansal bilgileri ve diğeri kredi kararıdır. İşletmeler tarafından verilen finansal bilgilerin önemi hakkında yürütülen çalışma ve araştırmaların sonucu mali tablolar esas alındığında doğru kredi kararları verildiğini göstermiştir. Bu yüzden finansal bilgileri, ileride meydana gelebilecek işletmenin doğasından kaynaklanan riskleri belirlemek ve tahmin etmek, borcuna sadık olmayanlara borç vermeyi engellemek ve kredi portföyünü akıllıca kullanmayı garanti etmek için başvuru faktörlerinin özü olarak kabul edilir.

Sonuç olarak, yukarıda bahsi geçen önceki çalışmalar araştırmacıya teorik çerçeve çalışmasını yaparken bir temel olarak yararlı bilgiler sağlamıştır. Bu çalışma; Yemen bankacılık sistemine odaklanmaktadır. Bu yüzden sosyal ve ekonomik çevre farklı olduğu için bu çalışmanın özellikleri daha önce yapılan çalışmalardan farklıdır.

2.3. Yemen Bankacılık Sistemi

Geçtiğimiz on yıl ve öncesinde, Yemen bankacılık sektörü pek çok zorluğa maruz kalmaktadır. Bazı raporlara göre Yemen'in finansal hizmet sektörü gelişmemiş, ekonomideki rolü çok az, devlete ait menkul kıymetler borsası mevcut değildir ve finansal hizmetlere bankacılık sektörü hakimdir (Federal Research Division, 2008). Yemen'in bankacılık sistemini Yemen Merkez Bankası, Ticari bankalar , Yabancı bankalar ve İslami bankalar oluşturmaktadır. Bu kısım Yemen bankacılık sisteminin 1962'deki kuruluşundan 2013'e kadar olan geçmişini özetlemektedir. Ayrıca 2013 yılı sonuna kadar Yemen bankacılık sektöründe bankaların yapılarına değinilecektir.

2.3.1. Yemen bankacılık sisteminin tarihsel arka planı

26 Eylül 1962 tarihli devrime kadar ekonomik faaliyetlerin boyutundan dolayı Yemen'de hiçbir yerli banka veya mali bir sistem yoktur. Üretim doğrudan tüketimin ötesinde değildi. Yemen ekonomisi nüfusun ihtiyacını karşılayacak kadar yapılan tarım ve emek yoğun üretime bağlıydı (Alhamadi, 2008).

Bu dönemde ülken uygun mali sistem yokluğu ve finansal kurum eksikliğinden muzdarip olmuştur. Ayrıca ülke, ulusal para ve ekonomik, ticari mali meseleleri düzenleyecek kanun ve mevzuata sahip değildir. Tüm bu zorluk ve koşullara rağmen iki yabancı banka iki farklı dönemde Yemen'de şube açmayı denemiştir:

1. Hint-Çin Bankası 1949'da Al-Hodeidah vilayetinde bir şube açtı ve Aralık 1951'de kapattı.
2. Ulusal Ticaret Bankası (NCB) Al-Hodeidah, Taiz ve Sana'a vilayetlerinde 1959'da üç şube açtı ve Ekim 1962'de kapattı.

İlaveten, Yemen Cumhuriyeti Başkanı Ekim 1962'de 10 milyon riyal sermaye ile Yemen Kalkınma ve İmar Bankası (YBRD) adlı ilk bankanın kurulmasıyla ilgili izni vermiştir. (Alqadasi, 1994).

YBRD, ulusal ekonomiyi canlandırmak, yeknesak döviz ve kredi düzenini geliştirmek ve aynı zamanda halka her türlü bankacılık, finansal hizmet ve kredi imkanı

sağlamak amacıyla kurulan ilk finansal kurumdur. Yemen’de Merkez Bankası mevcut değilken, YBRD, Merkez Bankası yetkilerini de üstlendi. Ayrıca, YBRD ulusal para birimini (Riyal) piyasaya sürmek, yabancı döviz yönetmek ve diğer finansal faaliyetlerden sorumluydu. (Alqaatary ve Kadam, 2013).

Albawab, (2005) 27 Temmuz 1971’de Yemen Merkez Bankası’nın (YMB) açılışının ülkenin kuzeyinin Uluslararası Para Fonu (IMF)’ye üyeliğinden sonra gerçekleştiğini belirtmiştir. Yemen Merkez Bankası bir merkez bankasının tüm yetkileri verilmiştir.

Bu doğrultuda, 1971 yılı 4 sayılı kanun ile kurulan YMB ile 1971 yılı bankacılık sektörünün gerçek başlangıcı olarak sayılır ve 1972 yılı 8 sayılı kanun da ekonomik faaliyetlerin büyümesine katkı sağlayan yerel, Arap ve yabancı ticari bankaların kurulmasına önayak olmuştur. 70’ler boyunca ülke, iktisadi gelişim projelerini finanse etmek ve özel sektörü yararlı yatırımlara teşvik etmek için sanayi, tarım ve konut üzerinde uzmanlaşmış üç banka kurdu. Bu değişimlerin bir sonucu olarak 1979’da Yemen’de faaliyet gösteren bankaların sayısı 13’e ulaştı. 1989’da bankaların sayısı 3 yabancı bankanın ayrılması ve 2 bankanın kurulması dolayısıyla 12’ye düştü. Kurulan bankaların biri yerel, diğeri ise Rafidain adlı yabancı Arap bankasıdır. Doksanlı yıllarda Yemen bankacılık sisteminde önemli gelişmeler yaşandı (Alameri, 2003:28).

Doksanlarda bankacılık sektöründe yaşanan büyümeye rağmen Yemen, İkinci Körfez Savaşı’ndan sonra körfez ülkelerinden gelen 800.000 mültecinin gelmesi gibi politik ve ekonomik istikrarın bozulmasına sebep olan pek çok dahili ve harici zorlukla karşılaştı (Qatinah, 2012).

22 Mayıs 1990’da Kuzey ve Güney Yemen bir bütün oldu ve böylece Yemen iki farklı politik ve ekonomik sistemin (güneyde sosyalist, kuzeyde kapitalist sistem) entegre olmasıyla yeni bir döneme adım attı. Bu birleşme bankacılık da dahil tüm sektörler için büyük zorluklara sebep oldu. Ayrıca 1994’te yaşanan iç savaş Yemen ekonomisini oldukça yordu ve sonuç olarak 1995’te Yemen ekonomisinin çöküşünü durdurmak için çokuluslu komisyonlara bel bağladı (Federal Research Division, 2008).

Bankacılık 1970’lerde gerçekten faaliyet göstermeye başlamasına rağmen, 90’larda bankacılık sistemi düşük seviye finansal – alım satım aracı olarak sınıflandırılmıştır.

Bunun sebepleri, para ihtiyacının bankalar dışından karşılanması, insanların ticari faaliyetlerini nakit para ile halletmeleri, bankaların yerli birikim sahiplerini kendilerine çekmedeki başarısızlıkları ve son olarak da Yemen toplumunun inançlarıyla örtüşen İslami bankaların Yemen’de varlık göstermemesidir. (Qatinah, 2012).

2.3.2. Yemen bankacılık sektöründe bankalarının yapısı

Tüm diğer az gelişmiş ülkelerde olduğu gibi Yemen’de de baskın ekonomik sektör bankacılık sektörüdür. Yemen bankacılık sistemi Yemen Merkez Bankası (CBY) ve Aralık 2013’te sayıları toplam 254 şube ile 18’i bulan diğer bankalardan oluşmaktadır. Bu bankalar dört kategoride sınıflandırılabilir; dördü özel ticari banka, dördü tamamen veya çoğunlukla özel olan İslami bankalar, dördü devlete ait banka, dört yabancı banka. Ayrıca sektörde iki mikro finans uzmanı banka da yer almaktadır.¹ Aşağıdaki tablo Yemen’de faaliyet gösteren bankalarla ilgili detayları göstermektedir.

Tablo 2.1: Yemen Merkez Bankası Yapısı.

No	Banka	Genel Merkez	Kuruluş Tarihi	Sermaye Sahipliği		Şubelerin sayısı	Sermaye tutarı Milyon YR
				%	Katılım payı		
1	CBY	Sana'a	1971	100%	Devlet	22	6,000

Kaynak: Yemen Merkez Bankası, yıllık rapor 2013.

Yemen Merkez Bankası, 2000 yılı 14 sayılı kanuna uygun olarak tüm görevlerini yerine getirmesi için 1971 yılı 4 sayılı kanun ile herhangi bir otoriteden tam bağımsız olarak yetkilendirilmiştir. Temel amaçları, para politikasını yürütmek, enflasyonu kontrol altında tutmak, yatırımı ve ekonomik büyümeyi sağlamak ve ulusal paranın döviz kurunu dengede tutmaktır. Yemen Merkez bankası para politikalarını kontrol eder, yurtdışına para transferini denetler ve resmi rezervleri yönetir. Son başvurulacak kredi merciidir, ticari bankalar üzerinde denetleyici yetkisi vardır ve devlete bankacı olarak hizmet eder (Central bank of Yemen, 2000: 14 madde 2).

¹ Al-Amal Micro finance Bank, Alkuraimi Islamic Micro finance Bank.

Tablo 2.2: Yemen Bankacılık Sektöründe Devlet Bankaların Yapısı.²

No	Banka	Genel Merkez	Kuruluş Tarihi	Sermaye Sahipliği		Şubelerin Sayısı	Sermaye Tutarı Milyon YR
				%	Katılım Payı		
1	YBRD	Sana'a	1962	51%	Devlet	43	15,000
				49%	Özel sektör		
2	NBY	Aden	1969	100%	Devlet	27	10,000
3	HCB	Sana'a	1977	97%	Devlet	1	200
				3%	Özel sektör		
4	CACB	Sana'a	1982	100%	Devlet	51	11,900

Kaynak: Yemen Merkez Bankası, Yıllık Rapor 2013.

Tablo 2.3: Yemen Bankacılık Sektöründe İslami Bankaların Yapısı.³

No	Banka	Genel Merkez	Kuruluş Tarihi	Sermaye Sahipliği		Şubelerin Sayısı	Sermaye Tutarı Milyon YR
				%	Katılım Payı		
1	YSC	Sana'a	1995	74%	Özel sektör	5	4,394
				22%	Yabancı banka		
				4%	Devlet		
2	TIIB	Sana'a	1996	97%	Özel sektör	21	20,000
				3%	Yabancı banka		
3	SBY	Sana'a	1997	85%	Özel sektör	14	9,292
				15%	Yabancı banka		
4	SBYB	Sana'a	2002	57%	Özel sektör	8	6,000
				43%	Yabancı banka		

Kaynak: Yemen Merkez Bankası, Yıllık Rapor 2013.

² Yemen Bank for Reconstruction and Development (YBRD), National Bank of Yemen (NBY), Housing Credit Bank (HCB), And Cooperative and Agricultural Credit Bank (CACB)

³ Islamic Bank of Yemen for Finance and Investment (YSC), Tadhamon International Islamic Bank (TIIB), Saba Bank of Yemen (SBY), and Shamil Bank of Yemen and Bahrain (SBYB).

Tablo 2.4: Yemen Bankacılık Sektöründe Ticari Bankaların Yapısı.⁴

No	Banka	Genel Merkez	Kuruluş Tarihi	Sermaye Sahipliği		Şubelerin Sayısı	Sermaye Tutarı Milyon YR
				%	Katılım Payı		
1	IBY	Sana'a	1979	85%	Özel sektör	21	15,000
				15%	Yabancı banka		
2	YKB	Sana'a	1979	100%	Özel sektör	11	6,000
3	YCB	Sana'a	1993	90%	Özel sektör	14	7,300
				10%	Devlet		
4	YGB	Sana'a	2001	77%	Özel sektör	2	1,250
				22%	Yabancı banka		
				1%	Devlet		

Kaynak: Yemen Merkez Bankası, Yıllık Rapor 2013.

Tablo 2.5: Yemen Bankacılık Sektöründe Yabancı Bankaların Yapısı.

No	Banka	Genel Merkez	Kuruluş Tarihi	Sermaye Sahipliği		Şubelerin Sayısı	Sermaye Tutarı Milyon YR
				%	Katılım Payı		
1	Arab Bank	Sana'a	1972	100%	Yabancı banka	9	6,000
2	United Bank	Sana'a	1972	100%	Yabancı banka	3	6,015
3	Al-Rafidayn Bank	Sana'a	1982	100%	Yabancı banka	1	6,500
4	Qatar Bank	Sana'a	2007	100%	Yabancı banka	1	6,533

Kaynak: Yemen Merkez Bankası, Yıllık Rapor 2013.

⁴ International Bank of Yemen (IBY), Yemen Kuwait Bank (YKB), Yemen Commercial Bank (YCB), Yemen Gulf Bank (YGB).

3. Yöntem

Bu bölümde, Çalışmaya ilişkin araştırma modeli, çözüm teknikleri, evren ile örneklem, seçilen bağımsız değişkenler ve veri toplama yöntemine yer verilmiştir.

3.1. Verilerin Toplanması

Bu araştırmanın amaç ve hedeflerine ulaşmak için açıklayıcı bir yaklaşım kullanılmıştır. Çalışma birincil ve ikincil verilerin kullanımıyla yapılmıştır. Birincil veriler Yemen’de saha çalışmasında toplanan bilgilerden elde edilmiştir. Bu birincil veriler özellikle Sanaa’daki Yemen bankalarında kredi yetkililerine ve yöneticilerine dağıtılan anketler vasıtasıyla edinilmiştir. İkincil veriler ise; Yemen bankalarının aylık bültenlerinden, yıllık raporlarından, dergilerden, makalelerden, tezlerden ve kitaplardan edinilmiştir.

Araştırmacı anketi bilgi toplama aracı olarak kullanmıştır. 6 bölümden oluşan bu anket Tablo (3.1).’deki gibi her bir çalışma değişkenini ölçmek için hazırlanan sorular ile özetlenebilir.

Tablo 3.1: Çalışma Değişkenlerini Ölçmek İçin Hazırlanan Anket.

<i>Anket Bölümü</i>	<i>Değişken</i>	<i>Değişkenleri ölçen sorular</i>
Bölüm 1	Demografik bilgiler	(1-7)
Bölüm 2	Krediye başvuranın finansal bilgileri ile ilgili verileri	(8-14)
Bölüm 3	Kredi yetkililerinin kredi karar aşamasında müşterinin finansal analiz oranlarını ne derece kullandıklarının değerlendirilmesi.	(15-38)
Bölüm 4	Kredi yetkililerinin kredi karar aşamasında müşterilerin gelir kapasitesi ile ilgili bilgileri ne derece kullandıklarının tespiti.	(39-43)
Bölüm 5	Kredi yetkililerinin kredi karar aşamasında müşterilerin nakit akış ile ilgili bilgilerin ne derece kullandıklarının tespiti.	(44-48)
Bölüm 6	Kredi karar aşamasında kullanılan mali tabloların güvenilirliğini arttırmak için yapılan tekliflerin önemini tespiti.	(49-53)

Kaynak: Araştırmacı tarafından hazırlandı, 2015.

İlk bölüm 1’den 7’ye kadar olan soruları içerir. Bu sorular katılanların demografik özellikleri ile ilgilidir. Amacımız kredi analizinde finansal bilgiler kullanımını ile örneklerin ilişkisini ortaya çıkarmaktır. Anketlerdeki 2.bölüm 8’den 14’e kadar olan altı sorudan oluşmaktadır. Bu sorular kredi adaylarından elde edilen finansal bilgiler ile ilgilidir. Kalan bölümler ise; kredi yetkililerinin kredi kararı aşamasında müşterinin finansal bilgilerinin ne derece kullandıklarını göstermektedir. Bu araştırmada yukarıdaki 3’den 6’ya kadar olan bölümler, likert türü beşli derecelendirme ölçeğine göre hazırlanmıştır. Buna göre verilen ağırlık seçenekleri Tablo (3.2)’de gösterilmektedir.

Tablo 3.2: Seçeneklere Göre 5’li Likert Türü Derecelendirme Aralıkları

Bölüm	Verilen Ağırlık	1	2	3	4	5
3	Seçenek	Pek yararlı değil	Yararlı değil	Orta	Yararlı	Oldukça yararlı
4,5,6	Seçenek	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum

3.2. Çalışmanın Evren ve Örneklemi

Çalışmanın evren ve örnekleme, Sana'a ilinde faaliyet gösteren 13 bankanın ana merkezinden ve şubelerinden oluşmaktadır. Seçilen örneklem bu bankalardaki kredi yetkilileri, kredi dairesi başkanı ve kredi departmanı müdürlerinden oluşmaktadır. Bu çalışmada 130 anket araştırmaya katılanlara dağıtılmış ve dağıtılan 130 anketten 118 'i cevaplandırıldıktan sonra geri dönmüştür. Anket geri dönüş oranı % 91'dir. Ancak, ankete katılan 13 kişinin cevapları geçersiz olduğu için dikkate alınmamıştır. Bu durumda değerlendirmeye 105 anket alınmış olup katılım oranı %89 olmuştur. Çalışmanın örneklem ve yanıtlarının detayları Tablo (3.3)'de gösterilmektedir.

Tablo 3.3: Çalışmanın Örneklem ve Yanıtları

Anket	Frekans	Yüzde %
Dağıtılan Anket	130	100%
Geri dönen anket (Alınan anket)	118	91%
Geçersiz anket (Hariç tutulan anket)	13	11%
Kalan anket (Değerlendirmeye tabi olan)	105	89%

Kaynak: Araştırmacı tarafından hazırlanmıştır, 2015.

3.3. Anketine İçerik Geçerliliği

Araştırmanın geçerliliğini arttırmak ve anketteki anlam karmaşasından kaçınmak için Anadolu Üniversitesi finansman ve muhasebe alanında, bilimsel araştırma departmanlarında uzman akademisyen bir grup tarafından doğrulanmıştır. Bununla beraber Yemen’de bankacılık sektöründe uzmanlar tarafından geçerli olabilmesi de incelenmiştir. Araştırmacı, bazı akademik uzmanlara anket bileşenlerinin geçerliliği ve anlaşılabilirliği ile ilgili fikirlerini sormuştur. Akademisyen ve bankacılık uzmanları tarafından yapılan bazı önemli ve değerli notlarını aldıktan sonra anket revize edilmiş ve son halini almıştır.

3.4. Güvenirlilik Analizi

Araştırmada ölçeklerin güvenilirliğini belirlemek için Cronbach-Alpha katsayı testi kullanılmıştır. Bu test katılımcıların cevaplarının tutarlılığını ölçmede kullanılan en yaygın metotlardan biridir. Araştırmalarda kullanılacak ölçme için öngörülen güvenilirlik düzeyinin 0.70 ve üzerine olduğu dikkate alındığında, ölçeğin güvenilirlik düzeyinin ideal olduğu söylenebilir (Pallant, 2007:95). Tablo 3.4’de anketin tamamı ve her bir bölümü de tek tek hesaplanmıştır.

Tablo 3.4: Anket Ölçeğinin Güvenilirliğinin Cronbach Alpha Katsayısı

No	Anketin Ölçekleri	ifadelerin No.su	Cronbach Alpha
1	Kredi yetkililerinin kredi kararı sürecinde ne derece finansal oranları kullandıklarının ölçülmesi,	24	0,854
2	Kredi yetkililerinin kredi kararı sürecinde müşterilerin gelir kapasitesi hakkında bilgileri ne derece kullandıklarının tespiti,	5	0,696
3	Kredi yetkililerinin kredi kararı sürecinde müşterilerin nakit akışı hakkında bilgileri ne derece kullandıklarının tespiti,	5	0,869
4	Kredi karar aşamasında kullanılan mali tabloların güvenilirliğini arttırmak için yapılan tekliflerin öneminin tespiti.	5	0,747
	Anketin tüm Ölçekleri	39	0,908

Kaynak: SPSS ile araştırmacı tarafından 2015’de hazırlanmıştır.

Bu çalışmada yukarıda gösterilen sonuçlara göre Cronbach Alpha Katsayısı 0,69’den büyüktür; belirli ölçekler 0,86 civarındadır. Anketin tüm ölçeklerine ilişkin güvenilirlik analizi yapılmış ve cronbach-alfa değeri 0,908 olarak bulunmuştur. Bu bağlamda, anketteki ölçümlerin güvenilirlik düzeyinin üzerinde olduğu görülmektedir. Kısaca araştırmanın amacına ulaşmak için anketin tutarlılığı yüksektir.

3.5. Tek Örneklem Kolmogorov Smirnov Testi (Normal Dağılımı Testi)

Araştırmada kullanılan parametrik istatistiksel tekniklerin geçerli olabilmesi için bağımsız değişkenin her bir kategorisinin normal dağılıma uyması gerekir. Tek Örneklem K-S, araştırmanın bağımsız değişkenlerinin normal dağılım olup olmadığını kontrol etmek için kullanılmıştır. Bu bağlamda, eğer test sonucunda elde edilen P-değeri anlamlılık ($p < 0.05$) düzeyinden küçük ise değişkenler normal dağılıma uymamasından dolayı reddedilir. Aksi takdirde, eğer P-değeri anlamlılık ($p > 0.05$) düzeyinden büyük ise değişkenler normal dağılıma uymasından dolayı kabul edilir (Mirabella, 2006).

Tablo 3.5: Tek Örneklem Kolmogorov Smirnov Testi sonuçları

No	Çalışmanın Bağımsız Değişkenleri	İfadelerin No.su	Z Değeri	P Değeri
1	Müşterilerin finansal oranları,	24	.658	.780
2	Müşterilerin gelirin kapasitesi hakkında bilgileri,	5	1.183	.122
3	Müşterilerin nakit akışı hakkında bilgileri,	5	1.198	.113
4	Müşterilerin mali tabloların güvenilirliğini arttırmak için yapılan teklifleri.	5	1.353	.051

Kaynak: SPSS ile araştırmacı tarafından 2015’de hazırlanmıştır.

Tablo (3.5)'den görüldüğü üzere, anket sonucunda elde edilen P-değerleri anlamlılık değeri (0.05) düzeyinden daha büyük bulunmuştur. Sonuçlara göre, araştırmanın değişkenlerinin normal dağılıma uyduğu görülmektedir. Bu nedenle de parametrik istatistiksel teknikler geçerli olmaktadır.

3.6. Veri Analiz Teknikleri

Toplanılan verilerin analizi ve çalışmanın amaçlarına ulaşmak için ve aşağıdaki testleri yürütmek için Sosyal Bilimler İstatistik Programı (SPSS 19) kullanılmıştır:

- 1) Araştırmanın soruları SPSS programında numaralarla kodlandı ve ölçeklemede Likert türü beşli dereceleme ölçeği kullanıldı. Derecelendirme maddeleri aşağıdaki seçeneklerden oluşmaktadır. Bu seçenekler üzerinde analiz yapabilmek için; sırasıyla 1'den 5'e kadar sayısal değerler verilmiştir. 5 maddelik (5-1=4) eşitliğine dayanan Likert ölçeğinin aralık ölçüsünü belirlemek için aralık ölçüsünün (4/5=0.80) eşitliği olduğunu bulduk. Buna göre, araştırma sonuçlarını yorumlamada seçeneklere verilen derece ve kullanılan aralıklar ölçüsü Tablo (3.6)'da gösterilmektedir.

Tablo 3.6: Anket Seçeneklerinin Aralıkları

Verilen derece	1	2	3	4	5
Seçenekler	Pek yararlı değil	Yararlı değil	Orta	Yararlı	Oldukça yararlı
Seçenekler	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Aralıklar Ölçüsü	1-1.80	1.81-2.60	2.61-3.40	3.41-4.20	4.21-5

- 2) Demografik bulgulardaki verilerin yorumlanmasında bilimsel istatistiklerden frekans (f) ve yüzde (%) kullanılmıştır.
- 3) Araştırmamız %95 güvenirlilik düzeyinde gerçekleştirildiği için anlamlılık düzeyi 0.05 olarak kabul edilmektedir.
- 4) Anketteki paragrafların iç tutarlılığı ve ölçümlerin güvenirlilik düzeyini ölçmek için Cronbach Alfa katsayısı kullanılmıştır.
- 5) Anket değişkenlerin merkezi eğilimi ve dağılımını ölçmek için ortalama ve standart sapma kullanılmıştır. Anketteki değişken ortalaması kullanılarak en yüksek ve en düşük olan değişkenler belirlenmiştir.
- 6) Araştırmanın verilerinin analizinde hangi tür test parametrik ya da parametrik olmayan testler uygulayacağını karar verilebilmesi için normal dağılım testi (tek örneklem kolmogorov smirnov test) kullanılmıştır.
- 7) Araştırmada önerilen hipotezlerin bağımlı ve bağımsız değişkenleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacı ile hipotez testlerinden tek örneklem t-testi kullanılmıştır. T-testi kurallarına göre, test sonucunda elde edilen p değeri (sig) belirlenen $\alpha = 0.05$ yanılma payından küçük ise alternatif hipotezi (H1) kabul edilir ve sıfır hipotez (H0) reddedilir. Aksine eğer test sonucunda elde edilen p değeri (sig) belirlenen $\alpha = 0.05$ yanılma payından büyük ise; alternatif hipotez (H1) reddedilir, sıfır hipotez (H0) kabul edilir. Ayrıca hesaplanan t değeri kritik t-değeri 1.96 ile karşılaştırılır. Hesaplanan t değer kritik t-değerinden (1.96) daha büyükse sıfır hipotezi reddedilir. Aksi halde eğer hesaplanan t değeri kritik t-değerinden (1.96) daha küçükse sıfır hipotez kabul edilir (Argyrous, 1997:149)

- 8) Varyans analizi (ANOVA), değişkenlerin iki veya daha fazla olması durumunda ortalamalar arasındaki farkın olup olmadığını test etmek için kullanılan istatistiksel bir yöntemdir. Bu tür analiz iki veya daha çok sayıda bağımsız gruptan gelen farklılıkların test edilmesi için kullanılır (Argyrous, 1997:233). Bu analiz tipi, beşinci hipotezi test etmek için kullanılır.

4. Veri Analizi ve Bulgular

Bu bölümün ilk kısmında anketin katılımcıları ile ilgili genel bir bakış ve betimleyici bir analiz sunan demografik özellikler tartışılmaktadır. İkinci kısım, Yemen’de faaliyet gösteren bankalarda yürütülen anket çalışmalarından elde edilen verilerin istatistiksel analizlerinin sonuçlarını konu edinmektedir. Çalışmanın değişkenlerini test ve analiz etmek amacıyla betimsel istatistiklerden frekans (f) ve yüzde (%), aritmetik ortalama, standart sapma ve tek örnekleme T testi kullanılmıştır.

4.1. Çalışmanın Örnekleminin Demografik Özellikleri

Demografik profil, katılanların cinsiyet, yaş, eğitim durumu, ihtisas alanı, bankacılık sektöründeki deneyimleri ve şu anki görev düzeylerini içermektedir. Demografik profil verileri katılanların profillerine genel bir bakış kazanabilmek amacıyla analiz edilmiştir. Aşağıdaki tablolar katılanların profillerini göstermektedir.

1. Bölüm/1.Soru: Cinsiyet değişkeni

Tablo (4.1)'den görüleceği üzere, ankete katılanların cinsiyeti incelendiğinde, araştırmaya katılan 105 bireyin %77'si erkektir, %23 oranında ise kadın katılımcı bulunmaktadır. Erkek sayısının kadınlara oranla daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durumu çalışma fazla mesainin yanında kredi yetkilisinin işinin doğasına ve ilgilendikleri farklı kategorilerdeki müşterilere de isnat etmektedir.

Tablo 4.1 : Cinsiyet Değişkenine Göre İstatistikî Sonuçlar

Cinsiyet	Frekans (f)	Yüzde (%)
Erkek	81	77%
Kadın	24	23%
Toplam	105	100

Kaynak: 2015 yılında SPSS Program kullanarak hazırlanmıştır.

1. Bölüm/2.Soru: Yaş değişkeni

Tablo (4.2)'den görüleceği üzere, ankete katılanların yaşları incelendiğinde %34'ü 30 yaştan daha az, %59'u 30- 40 yaş aralığında, %7'si ise 41- 50 yaş aralığında olduğunu göstermiştir. Bu durumda en yüksek yüzdeye sahip olan yaş grubu 30-40 yaş aralığıdır ki bu da bankalardaki personellerin yaş ortalamalarının oldukça genç olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.2 : Yaş Değişkenine Göre İstatistikî Sonuçlar

Yaş	Frekans (f)	Yüzde (%)
30 yaşından az	36	34.3%
31-40 yaş arası	62	59%
41-50 yaş arası	7	6.7%
Toplam	105	100%

Kaynak: 2015 yılında SPSS Program kullanarak hazırlanmıştır.

1. Bölüm/3.Soru: Eğitim durumu değişkeni

Çalışmanın sonuçlarından elde edilen tablo (4.3)'e göre katılanların eğitim durumuna bakıldığında, %86'sı lisans mezunu iken, sırasıyla % 1'i orta öğretim (lise) mezunu, % 3'ü ön lisans mezunu ve %10'u yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. Yemende bankacılık sektöründe, kredi karar verme birimlerinde çalışan kişilerin asgari şart olarak lisans düzeyinden seçildiğini söyleyebiliriz.

Tablo 4.3 : Eğitim Durumu Değişkenine Göre İstatistikî Sonuçlar

Eğitim Durumu	Frekans (f)	Yüzde (%)
Orta Öğretim (Lise)	1	1%
Ön lisans	3	3%
Lisan Mezunu	90	86%
Yüksek Lisans	11	10%
Toplam	105	%100

Kaynak: 2015 yılında SPSS Program kullanarak hazırlanmıştır.

1. Bölüm/4.Soru: İhtisas alanı değişkeni

Tablo (4.4)'den da görüleceği üzere, İhtisas alanına göre ankete katılımcıların %59'u Muhasebe alanı, %17'si Finans ve Bankacılık ve %11'i İşletme bölümünde ihtisas yapmıştır. Bu sonuçlara göre, Yemende bankacılık sektöründeki kredi karar verme

birimlerinde çalışanların finans ve muhasebe alanında yoğunlaştığı görülür. Bu bağlamda bankaların yönetiminin kredi departmanına görevlendirdiği personelin ihtisas alanının yüksek önem arz ettiği görülmektedir.

Tablo 4.4 : İhtisas Alanı Değişkenine Göre İstatistikî Sonuçlar

İhtisas Alanı	Frekans (f)	Yüzde (%)
Finans ve Bankacılık	18	17%
Muhaseba	62	59%
İktisat	5	5%
İşletme	12	11%
Diger	8	8%
Toplam	105	100%

Kaynak: 2015 yılında SPSS Program kullanarak hazırlanmıştır.

1. Bölüm/5.Soru: İlgili alanda çalışma tecrübesi değişkeni

Tablo (4.5)'den görüleceği üzere, ankete katılanların iş deneyimine bakıldığında, sektörde %35'inin 10 yıldan daha fazla bir süredir kredi departmanında kredi yetkilisi olarak çalıştığını, %31'inin 7-9 yıl arasında olan tecrübesi olduğunu ve 3-6 yıl arası tecrübesi olanların oranının %21 olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar göstermektedir ki bankacılık sektörü kredi yönetimi alanında uzun süreli tecrübesi olanlara güvenmektedir.

Tablo 4.5 : İş Deneyim Değişkenine Göre İstatistikî Sonuçlar

Çalışma tecrübesi	Frekans (f)	Yüzde (%)
3 yıldan az	14	13%
3-6 yıl arası	22	21%
7-9 yıl arası	32	31%
10 yıldan fazla	37	35%
Toplam	105	100%

Kaynak: 2015 yılında SPSS Program kullanarak hazırlanmıştır.

1. Bölüm/6.Soru: Şu anki görevi düzeyi değişkeni

Tablo (4.6)'dan görüleceği üzere, ankete katılımcıların şu anki görevlerine bakıldığında, katılan 105 kişiden 60'ı kredi yetkilisi olup tüm katılımcıların %57'sini oluşturmaktadır. Ankete katılan 23 kişi kredi dairesi başkanı olup bunlar tüm katılımcıların %22'sidir. 17 kişinin ise kredi müdürü olarak görev yaptığı görülmektedir.

Bu, finansal analizin yükünün birinci derecede kredi yetkililerinin sorumluluğunda olduğu anlamına gelmektedir.

Tablo 4.6 : Şu Anki Görevi Değişkenine Göre İstatistikî Sonuçlar

Şu anki görevi düzeyi	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kredi Müdürü	17	16%
Kredi Dairesi Başkanı	23	22%
Kredi Yekilisi	60	57%
Diğer	5	5%
Toplam	105	100%

Kaynak: 2015 yılında SPSS Program kullanarak hazırlanmıştır.

1. Bölüm/7.Soru: İşyeri değişkeni

Tablo (4.7)'den görüleceği üzere, ankete katılanların çalıştığı işyerine bakıldığında, bunların %66'sının banka genel merkezi çalışanı, %34'ü banka şubelerinde çalışanlardır. Bu sonuçlara göre, kredi taleplerinin değerlendirilmesinin genel merkezlerin yoğunlaştıkları görülmektedir. Araştırmacı, kredi servislerinin yönetimlerinin bankaların genel merkezlerinde yoğunlaşmasının sebebinin kredi isteğinin derin bir çalışma gerektirdiği sonucuna varmıştır.

Tablo 4.7 : İşyeri Değişkenine Göre İstatistikî Sonuçlar

İşyeri	Frekans (f)	Yüzde (%)
Genel Merkez	69	66%
Şube	36	34%
Toplam	105	100%

Kaynak: 2015 yılında SPSS Program kullanarak hazırlanmıştır.

4.2. Krediyeye Başvuranın Finansal Bilgileri ile İlgili Verileri

Bu kısım, kredi yetkilisi kredi kararı alırken ne dereceye kadar finansal bilgiyi baz aldığı doğrulamayı amaçlamaktadır.

2.Bölüm/8.Soru: Banka kredisine başvuran müşteriden finansal bilgileri talep ediyor musunuz?

Bu soruyla katılımcılardan, kredi kararı sürecinde müşterinin finansal bilgisinin ne derece önemli olduğu ile ilgili görüşlerini ifade etmeleri istendi. Ankete katılanlardan alınan cevaplara bakıldığında hazırlanan tablo (4.8)'de katılanların %73'ü finansal bilginin "her zaman" gerekli olduğunu, %24'ü "genellikle" ve %3'ü "bazen" gerekli olduğunu ifade etmişlerdir.

Tablo 4.8 : Finansal Bilgilerin Ne Derece Gerekli Olduğuna Dair İstatistikî Sonuçlar

Finansal Bilgiler Ne Derece Gerekli	Frekans (f)	Yüzde (%)
Her Zaman	77	73%
Genellikle	25	24%
Bazen	3	3%
Toplam	105	100%

Kaynak: 2015 yılında SPSS Program kullanılarak hazırlanmıştır.

2.Bölüm/9.Soru: Müşteri bankaya kaç yıllık finansal tabloları temin etmelidir?

Bu soruda, katılımcıların bankadan kredi talebinde bulunan müşterilerden kaç yıllık finansal tabloları talep ettikleri sorulmuştur. Tablo(4.9)'da alınan cevaplara bakıldığında, sırasıyla katılanların %53'ünün 3 yıla ilişkin finansal bilgi talep ettiğini, %33'ün 2 yıllık, %7'nin 1 yıl, %4'ünün 4 yıllık ve %3'ünün 5 yıllık finansal bilgi istediğini göstermektedir. Bunun sonucuna göre, müşterinin geçmiş dönem performanslarının ve mali yapısının derecelendirmek için çeşitli süreler olduğu sonucuna varmıştır.

Tablo 4.9 : Gerekli Süreye İlişkin Mali Tablolar Üzerine İstatistikî Sonuçlar

Gereken Süreye İlişkin Mali Tablolar	Frekans (f)	Yüzde (%)
1 yıllık	7	7%
2 yıllık	35	33%
3 yıllık	56	53%
4 yıllık	4	4%
5 yıllık	3	3%

Toplam	105	100%
---------------	-----	------

Kaynak: 2015 yılında SPSS Program kullanarak hazırlanmıştır.

2.Bölüm/10.Soru: Kredi analizi için gereken finansal tablolar nelerdir?

Bu soruda, kredi kararı verilirken hangi finansal tabloların daha önemli olduğu sorulmuştur. Ankete katılanlardan alınan cevaplara bakıldığında tablo (4.10)'da, kredi analizindeki en önemli tabloların ne olduğu sorulduğunda %68'i tüm finansal tabloların (bilanço, gelir tablosu, nakit akım tablosu), katılanların %31'i bilanço ve gelir tablosunun, %1'i ise sadece bilançonun en önemli bilgi kaynağı olduğunu belirtmiştir.

Tablo 4.10 : Gereken Mali Tabloların İstatistikî Sonuçları

Gereken finansal tabloları	Frekans (f)	Yüzde (%)
Bilanço Tablosu (BT)	1	1%
Bilanço Tablosu + Gelir Tablosu	33	31%
Tüm (BT/GT/NAT)	71	68%
Toplam	105	100%

Kaynak: 2015 yılında SPSS Program kullanarak hazırlanmıştır.

2.Bölüm/11.Soru: Müşteri tarafından sağlanan finansal bilgiye ne derecede güvenilmektedir?

Tablo (4.11)'e göre katılımcıların %43'ü finansal bilgiye yüksek derecede güvenirken, %35'i finansal bilgiyi (orta) kabul edilebilir bulmakta ve %21'i ise finansal bilgiye güven seviyesinin oldukça yüksek olduğunu belirtmiştir. Çalışmanın bulgularına göre kredi kararlarında finansal bilginin oldukça önemli olduğu sonucuna varılmıştır. Bu sonuç Alattar ve Alkhatır, (2007)'nin bulgularıyla da tutarlılık göstermektedir. Ancak Mualla ve Tahir, (1999)'un çalışmalarının bulguları ile çelişmektedir ki o çalışmaya göre kredi kararında finansal faktörlerin çok daha az öneme sahip olduğu belirtilmektedir.

Tablo 4.11 : Finansal Bilgiye Güven Düzeyi Üzerine İstatistikî Sonuçlar

Düzye	Frekans (f)	Yüzde (%)
Oldukça Yüksek	22	21%
Yüksek	45	43%
Orta	37	35%
Düşük	1	1%
Toplam	105	100%

Kaynak: 2015 yılında SPSS Program kullanarak hazırlanmıştır.

2. Bölüm/12.Soru: Müşteri tarafından sağlanan finansal bilgi ne derece doğru ve güvenilirdir?

Bu soruda, bankalarda kredi karar verme sürecinde müşteri tarafından sağlanan finansal bilginin doğruluk ve güvenilirlik derecesinin ne olduğu sorulmuştur. Ankete katılanların %55'i finansal bilgilerin doğruluk ve güvenilirliğini orta düzeyde, %34'ü yüksek düzeyde, %11'i ise düşük düzeyde önemli bulmaktadır. Bu sonuçlara göre, finansal bilgilerin sıklıkla orta bir doğruluk ve güvenilirlik düzeyi görülmektedir.

Table 4.12 : *Finansal Bilginin Doğruluk ve Güvenirliliği ile İlgili İstatistikî Sonuçlar*

Düzye	Frekans (f)	Yüzde (%)
Yüksek	36	34%
Orta	58	55%
Düşük	11	11%
Toplam	105	100%

Kaynak: 2015 yılında SPSS Program kullanarak hazırlanmıştır.

2. Bölüm/13.Soru: Eğer krediye başvuranın finansal bilgisi elde edilmemişse banka nasıl bir süreç izlemektedir?

Tablo (4.13)'teki sonuçlara göre finansal bilgi yokluğunda katılımcıların %42'si "kredi talebine ret" kararı verirken katılımcıların %58'i kredi kararı sürecinde finansal bilgi olmadığında, finansal olmayan bilgiye güvenmektedir. Bu bulgular kredi yetkililerinin kredi kararı sürecinde hem finansal hem de finansal olmayan bilgiye güvendikleri anlamına gelmektedir. Bu yüzden, Kitindi vd., (2007) çalışmasının bulgularının aksine, Yemen bankaları genel olarak eğer müşterinin finansal bilgilerine güven duyulmuyorsa ya da yetersiz finansal bilgi durumunda veya finansal bilgi hiç sağlayamıyorsa finansal olmayan bilgiyi göz önünde bulundurmaktadırlar. Aynı zamanda bu çalışmanın bulguları, Shaw ve Gentry, (1988)'in belirttiği üzere bankaların kredi kararı vermek için hem niceliksel hem de niteliksel bilgiyi kullandığı bulgusuyla tutarlılık göstermektedir.

Tablo 4.13 : Finansal Bilgiler Yokluğunda Kullanılan Seçeneklerin İstatistikî Sonuçları

Seçenekler	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kredi talebi reddedilmektedir	44	42%
Müşterinin finansal olmayan bilgileriyle işlem yapılmaktadır.	61	58%
Toplam	105	100%

Kaynak: 2015 yılında SPSS Program kullanarak hazırlanmıştır.

2. Bölüm/14.Soru: Bankanın müşterisi denetlenmiş finansal tablolar temin etmek zorunda mı?

Tablo (4.14)'de yer alan sonuçlara göre katılımcıların %62'si kredi müşterisinin denetlenmiş mali tablolar sağlaması gerektiğini ifade ederken katılımcıların %38'i kredi tahsisinde banka müşterisinin denetlenmiş mali tablo beyan etmesine gerek olmadığını düşünmektedir. Başka bir deyişle, bulgulara göre Yemen bankaları, kredi kararında finansal bilginin güvenilirlik derecesini artırmak için denetlenmiş ve gözden geçirilmiş finansal tabloları tercih etmektedir. Bu çalışmanın bulguları, Kim ve Elias, (2008), Kitindi vd., (2007) çalışmalarının bulgularıyla da uyum göstermektedir.

Tablo 4.14 : Denetlenmiş Finansal Bilgiye İlişkin İstatistikî Sonuçlar

Denetlenmiş finansal tabloları temin etmek zorunda mı	Frekans (f)	Yüzde (%)
Evet	65	62%
Hayır	40	38%
Toplam	105	100%

Kaynak: 2015 yılında SPSS Program kullanarak hazırlanmıştır.

4.3. Çalışmanın Değişkenleri İçin Betimsel İstatistiksel Analizi

Çalışmanın anketi dört önemli bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde beş faktör ile gösterilen finansal oranlardır; likidite oranları (4 değişken), faaliyet oranları (5 değişken), kaldıraç ve ödeme gücü oranları (7 değişken), kârlılık oranları (5 değişken) ve diğer teknikler (3 değişken). Anketin İkinci bölümünde 5 değişkenle gösterilen müşterinin gelir kapasitesi ile ilgili bilgilerdir. Anketin üçüncü bölümünde 5 değişkenle müşterinin nakit akışı faaliyetleri ile ilgili bilgiler ve son bölümde 5 değişkenle mali tablolara güvenilirliği artıracak bazı önerilerin getirildiği bir bölümdür.

Daha önce belirtildiği gibi, çalışmanın değişkenlerini test ve analiz etmek amacıyla tek örneklem T-testi kullanılmıştır. Böylece şu sonuçlara varılmıştır : Kritik t-değeri 1.96 ile karşılaştırıldığında; eğer hesaplanan t değerleri kritik t-değerinden mutlak değer olarak büyükse H_0 ret H_1 kabul, küçük ise H_0 kabul H_1 ret edilecektir. P değeri 0,05 ile karşılaştırıldığında ise; bulunduğu değer 0,05'ten küçükse H_0 ret H_1 kabul, büyük ise H_0 kabul H_1 ret edilecektir.

(Not: kritik t değerini (1.96) bulmak ve belirlemek için T'nin dağılım tablosu kullanıldı).

4.3.1. Müşterinin finansal oranları

Bu bölüm “kredi yetkililerinin kredi kararı sürecinde müşterinin finansal oranlarını ne derece kullandıklarını ölçme” ile ilgilidir. Bu soruyu yanıtlamak için aşağıdaki alt bölümlerdeki değerler için merkezi eğilim ve dağılımları ölçmek amacıyla ortalama ve standart sapma kullanılmıştır:

4.3.1.1. Likidite oranları

Tablo (4.15)'den görüleceği gibi, kredi yetkililerin kredi kararı verme sürecinde ne derece likidite oranlarını kullandıklarını inceleyen tüm değişkenlerin istatistiklerinin (ortalama, standart sapma, t-testi, p değeri) bir özetini göstermektedir.

Tablo 4.15 : Likidite Oranlarının Kullanımına İlişkin İstatistikî Sonuçlar

Likidite Oranı	Ortalama	Standart Sapma (SS)	T-testi	P. değeri	Sıra
15 Cari oranı	4.38	0.641	22.06	0.000	2
16 Hızlı (Acid-test) oranı.	4.29	0.769	17.14	0.000	3
17 Nakit oranı.	4.24	0.741	17.13	0.000	4
18 Çalışma sermayesi.	4.51	0.622	24.94	0.000	1
Toplam	4.35	0.516	26.88	0.000	

Kaynak: SPSS baz alınarak hazırlanmıştır, 2015. Kritik t değeri = 1.96, (Sig 0.05, df=104)

Ortalama ve standart sapmaların sonuçları göstermektedir ki katılımcılar kredi kararı sürecinde likidite oranlarını yüksek derecede kullanma eğilimi göstermektedirler. Ortalama skoru 4.35 (ankette gösterilen ölçeğe göre "oldukça yararlı" aralığında çıktığını göstermektedir); standart sapma = 0.516; istatistiğin p değeri 0.000'dır ki anlamlılık düzeyi 0.05'ten küçüktür ve hesaplanan t değeri 26.88'dir ki kritik t-değeri 1.96'den büyük çıkmıştır. Buna göre, bankaların kredi kararı sürecinde likidite oranlarını yüksek derecede kullandıklarını söyleyebiliriz. Değerlere göre tüm detaylar aşağıdaki gibidir:

1. 18 No'lu değişken olan Çalışma Sermayesi ortalaması= 4.51, standart sapma = 0.622 ve t-testi = 24.94 değerlerine göre bankaların en çok çalışma sermayesi oranını kullanmaktadır.
2. 15 No'lu cari oran ortalaması= 4.38, SS= 0.641 ve t-testi =22.06 değerlerine göre en önemli ikinci oran olmuştur.
3. 16 No'lu likidite oranı ortalaması= 4.29, SS= 0.769 ve t-testi =17.14 değerlerine göre bu alt bölümün en önemli üçüncü oranı olmuştur.
4. 17 No'lu nakit oranı ortalaması= 4.24, SS= 0.741 ve t-testi =17.13 değerlerine göre bu alt bölümün en sonuncu oranıdır.

Bu sonuçlar bize göstermektedir ki Yemen bankaları likidite oranlarını kredi kararı sürecinde en önemli unsur olarak göz önüne almaktadırlar. Çalışmanın bulguları, Berry ve Robertsın, (2006), Öztürk, (2005), Acer, (2010) ve Tashman, (2004) çalışmalarının bulguları ile tutarlılık göstermektedir. Ancak bu çalışmanın sonuçları en önemli oranın asit test oranı olduğunu söyleyen Yıldız'ın, (2006) bulguları ile çelişmektedir.

4.3.1.2. Faaliyet (verimlilik) oranları

Tablo (4.16)'dan görüleceği üzere, kredi yetkililerin kredi kararı verme sürecinde ne derece faaliyet oranlarını kullandıklarını inceleyen tüm değişkenlerin istatistiklerin (ortalama, standart sapma, t-testi, Sig) bir özetini sunmaktadır.

Tablo 4.16 : Faaliyet Oranlarının Kullanımına İlişkin İstatistikî Sonuçlar

Faaliyet Oranları		Ortalama	Standart Sapma (SS)	T.testi	P. değeri	Sıra
19	Stok devir hızı	4.38	0.712	19.86	0.000	1
20	Alacak devir hızı	4.14	0.699	16.74	0.000	2
21	Borç devir hızı	4.13	0.735	15.80	0.000	3
22	Sabit aktif devir hızı	3.73	0.812	9.25	0.000	5
23	Aktifler toplamı devir hızı	3.93	0.891	10.73	0.000	4
	Toplam	4.06	0.552	19.73		

Kaynak: SPSS baz alınarak hazırlanmıştır, 2015. Kritik t değeri = 1.96, (Sig 0.05, df=104)

Tablo 4.16'da yer alan sonuçlara göre katılımcıların kredi kararı verme sürecinde verimlilik oranlarını önemli ölçüde kullandıklarını görülmektedir. Ortalama skoru 4.06 (ankette gösterilen ölçüğe göre "yararlı" aralığında çıktığını göstermektedir); standart sapma = 0.552; p değeri 0.000'dır ki anlamlılık düzeyi 0.05'ten küçüktür ve hesaplanan t değeri 19.73'dir ki kritik t-değeri 1.96'den yüksektir. Buna göre, bankaların kredi kararı sürecinde faaliyet oranlarını yüksek derecede de kullandıklarını söyleyebiliriz. Değerlere göre tüm detaylar aşağıdaki gibidir:

1. 19 No.lu değişken olan Stok devir hızı oranının bu alt bölümde ortalaması= 4.38, standart sapma= 0.712 ve t-testi = 19.86'dır. Bu değerlere göre stok devir hızı bankaların en fazla önem verdiği bir orandır.
2. 20 No.lu alacak devir hızı oranı ortalaması= 4.14, SS= 0.699 ve t- testi = 16.74 değerlerine göre ikinci en önemli orandır.
3. 21 No.lu borç devir hızı ortalaması= 4.13, SS= 0.735 ve t-testi = 15.80 bu alt bölümde değerlerine göre önemi açısından üçüncü orandır.
4. 23 No.lu aktifler toplamı devir hızı ortalaması= 3.93, SS = 0.891 ve t-testi = 10.73 bu alt bölümde değerlerine göre önemi açısından dördüncü orandır.
5. 22 No.lu sabit aktifler devir hızı bu altbölümde ortalaması= 3.93, SS = 0.812 ve t-testi = 9.25 değerlerine göre sırada en sonuncu oran olmuştur.

Bu sonuçlar bize Yemen bankalarının verimlilik oranlarını kredi kararı verme sürecinde önemli bir faktör olarak gördükleri izlenimini vermektedir. Bu çalışmanın bulguları Yıldız, (2006) çalışmasının sonuçları ile bütün olarak tutarlılık gösteriyor olsa da bu çalışmaya göre en önemli oran Stok devir hızı iken Yıldız, (2006)'a göre en önemli oran alacaklar devir hızıdır.

4.3.1.3. Kaldıraç oranları ve ödeme gücü

Tablo (4.17) "kredi kararı verme sürecinde kredi yetkililerinin ne derece kaldıraç ve ödeme gücü oranlarını kullandıklarını" inceleyen tüm değişkenlerin istatistiklerinin (ortalama, standart sapma, t-testi, Sig) bir özetini göstermektedir.

Tablo 4.17 : Kaldıraç Oranlarının Kullanımına İlişkin İstatistikî Sonuçlar

Kaldıraç oranları ve Ödeme gücü		Ortalama	Standart Sapma(SS)	T	P. değeri	Sıra
24	Toplam borçların sermayeye oranı	4.49	0.606	25.11	0.000	1
25	Borç/Öz sermaye oranı	4.30	0.692	19.17	0.000	2
26	Borçların toplam varlıklara oranı	4.00	0.784	13.06	0.000	3
27	Uzun vadeli borçların Özsermayeye oranı	3.97	0.826	12.05	0.000	4
28	Sermaye masrafı Oranı	3.68	0.826	8.37	0.001	7
29	İşletme faaliyetlerinden nakit akışının toplam borçlara oranı	3.77	0.943	8.38	0.000	6
30	Faiz ödeme gücü oranı	3.77	0.869	9.09	0.000	5
	toplam	3.99	0.530	19.24	0.000	

Kaynak: SPSS baz alınarak hazırlanmıştır, 2015. Kritik t değeri = 1.96, (Sig 0.05, df=104)

Yukarıdaki tablo'da yer alan bilgilere göre, bankalar kredi kararı verirken kaldıraç ve ödeyebilme gücü oranlarının kullanımına büyük önem vermektedirler. Analiz sonucunda bulunan ortalama skor 3.99 (ankette gösterilen ölçeğe göre "yararlı" aralığında çıktığını göstermektedir); standart sapma= 0.530; p değeri 0.000'dır ki anlamlılık düzeyi 0.05'ten küçüktür ve hesaplanan t değeri 19.24'dir ki kritik t-değeri 1.96'den büyük çıkmıştır. Buna göre, bankaların kredi kararı verme sürecinde kaldıraç ve ödeme gücü oranlarını yüksek derecede kullandıklarını söyleyebiliriz. Değerlere göre tüm detaylar aşağıdaki gibidir:

1. 24 No.lu değişken olan toplam borçların sermayeye oranının bu alt bölümde ortalaması= 4.49, SS= 0.606 ve t-testi= 25.11'dir. Bu sonuçlara göre, borçların sermayeye oranı, bankaların kredi kararı vermede en önem verdiği bir orandır.
2. 25 No.lu borcun öz kaynağa oranı ortalaması= 4.30, SS= 0.692 ve t-testi= 19.17 değerlerine göre bu alt bölümde önemi açısından ikinci oran olmuştur.
3. 26 No.lu borçların toplam varlıklara oranı ortalaması= 4.00, SS= 0.784 ve t-testi= 13.06 değerlerine göre bu alt bölümde önemi açısından üçüncü orandır.
4. 27 No.lu uzun vadeli borçların özsermayeye oranı ortalaması= 3.97, SS= 0.826 ve t-testi= 12.05 değerlerine göre bu alt bölümde önemi açısından dördüncü orandır.
5. 30 No.lu faiz ödeme gücü oranı ortalaması= 3.77, SS= 0.869 ve t-testi= 9.09 değerlerine göre bu alt bölümde önemi açısından beşinci orandır.
6. 29 No.lu işletme faaliyetlerinden nakit akışının toplam borçlara oranı ortalaması= 3.77, SS= 0.943 ve t testi = 8.38 değerlerine göre bu alt bölümde önemi açısından altıncı orandır.
7. 28 No.lu sermaye masrafı oranı ortalaması= 3.68, SS= 0.826 ve t-testi = 8.37 değerlerine göre bu alt bölümde önemi açısından en az öneme sahip orandır.

Arastırma sonuçlarına göre, Yemen bankalarının Kaldıraç ve ödeme gücü oranlarını kredi kararı verme sürecinde en önemli dördüncü faktör olarak gördüklerine işaret etmektedir. Çalışmanın bulguları, kredi kararında kredi yetkililerinin kullandığı en önemli kaldıraç oranlarının toplam borç ve borçların özkaynağa oranı olduğunu ifade eden Tashman, (2004) çalışmasıyla elde edilen bulguları destekler niteliktedir.

4.3.1.4. Kârlılık oranları

Katılımcıların görüşlerine göre, Yemen bankalarının kredi kararında ne dereceye kadar kârlılık oranlarının kullanıldığı sonuçları ise (ortalama, standart sapma, t-testi, Sig) Tablo (4.18)'de belirtilmiştir.

Tablo 4.18 : Kârlılık Oranlarının Kullanımına İlişkin İstatistikî Sonuçlar

Kârlılık Oranları		Ortalama	Standart Sapma (SS)	T	P. değeri	Sıra
31	Brüt kâr marjı	4.23	0.724	17.38	0.000	2
32	Faaliyet kâr marjı	4.10	0.838	13.39	0.000	3
33	Net kâr marjı	4.51	0.652	23.97	0.000	1
34	Aktif kârlılığı Oranı (ROA)	3.96	0.784	12.58	0.000	4
35	Özsermaye kârlılığı oranı (ROE)	3.83	0.837	10.14	0.000	5
	Toplam	4.12	0.563	20.45	0.000	

Kaynak: SPSS baz alınarak hazırlanmıştır, 2015. Kritik t değeri = 1.96, (Sig 0.05, df=104)

Yukarıdaki tablo'da yer alan ortalama ve standart sapma değerlerinden elde edilen bulgulara göre müşterilerin kârlılık oranlarının kullanmasıyla bankaların kredi kararı verme sürecinde önemli derecede katkı sağladığı anlaşılmıştır. Analiz sonucunda bulunduğu ortalama 4.12 (ankette gösterilen ölçeğe göre "yararlı" aralığında çıktığını göstermektedir); standart sapma= 0.563; p değeri 0.000'dır ki anlamlılık düzeyi 0.05'ten küçüktür ve hesaplanan t değeri 20.45'dir ki kritik t-değeri 1.96'den büyük çıkmıştır. Buna göre, bankaların kredi kararı verme sürecinde kârlılık oranların önemli ölçüde kullandıkları görülmektedir. Değerlere göre tüm detaylar aşağıdaki gibidir:

1. 33 No.lu değişken olan net kâr marjı ortalaması= 4.51, SS= 0.652 ve t-testi= 23.97 değerlerine göre bankaların kredi kararı verme sürecinde bu alt bölümde kullandıkları en önemli orandır.
2. 31 No.lu Brüt kâr marjı ortalaması= 4.23, SS= 0.724 ve t-testi= 17.38 değerlerine göre bu alt bölümde önemi açısından ikinci orandır.
3. 32 No.lu faaliyet kâr marjı ortalama= 4.10, SS= 0.838 ve t-testi= 13.39 değerlerine göre bu alt bölümde önemi açısından üçüncü orandır.
4. 34 No.lu Aktif kârlılığı oranı ortalama= 3.96, SS= 0.784 ve t-testi= 12.58 değerlerine göre bu alt bölümde önemi açısından dördüncü orandır.

5. 35 No.lu Özkaynak kârlılığı oranı ortalama= 3.83, SS= 0.837 ve t-testi= 10.14 değerlerine göre bu alt bölümde önemi açısından en az öneme sahip orandır.

Arastırma sonuçları, Yemen bankalarının, kredi kararı sürecinde kârlılık oranlarının kullanımının ikinci en önemli unsur olarak gördüklerini işaret etmektedir. Çalışmanın bulguları, müşterinin borcunu ödeyebilme gücünü değerlendirmek amacıyla kârlılık oranlarını ikinci en önemli faktör olarak kullandıklarını ifade eden Kitindi vd., (2007), Öztürk (2005) ve Acer (2010)'in çalışmalarıyla benzer sonuçları işaret etmektedir.

4.3.1.5. Dikey ve yatay analiz, Altman'ın Z-skoru modeli

Bankaların kredi kararı verme sürecinde dikey ve yatay analiz, Altman'ın z-skoru tekniklerine ilişkin sonuçlar ise ortalama, standart sapma, t-testi ve p değeri bazında elde edilmekte ve bu sonuçlar Tablo (4.19)' da gösterilmektedir.

Tablo 4.19 : Diğer Tekniklerin Kullanımına İlişkin İstatistikî Sonuçlar

	Diğer Teknikler	Ortalama	Standart Sapma (SS)	T.testi	P. değeri	Sıra
36	Dikey analiz	3.50	1.110	4.57	0.000	1
37	Yatay analiz	2.98	0.990	-0.19	0.844	2
38	Mali sıkıntıyı öngören Altman'ın Z-skoru modeli	2.90	1.070	-0.91	0.364	3
	Toplam	3.21	0.892	1.45	0.148	

Kaynak: SPSS baz alınarak hazırlanmıştır, 2015. Kritik t değeri = 1.96, (Sig 0.05, df=104)

Yukarıda gösterilen ortalama ve standart sapma sonuçları kredi kararı sürecinde kredi yetkililerinin dikey ve yatay analiz ile Altman'ın Z-skoru modelini kullanmaya orta derecede önem verdiklerini göstermektedir. Dikey analizinin ortalama= 3.50; standart sapma=1.110; p değeri 0.000'dır ki anlamlılık düzeyi 0.05'ten küçüktür ve hesaplanan t değeri 4.57'dir ki kritik t-değeri 1.96'den büyük çıkmıştır. Sonuçlar Yıldız'ın, (2006) çalışmasıyla tutarlıdır.

Yatay analiz ortalaması ise = 2.98 (ankette gösterilen ölçeğe göre "orta dereceli" aralığında çıktığını göstermektedir), standart sapma= .990; bu istatistiğin p değeri 0.844'tür ki anlamlılık düzeyi 0.05'ten yüksektir ve t-testi sonucuna göre elde edilen t değer 1,96'den küçüktür. Buna göre, Yemen bankalarının, kredi kararı sürecinde Yatay

analiz tekniğine önem vermedikleri sonucuna varabiliriz. Sonuçlar Yıldız, (2006)'ın bulguları ile çelişmektedir.

Altman'ın Z-sokru modelinin ortalaması ise = 2.90 (ankette gösterilen ölçeğe göre "orta dereceli" aralığında çıktığını göstermektedir); standart sapma= 1.070; bu teknik testi p değeri .364'tür ki anlamlılık düzeyi 0.05'ten yüksektir ve t-testi sonucuna göre elde edilen t değeri 1,96'den de küçüktür. Buna göre, Yemen bankalarının, kredi kararı sürecinde Altman'ın Z-sokru modeline de önem vermedikleri sonucuna varabiliriz. Başka bir deyişle, Yemen'de faaliyet gösteren bankalarda kredi kararı verme ile yatay analiz ve Altman'ın Z-sokru kullanma arasında bir ilişki yoktur, çünkü ortalama skorun 2.98, 2.90 olması varsayılan ortalamadan azdır.

Genel olarak, finansal oranlarla ilgili sonuçlar, kredi yetkililerin kredi kararı alırken verdiği önem derecesini şu şekilde sıralamışlardır; Likidite oranları 4.35 ortalama ile en önemli finansal oran olmuştur ve sırasıyla 4.12, 4.06, 3.99, 3.50 ortalamaları kârlılık, verimlilik, kaldıraç oranları ve dikey analiz takip etmektedir. Yatay analiz ve Altman'ın Z-skoru modeli sırasıyla 2.98, 2.90 ortalama ile varsayılanın ortalama altında kalarak son sırayı almıştır.

4.3.2. Müşterinin gelir kapasitesi ile ilgili bilgiler

Bu bölüm, "kredi yetkililerinin kredi kararı verme sürecinde müşterinin gelir elde etme kapasitesi ile ilgili bilgiyi ne derece kullandıklarını belirleme" ile ilgilenmektedir. Bu sorunun cevabını vermek amacıyla incelenen tüm faktörlerin istatistiklerini ortalama, standart sapma, t-testi, anlamlılık düzeyi bazında elde edilmekte ve bu sonuçlar Tablo (4.20)'de gösterilmektedir.

Tablo 4.20 : Müşterinin Gelir Kapasitesi Hakkındaki Bilgiler İle ilgili Sonuçlar

Müşterinin gelir kapasitesi		Ortalama	SS	T	P değeri	Sıra
39	Banka istenen krediyi tahsis etmeden önce müşterinin gelir kaynaklarını araştırır.	4.69	0.487	35.49	0.000	1
40	Banka müşterinin gelir kaynaklarını ve müşterinin projelerinden beklenen karı araştırır.	4.46	0.721	20.71	0.000	2
41	Müşterinin gelir üretme kapasitesi kredi isteğinin onay veya reddinde temel belirleyicidir.	4.24	0.728	17.43	0.000	4
42	Banka müşterinin yıllık kazancının tüm kredi borcunu ne derecede kapatacağını garanti altına alır.	4.29	0.769	17.14	0.000	3
43	Müşterinin gelir üretme kapasitesi bankanın sağlayacağı kredi miktarının temel belirleyicisidir.	4.18	0.830	14.58	0.000	5
Toplam		4.38	0.465	30.54	0.000	

Kaynak: SPSS baz alınarak hazırlanmıştır, 2015. Kritik t değeri = 1.96, (Sig 0.05, df=104)

Müşterinin gelir kapasitesi (gelir getiren) ile ilgili tabloda gösterilen ortalama ve standart sapmanın bulguları kredi yetkililerinin kredi kararı sürecinde gelir kapasitesine dair bilgileri kullanmayı önemli gördüklerini göstermektedir. İncelenen tüm faktörlerin ortalama skor 4.38 (ankette gösterilen ölçüğe göre "kesinlikle katılıyorum" aralığında çıktığını göstermektedir), standart sapma= .465; istatistiklerin p değeri 0.000'dır ki anlamlılık 0.05 anlamlılık düzeyinden küçüktür ve t-testi= 30.54'tür ki yüksek derecede kullanıma işaret eder. Tabloya ait tüm detaylar aşağıdaki gibidir:

1. 39 No.lu değişken ortalama 4.69, SS= 0.487 ve t-testi= 35.49 değerlerine göre bankaların kredi kararı verme sürecinde ilgilendikleri yüksek seviyede dikkate alınan değişkendir. Bu sonuca göre, Yemen bankalarının, borçlanan firmanın diğer kurumlara olan yükümlülüklerini belirlemek amacıyla finans kaynaklarının dahili ve harici olup olmadığını araştırdığı ve firmanın temel işletme faaliyetlerinden ve diğer kaynaklardan elde edilen gelire karşılaştırdığı sonucuna varmıştır.
2. 40 No.lu değişken ortalama 4.46, SS= 0.721 ve t-testi= 20.71 değerleri ile bankaların kredi kararı verme sürecinde ilgilendikleri ikinci sıradaki veridir. Bu sonuca göre, Yemen bankalarının borç alan müşterin borçlarını geri

ödeyebilmesini sağlayacak olan borçla finanse edilmiş projelerinin nakit akışı yaratma kapasitesini belirlemek istediklerine isnat etmektedir.

3. 42 No.lu değişken ortalama= 4.29, SS= 0.769 ve t-testi= 17.14 değerlerine göre bu bölümde üçüncü sırayı almıştır. Bu sonuca göre, Yemen bankalarının, sermayeye risk teşkil etmeyecek şekilde firmanın yıllık faaliyet gelirlerinin tüm kredi borçlarını karşılayacağından emin olarak müşterilerinin ödeyebilme gücünü belirlemek istedikleri sonucuna varmıştır.
4. 41 No.lu değişken ortalama= 4.24, SS= 0.728 ve t-testi= 17.43 değerlerine göre bu bölümde dördüncü sıradadır. Bu sonuca göre, Yemen'de faaliyet gösteren bankaların kredi talebinin onay ve reddi için firmanın gelir elde etme yeterliliğini önemli bir belirleyici olarak kabul ettikleri sonucuna varılmıştır.
5. 43 No.lu değişken ortalama= 4.18, SS= 0.830 ve t-testi= 14.58 değerlerine göre bu bölümde son sırada yer almaktadır. Bu sonuca göre, Yemen bankalarının müşterinin gelir elde etme yeterliliğini tahsis edilecek kredinin miktarına karar verilmesi hususunda önemli bir belirleyici de olarak gördükleri sonucuna varmıştır.

4.3.3. Müşterinin nakit akışı hareketleri ile ilgili bilgiler

Bu bölüm, “kredi kararı verme sürecinde kredi yetkililerinin müşterinin faaliyetlerinden gelen nakit akışı hakkında bilgilerini ne derece kullandıklarını belirleme” ile ilgilidir. Bu soruyu yanıtlamak için, Tablo (4.21)'da katılımcıların bakış açısına göre tüm faktörlerin istatistiklerinin (ortalama, standart sapma, t-testi, anlamlılık düzeyi) bir özetini sunmaktadır.

Tablo 4.21 : Müşterinin Nakit Akışı Hakkındaki Bilgiler ile ilgili Sonuçlar

	Müşterinin nakit akışı hareketleri	Ortalama	Standard Sapma	T	P. değeri
44	Banka kredi tahsis etmeden önce nakit akış hızını analiz eder.	2.90	0.843	-1.27	0.206
45	Banka önceki dönemlerin performansını ölçerken müşterinin nakit akış beyanına güvenir.	2.91	0.748	-1.17	0.243
46	Banka müşterinin kredi yükümlülüklerini nakit akışı ile karşılayabilme gücünü garanti altına alır.	2.92	0.743	-1.05	0.296
47	Banka müşterinin geleceğini ve yükümlülüklerini karşılayabileceğini öngörmede nakit akış beyanına güvenir.	2.91	0.798	-1.10	0.274
48	Banka kredi geri ödeme gününde likidite mevcudundan nakit akışını analiz ederek emin olur.	2.95	0.801	-0.61	0.544
	Toplam	2.92	0.458	-1.87	0.077

Kaynak: SPSS baz alınarak hazırlanmıştır, 2015. Kritik t değeri = 1.96, (Sig 0.05, df=104)

Müşterinin nakit akışı hareketliliği ile ilgili yukarıdaki tabloda gösterilen ortalama ve standart sapma sonuçlarına göre kredi yetkilileri, kredi kararı verme sürecinde nakit akışına dair bilgileri daha az kullanmaktadırlar. İncelenen tüm faktörlerin ortalama skoru 2.92 (ankette gösterilen ölçeğe göre "Katılmıyorum" aralığında çıktığını göstermektedir) çalışmada benimsenen ortalama skordan (3) küçüktür. Bu bölümün faktörleri için düşük skorlu standart sapması 0.458 bulunmuştur. Bu sonuç, katılımcıların cevaplarında değişmezlik olduğunu göstermektedir. Ayrıca yukarıdaki Tablo'da yer alan bilgilere göre istatistiğin p değeri 0.07'dir ki 0.05 anlamlılık düzeyinden büyüktür ve hesaplanan t değeri (-1.87)'dir ki kritik t-değeri 1.96'den küçük çıkmıştır.

Bu bağlamda, t-testi sonuçları, katılımcıların görüşlerine göre açıkça müşterinin nakit akışı hareketleri ve kredi kararı verme arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığını açığa çıkarmıştır. Bu, beklenen bir sonuçtur ve Yemen bankalarında çalışan kredi yetkililerinin muhtemelen nakit akışı aktivitelerinin analizi hakkında arka plan, bilgi ve anlayışa sahip olmadıklarına yorulabilir.

4.3.4. Kredi kararında kullanılan mali tablolara güveni artıran faktörler

Bu bölüm, “kredi kararı verme sürecinde kullanılan mali tablolara duyulan güvenin derecesini artırma amaçlı belirli tekliflerin önemini belirleme” ile ilgilidir. Bu sorunun cevabını bulmak için, incelenen tüm faktörlerin istatistiklerini ortalama, standart sapma, t-testi, anlamlılık düzeyi bazında elde edilmekte ve bu sonuçlar Tablo (4.22)’de gösterilmektedir.

Table 4.22 : Kredi Kararında Kullanılan Finansal Tablolara Güveni Artıran Faktörler

Kredi kararında kullanılan finansal tablolara güveni artıran faktörler		Ortalama	Standard Sapma (SS)	T	P. değeri	Sıra
49	Finansal tabloları denetleyen sözleşmeli muhasebecinin saygınlığı ve meslek odası üyeliği.	4.15	0.896	13.17	0.000	3
50	Finansal tablolar hakkında bağımsız denetçi raporu görüş ve düzensizlik göstergeleri.	4.22	0.759	16.45	0.000	2
51	Finansal tabloları hazırlarken benimsenen mali politikaların tutarlılığı.	4.01	0.658	15.72	0.000	4
52	Kredi kararında finansal tabloları araç olarak kullanan kredi yetkililerinin becerileri ve yetenekleri.	4.30	0.652	20.49	0.000	1
53	İdari prosedürlerin, kanun ve düzenlemelerin şirket tarafından uygulanması.	3.85	0.769	11.28	0.000	5
Toplam		4.11	0.526	21.74	0.000	

Kaynak: SPSS baz alınarak hazırlanmıştır, 2015. Kritik t değeri = 1.96, (Sig 0.05, df=104)

Yukarıdaki tabloda gösterilen ortalama ve standart sapma sonuçlarına göre katılımcılar belirli tekliflerin müşterinin finansal tablolarına duyulan güvenin derecesini artırmak için önemli olduğu konusunda hemfikirdirler. İncelenen tüm faktörlerin ortalama skoru 4.11’dir (ankette gösterilen ölçeğe göre teklifler üzerinde mutabakat vardır); standart sapma= 0.526; bu istatistiğin p değeri 0.000’dır ki 0.05 anlamlılık düzeyinden küçüktür ve t-testi= 21.74’tür ki belirlenen kritik değerden büyüktür. Bu değerler kredi kararı vermede finansal tablolara duyulan güvenin derecesinin belirli tekliflerle artabildiğine işaret etmektedir. Tabloya dair tüm detaylar aşağıdaki gibidir:

1. 52 No.lu değişken ortalama = 4.30, standart sapma= 0.652 ve t-testi= 20.49 değerlere göre bu bölümde ilk sırada yer almıştır. Bu sonuca göre, kredi yetkilileri, müşteri tarafından beyan edilen mali tabloları anlamakta bazı güçlükler çektiklerini düşünmektedirler. Mali tabloları anlamadaki güçlüklerin nedeni, yeterli derecede mali analiz eğitiminin yokluğundan kaynaklandığı sonucuna varılmıştır.
2. 50 No.lu değişken ortalama= 4.22, standart sapma= 0.759 ve t-testi= 16.45 değerlere göre bu bölümde ikinci sırada yer almıştır.
3. 49 No.lu değişken ortalama= 4.15 standart sapma= 0.896 ve t-testi= 13.17 değerlere göre bu bölümde üçüncü sırada olmuştur. Bu sonucu, etik standartlar ve meslek ahlaki davranış kurallarına uymayan bazı yeminli muhasebeciler olduğuna isnat etmektedir. Sonuç olarak, bu muhasebeciler mali tabloları müşterilerinin istekleri doğrultusunda kontrol edip denetlemektedirler.
4. 51 No.lu değişken ortalama= 4.01, standart sapma= 0.658 ve t-testi= 17.72 değerlere göre bu bölümde dördüncü sırada yer almaktadır. Bu sonucuna göre, muhasebe politikalarının tutarlılıktan yoksun olmasının firmalar tarafından beyan edilen mali tabloların güvenilirliği ve karşılaştırılabilirliğinin azalmasına yol açabileceği sonucuna varılmıştır.
5. 53 No.lu değişken ortalama= 3.85, standart sapma= 0.769 ve t-testi= 11.28 değerlere göre bu bölümünde son sırada yer almıştır.

5. Hipotezlerin Test Edilmesi ve Tartışma

Bu bölümde, 2015 yılında Yemen'de faaliyet gösteren bankalarda yapılan çalışma ile elde edilen verilerin bulguları tartışılmaktadır. Ayrıca çalışmanın hedefleri ve hipotezleri ile ilgili temel bulguların bir özeti sunulmaktadır.

Çalışmada ortaya kurulan hipotezlerin kabul veya ret edilmesi amacıyla testlerden tek örneklem t-testi, ANOVA, bağımsız iki örnek t-testi kullanılmıştır. Hipotezlerin kabul veya reddedilmesi, P değerine ve kritik t-değerine göre verilir (Gill, 1999:5):

1. P değeri 0.05 ile karşılaştırıldığında; eğer bulunan P değeri, anlamlılık düzeyi 0.05'ten küçükse, H_0 ret, H_1 kabul edilir. Hesaplanan t-değeri, 1.96 ile karşılaştırıldığında ise eğer hesaplanan t değeri, kritik t-değerinden mutlak değer olarak büyükse, H_0 ret, H_1 kabul edilir.
2. P değeri 0,05 ile karşılaştırıldığında; eğer bulunan P değeri anlamlılık düzeyi 0.05'ten büyükse, H_0 kabul, H_1 ret edilir. Hesaplanan t-değeri 1.96 ile karşılaştırıldığında ise; eğer hesaplanan t değeri, kritik t-değerinden mutlak değer olarak küçükse, H_0 kabul, H_1 ret edilir.

5.1. Çalışmanın İlk Hipotezinin Test Edilmesi

Çalışmanın ilk hipotezi, müşterinin finansal oranlarının analizi ve Yemen'de faaliyet gösteren bankaların kredi kararını rasyonalize etme arasında anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığını belirlemeyi amaçlamaktadır. Kurulan bu hipotezi test etmek amacı ile istatistiksel testlerinden tek örneklem t-testi uygulanmıştır ve buna ilişkin sonuçlar Tablo (5.1)'de gösterilmektedir.

Tablo 5.1 : İlk Hipotez İçin Tek Örneklem T-Testi İle İlgili İstatistiksel Sonuçlar

T₀₁: Sıfır Hipotezi	Ortalama	Standard Sapma	T	P. değeri	Alınan Karar
Müşterinin finansal oranları analizi ve Yemen bankalarının kredi kararları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.	3.93	0.391	24.43	0.000	Sıfır Hipotezin Reddi

Kaynak: SPSS baz alınarak hazırlanmıştır, 2015. Kritik t değeri = 1.96, (Sig 0.05, df=104)

Tablodan elde edilen sonuçlara bakıldığında, 3,93 çıkan çalışma örnekleminin ortalaması ankette belirlenen "yararlı" sınır aralığında çıktığını göstermektedir. Bu yüzden t-testi sonucuna göre hipotezi kabul veya reddetme kararı iki yolla bulunabilir: İlk olarak P değeri 0.05 ile karşılaştırıldığında, bulunan P değeri 0.000 çıkmakta olup söz konusu anlamlılık düzeyinin 0.05'ten küçük olduğu tespit edilmiştir. İkincisi ise, hesaplanan t-değeri 24.43, kritik t değeri 1.96 ile karşılaştırıldığında, kritik t değerinden büyüktür.

P-değeri = 0.000 < 0.05, T-değeri = 24.43 > 1.96 olduğu için H_0 hipotizi red edilir.

Buna bağlı olarak, ilk sıfır hipotezinin reddedilip ve alternatif hipotezinin kabul edildiği sonucuna varabiliriz. Bu demektir ki, müşterinin finansal oranları analizi ve Yemen bankalarının kredi kararları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

Bu durum, finansal oranları kullanma ve bankaların kredi riskini en aza indirme arasında istatistiki olarak önemli ölçüde bağlantı olduğunu ve finansal oranların bankalar için önemli bilgi kaynağı olduğunu ifade eden Alzarkan, (2010), Berry ve Robertson, (2006)'unun çalışmalarının bulgularıyla da tutarlılık göstermektedir. Aynı zamanda borç alan müşterinin kredinin yükümlülüklerini yerine getirme kabiliyetini değerlendirmede likidite oranlarının birinci, kârlılık oranlarının da ikinci faktör olduğunu gösteren Öztürk (2005) ve, Acer (2010)'in çalışmalarının sonuçlarını da desteklemektedir.

5.2. Çalışmanın İkinci Hipotezinin Test Edilmesi

Çalışmanın ikinci hipotezi, müşterinin gelir kapasitesinin analizi ve Yemen’de faaliyet gösteren bankaların kredi kararını rasyonalize etme arasında anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığını belirlemeyi amaçlamaktadır. Kurulan bu hipotezi test etmek amacı ile istatistiksel testlerinden tek örneklem t-testi uygulanmıştır ve buna ilişkin sonuçlar Tablo (5.2)'de gösterilmiştir.

Tablo 5.2 : İkinci Hipotez İçin Tek Örneklem T-Testi İle İlgili İstatistiksel Sonuçlar

T₀₂: Sıfır Hipotezi	Ortalama	Standard Sapma	T	P. değeri	Alınan Karar
Müşterinin gelir kapasitesinin analizi ve Yemen bankalarının kredi kararları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.	4.38	0.465	30.54	0.000	Sıfır Hipotezin Reddi

Kaynak: SPSS baz alınarak hazırlanmıştır, 2015. Kritik t değeri = 1.96, (Sig 0.05, df=104)

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, çalışma örnekleminin ortalaması 4.38 olarak elde edilmiş ve ankette belirlediğimiz sınıra göre "kesinlikle katılıyorum" aralığında çıktığını göstermektedir. Bu yüzden t-testi sonucuna göre hipotezi kabul veya reddetme kararı iki yolla açıklanabilir: İlk olarak p değeri 0.05 karşılaştırıldığında, bulunan P değeri 0.000 çıkmakta olup söz konusu anlamlılık düzeyinin 0.05'ten küçük olduğu tespit edilmiştir. İkincisi ise, hesaplanan t-değeri 1.96 ile karşılaştırıldığında, 30.54 olarak bulunan t-testi değeri, 1.96 olan kritik t değerinden büyüktür.

P-değeri = 0.000 < 0.05, T-değeri = 30.54 > 1.96 olduğu için **H₀** hipotezi redd edilir.

Buna bağlı olarak, ikinci sıfır hipotezinin reddedilip ve alternatif hipotezinin kabul edildiği sonucuna varabiliriz. Bu demektir ki, kredi müşterinin gelir kapasitesinin analizi ve Yemen bankalarının kredi kararları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

Ampirik çalışmanın sonuçları incelendiğinde, borç alanın kredi ödeme gücünün bir göstergesi olan kârlılığa daha çok dikkat çeken gelir beyanının içerdiği bilgiyi tercih ettiklerini ifade eden Kitindi, vd, (2007) ve Alzarkan, (2010)'ın çalışmalarıyla da tutarlılık göstermektedir.

5.3. Çalışmanın Üçüncü Hipotezinin Test Edilmesi

Çalışmanın üçüncü hipotezi, müşterinin nakit akışının analizi ve Yemen’de faaliyet gösteren bankaların kredi kararını rasyonalize etme arasında anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığını belirlemeyi amaçlamaktadır. Kurulan bu hipotezi test etmek amacıyla istatistiksel testlerinden tek örneklem t testi uygulanmıştır ve buna ilişkin sonuçlar Tablo (5.3)'te verilmiştir.

Tablo 5.3 : Üçüncü Hipotez İçin Tek Örneklem T-Testi İle İlgili İstatistiksel Sonuçlar

T ₀₃ : Sıfır Hipotezi	Ortalama	Standard Sapma	T	P. değeri	Alınan Karar
Müşterinin nakit akışının analizi ve Yemen bankalarının kredi kararları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.	2.92	0.458	-1.78	.077	Sıfır Hipotezini Kabul

Kaynak: SPSS baz alınarak hazırlanmıştır, 2015. Kritik t değeri = 1.96, (Sig 0.05, df=104)

Yukarıdaki tabloda gösterildiği gibi, çalışma örnekleminin ortalaması 2.92 olarak elde edilmiş ki bu da (3) olarak varsayılan ortalamadan küçüktür ve ankette belirlediğimiz sınıra göre "Katılmıyorum" aralığında çıktığını göstermektedir. Bu yüzden t testi sonucuna göre hipotezi kabul veya reddetme kararı iki yolla açıklanabilir: İlk olarak p değeri 0.05 ile karşılaştırıldığında, bulunan P değeri 0.077 çıkmakta olup söz konusu anlamlılık düzeyinin 0.05'ten büyük olduğu tespit edilmiştir. İkincisi ise, kritik t-değeri 1.96 ile karşılaştırıldığında, hesaplanan t değerimiz (-1.78) olarak bulunmuştur. Hesaplandığımız t değeri, kritik t değeri ± 1.96 sınırları arasında kalmıştır. Yani sıfır hipotezi kabul edilen bölgenin ± 1.96 aralığında çıkmıştır.

P-değeri = 0.077 > 0.05, T-değeri = -1.78 < 1.96 olduğu için H₀ hipotizi kabul edilir.

Buna bağlı olarak, üçüncü sıfır hipotezinin kabul edilip ve alternatif hipotezinin ret edildiği sonucuna varabiliriz. Bu demektir ki, müşterinin nakit akışının analizi ve Yemen bankalarının kredi kararları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Sonuçların göstermiş olduğu üzere kredi yetkililerinin bakış açısına göre müşterinin nakit akışı hareketleri bilgisi kredi kararı verme sürecinde daha önemsiz bir yere sahiptir. Çalışmanın bulguları, Kitindi ve diğerleri., (2007) çalışmasının

sonuçlarıyla çelişmektedir. Ayrıca kredi tahsisi sürecinde müşterinin nakit akışı tablolarının üçüncü en önemli faktör olduğunu ifade eden Yıldız, (2006)'ın çalışmasıyla da tutarsızlık göstermektedir.

5.4. Çalışmanın Dördüncü Hipotezinin Test Edilmesi

Çalışmanın dördüncü hipotezi, müşterinin finansal bilgilerine güven seviyesi ile Yemen bankalarının kredi kararları verme arasında anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığını belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu hipotez, araştırmacı tarafından bankaların kredi kararlarında kullanılan finansal tablolara güveni artıran bazı tekliflerinin önemini tespit edilmesi amacıyla konulmuştur. Kurulan bu hipotezi test etmek amacıyla istatistiksel testlerinden tek örneklem t-testi uygulanmıştır ve buna ilişkin sonuçlar Tablo (5.4)'te verilmiştir.

Tablo 5.4 : Dördüncü Hipotez İçin Tek Örneklem T-Testi İle İlgili İstatistiksel Sonuçlar

T ₀₄ : Sıfır Hipotezi	Ortalama	Standard Sapma	T	P. değeri	Alınan Karar
Müşterinin finansal bilgilerine güven seviyesi ile Yemen bankalarının kredi kararları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.	4.11	0.526	21.74	0.000	Sıfır Hipotezini Kabul

Kaynak: SPSS baz alınarak hazırlanmıştır, 2015. Kritik t değeri = 1.96, (Sig 0.05, df=104)

Tablodan elde edilen sonuçlara bakıldığında, çalışma örnekleminin ortalaması 4.11 olarak elde edilmiş ve ankette belirlediğimiz sınıra göre "Katılıyorum" aralığında çıkmıştır. Bu bağlamda hipotezi kabul veya reddetme kararı iki yolla bulunabilir: İlk olarak p değeri 0.05 karşılaştırıldığında, bulunan P değeri 0.000 çıkmakta olup söz konusu anlamlılık düzeyinin 0.05'ten küçük olduğu tespit edilmiştir. İkincisi ise, hesaplanan t-değeri 1.96 ile karşılaştırıldığında, 21.74 olarak bulunan t-testi değeri, 1.96 olan kritik t değerinden büyüktür.

P-değeri = 0.000 < 0.05, T-değeri = 21.74 > 1.96 olduğu için H₀ hipotizi red edilir.

Buna bağılı olarak, dördüncü sıfır hipotezinin reddedilip ve alternatif hipotezinin kabul edildiği sonucuna varabiliriz. Bu demektir ki, müşterinin finansal bilgilerine güvenin seviyesi ile Yemen'de bankalarının kredi kararını rasyonelize etme arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

Bu sonucuna göre, işletmenin finansal tabloları yeminli mali müşavir tarafından denetlenmiş ve kontrol edilmiş ise kredi yetkilileri kredi kararı vermede o finansal tablolara daha fazla güvenirler. Çalışmanın bulguları, Kim ve Elias, (2008) ve Danos vd., (1989)'ın çalışmalarıyla benzer sonuçları işaret etmektedir. Bu sonuç, Tashman, (2004)'ün bulgularıyla da uyum göstermektedir.

5.5. Çalışmanın Beşinci Hipotezinin Test Edilmesi

Çalışmanın beşinci hipotezi, bankaların kredi kararlarında kullanılan müşterinin finansal bilgilerinin rolü ile demografik değişkenlere göre katılımcılar arasında anlamlı bir fark bulunup bulunmadığını belirlemeyi amaçlamaktadır. Kurulan hipotez aşağıdaki gibidir:

- **H₀**: 0,05 anlamlılık düzeyinde katılımcıların demografik değişkenlerine göre Yemen bankalarının kredi kararlarında müşterinin finansal bilgilerinin rolü arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.
- **H₁**: 0,05 anlamlılık düzeyinde katılımcıların demografik değişkenlerine göre Yemen bankalarının kredi kararlarında müşterinin finansal bilgilerinin rolü arasında anlamlı bir fark vardır.

Kurulan beşinci hipotezi test etmek amacı ile istatistiksel testlerinden bağımsız iki örneklem t-testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Bu hipotez aşağıdaki alt-hipotezlere ayrılmıştır.

5.5.1. Birinci alt hipotezin test edilmesi

Bankaların kredi kararlarında kullanılan müşterinin finansal bilgilerinin rolü ile cinsiyet değişkenine göre katılımcılar arasında anlamlı bir fark bulunup bulunmadığı ve cevapların ortalamasının karşılaştırılması amaçlanmaktadır. Kurulan hipotez aşağıdaki gibidir:

- H₀: Katılımcıların cinsiyet değişkenine göre Yemen bankalarının kredi kararlarında müşterinin finansal bilgilerinin rolü arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.
- H₁: Katılımcıların cinsiyet değişkenine göre Yemen bankalarının kredi kararlarında müşterinin finansal bilgilerinin rolü arasında anlamlı bir fark vardır.

Cinsiyet değişkeni (kadın, erkek) arasında ortalamanın önemli ölçüde farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla istatistiksel testlerinden bağımsız gruplarda iki örneklem t-testi uygulanmıştır. Tablo (5.5)'de kadın ve erkek ortalamalarını, t değerini ve P değerini (Sig) göstermektedir.

Tablo 5.5 : Cinsiyet Değişkenine Ait bağımsız Grup T-testi Sonuçları

Bölümler	Cinsiyet	No	Ortalama	S.S	T	P. değeri	Karar
Müşterinin finansal oranları analizi	Erkek	81	3.92	.407	-0.361	0.720	Sıfır Hipotezini Kabul
	Kadın	24	3.95	.340			
Müşterinin gelir kapasitesinin analizi	Erkek	81	4.40	.463	0.728	0.471	
	Kadın	24	4.32	.474			
Müşterinin nakit akışının analizi	Erkek	81	2.93	.468	0.680	0.501	
	Kadın	24	2.86	.428			
Müşterinin finansal bilgilerine güven seviyesi artan belli teklifler	Erkek	81	4.11	.522	0.081	0.936	
	Kadın	24	4.10	.550			
Tüm bölümler	Erkek	81	3.84	.323	0.452	0.653	
	Kadın	24	3.81	.302			

Kaynak: SPSS baz alınarak hazırlanmıştır, 2015. Kritik t değeri = 1.96, (Sig 0.05, df=104)

Yukarıdaki tablodan anlaşıldığı üzere farklı cinsiyetteki katılımcıların cevaplarının ortalaması kayda değer farklılık göstermemektedir ve Yemen bankalarında kredi kararı vermede müşterinin finansal bilgisinin kullanımında cinsiyet farkı gözlenmemektedir. Tablodan elde edilen sonuçlar iki şekilde açıklanabilir: İlk olarak p değerleri 0.05 karşılaştırıldığında; sırasıyla (0.720, 0.471, 0.501 ve 0.936) olarak bulunan P değerleri (Sig) anlamlılık düzeyinin ($\alpha = 0.05$)'ten büyük olduğu tespit edilmiştir. İkincisi ise, t-değerleri 1.96 ile karşılaştırıldığında, sırasıyla T₁₀₃ (-0.361, 0.728, 0.680 ve 0.081) t-değerleri olarak bulunmuştur. Bu değerler incelendiğinde hepsinin ± 1.96 Kritik t değeri sınırları arasında kalmıştır. Başka bir deyişle, erkeklerin ortalamasıyla kadınların

ortalaması arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark yoktur. Bu yüzden, cinsiyet değişkenine göre Yemen bankalarında kredi kararı vermede müşterinin finansal bilgisinin kullanımına yönelik erkek ve kadın katılımcıların tutumu arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir. Bu sonuçlara bağlı olarak H_0 hipotezi kabul edilmektedir.

5.5.2. İkinci alt hipotezin test edilmesi

Bankaların kredi kararlarında kullanılan müşterinin finansal bilgilerinin rolü ile yaş değişkenine göre katılımcılar arasında anlamlı bir fark bulunup bulunmadığı ve cevapların ortalamasının karşılaştırılması amaçlanmaktadır. Kurulan hipotez aşağıdaki gibidir:

- H_0 : Katılımcıların yaş değişkeni ve Yemen bankalarının kredi kararlarında müşterinin finansal bilgilerinin rolü arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.
- H_1 : Katılımcıların yaş değişkeni ve Yemen bankalarının kredi kararlarında müşterinin finansal bilgilerinin rolü arasında anlamlı bir fark vardır.

Yaş değişkenine dayanan ikiden daha fazla grubun ortalamaları arasında önemli ölçüde fark olup olmadığını belirlemek amacıyla hipotezin test edilmesinde ANOVA testi kullanılmıştır. Tablo (5.6) ANOVA sonuçlarını göstermektedir.

Table 5.6 : Yaş Değişkenine Ait Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Bölümler	Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	df	Kare orta	F	P.değer	Karar
Müşterinin finansal oranları analizi	Gruplar arası	.035	2	.018	0.112	0.894	Sıfır Hipotezini Kabul
	Gruplar içi	15.907	102	.156			
	Toplam	15.942	104				
Müşterinin gelir kapasitesinin analizi	Gruplar arası	.723	2	.362	1.694	0.189	
	Gruplar içi	21.773	102	.214			
	Toplam	22.501	104				
Müşterinin nakit akışının analizi	Gruplar arası	.024	2	.012	0.056	0.946	
	Gruplar içi	21.864	102	.214			
	Toplam	21.888	104				
Müşterinin finansal bilgilerine güven seviyesi artan belli teklifler	Gruplar arası	.438	2	.219	0.789	0.457	
	Gruplar içi	28.344	102	.278			
	Toplam	28.782	104				
Tüm bölümler	Gruplar arası	.048	2	.048	0.236	0.790	
	Gruplar içi	10.472	102	.123			
	Toplam	10.520	104				

Kaynak: SPSS baz alınarak hazırlanmıştır, 2015. Kritik F değeri = 3.07, (Sig 0.05, df=2,102)

Yaş gruplarına ait ANOVA testinin sonuçlarına göre P değerleri sırasıyla (0.894, 0.189, 0.946 ve 0.457) olarak bulunmuştur. Bu değerler hepsinin anlamlılık düzeyinin ($p>0.05$) olduğunu göstermektedir. Hesaplanan F değerleri 3.07 kritik F değeri ile karşılaştırıldığında, analiz sonucu hesaplanan F test istatistiği sırasıyla (0.112, 1.694, 0.056 ve 0.789) olarak elde edilmiştir. Bu değerlere bakıldığında hepsinin F değerleri 3.07 olan kritik F değerinden küçüktür. ANOVA sonucunda yaş gruplarının aritmetik ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark yoktur. Bu yüzden, yaş değişkenine göre Yemen bankalarında kredi kararı vermede müşterinin finansal bilgisinin kullanımına yönelik katılımcıların tutumu arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Bu sonuçlara bağlı olarak H_0 hipotezi kabul edilmektedir.

5.5.3. Üçüncü alt hipotezin test edilmesi

Bankaların kredi kararlarında kullanılan müşterinin finansal bilgilerinin rolü ile eğitim durumu değişkenine göre katılımcılar arasında anlamlı bir fark bulunup bulunmadığı ve cevaplarının ortalamasının karşılaştırılması amaçlanmaktadır. Kurulan hipotez aşağıdaki gibidir:

- H_0 : Katılımcıların eğitim durumu değişkeni ve Yemen bankalarının kredi kararlarında müşterinin finansal bilgilerinin rolü arasında anlamlı bir fark yoktur.
- H_1 : Katılımcıların eğitim durumu değişkeni ve Yemen bankalarının kredi kararlarında müşterinin finansal bilgilerinin rolü arasında anlamlı bir fark vardır.

Katılımcıların eğitim durumu değişkenine dayanan ikiden daha fazla grubun ortalamaları arasında önemli ölçüde fark olup olmadığını belirlemek amacıyla hipotezin test edilmesinde ANOVA testi kullanılmıştır. Tablo (5.7) ANOVA sonuçlarını göstermektedir.

Tablo 5.7 : Eğitim Durumu Değişkenine Ait Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Bölümler	Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	df	Kare orta	F	P.değeri	Karar
Müşterinin finansal oranları analizi	Gruplar arası	.331	3	.110	0.714	0.546	Sıfır Hipotezini Kabul
	Gruplar içi	15.611	101	.155			
	Toplam	15.942	104				
Müşterinin gelir kapasitesinin analizi	Gruplar arası	1.347	3	.449	2.144	0.099	
	Gruplar içi	21.154	101	.209			
	Toplam	22.501	104				
Müşterinin nakit akışının analizi	Gruplar arası	.748	3	.249	1.191	0.317	
	Gruplar içi	21.140	101	.209			
	Toplam	21.888	104				
Müşterinin finansal bilgilerine güven seviyesi artan belli teklifler	Gruplar arası	.691	3	.124	0.828	0.482	
	Gruplar içi	28.092	101	.122			
	Toplam	28.782	104				
Tüm bölümler	Gruplar arası	.434	3	.145	1.448	0.233	
	Gruplar içi	10.087	101	.100			
	Toplam	10.520	104				

Kaynak: SPSS baz alınarak hazırlanmıştır, 2015. Kritik F değeri = 2.68, (Sig 0.05, df=3,101)

Yukarıdaki tabloda belirtildiği gibi varyans testi analizi anlamlılık düzeyi 0.05'ten büyük olan p-değerlerinin sırasıyla (0.546, 0.099, 0.317 ve 0.482) olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda tabloda kritik F-değerinden = 2.68 daha küçük hesaplanan F-değerlerinin sırasıyla (0.714, 2.144, 1.191 ve 0.828) olarak da bulunmuştur. Çalışmamıza ait ANOVA sonucunda eğitim durumu gruplarının aritmetik ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark yoktur. Bu yüzden, eğitim durumu değişkenine göre Yemen bankalarında kredi kararı vermede müşterinin finansal bilgisinin kullanımına yönelik katılımcıların tutumu arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Bu sonuçlara bağlı olarak H_0 hipotezi kabul edilmektedir.

5.5.4. Dördüncü alt hipotezin test edilmesi

Bankaların kredi kararlarında kullanılan müşterinin finansal bilgilerinin rolü ile ihtisas alanı değişkenine göre katılımcılar arasında anlamlı bir fark bulunup bulunmadığının ve cevaplarının ortalamasının karşılaştırılması amaçlanmaktadır. Kurulan hipotez aşağıdaki gibidir:

- H_0 : Katılımcıların ihtisas alanı değişkeni ve Yemen bankalarının kredi kararlarında müşterinin finansal bilgilerinin rolü arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.
- H_1 : Katılımcıların ihtisas alanı değişkeni ve Yemen bankalarının kredi kararlarında müşterinin finansal bilgilerinin rolü arasında anlamlı bir fark vardır.

Katılımcıların ihtisas alanı değişkenine dayanan ikiden daha fazla grubun ortalamaları arasında önemli ölçüde fark olup olmadığını belirlemek amacıyla hipotezin test edilmesinde ANOVA testi kullanılmıştır. Tablo (5.8) ANOVA sonuçlarını göstermektedir.

Tablo 5.8 : İhtisas Alanı Değişkenine Ait Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Bölümler	Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	df	Kare orta	F	P.değeri	Karar
Müşterinin finansal oranları analizi	Gruplar arası	.075	4	.019	0.119	0.976	Sıfır Hipotezini Kabul
	Gruplar içi	15.867	100	.159			
	Toplam	15.942	104				
Müşterinin gelir kapasitesinin analizi	Gruplar arası	.298	4	.074	0.335	0.854	
	Gruplar içi	22.204	100	.222			
	Toplam	22.501	104				
Müşterinin nakit akışının analizi	Gruplar arası	.379	4	.095	0.440	0.779	
	Gruplar içi	21.509	100	.215			
	Toplam	21.888	104				
Müşterinin finansal bilgilerine güven seviyesi artan belli teklifler	Gruplar arası	.457	4	.114	0.404	0.806	
	Gruplar içi	28.325	100	.283			
	Toplam	28.782	104				
Tüm bölümler	Gruplar arası	.095	4	.023	0.187	0.922	
	Gruplar içi	10.425	100	.126			
	Toplam	12.520	104				

Kaynak: SPSS baz alınarak hazırlanmıştır, 2015. Kritik F değeri = 2.45, (Sig 0.05, df=4,100)

İhtisas alanı gruplarına ait ANOVA testinin sonuçlarına göre P değerleri sırasıyla (0.976, 0.854, 0.779 ve 0.806) olarak bulunmuştur. Bu değerler hepsinin anlamlılık düzeyinin ($p > 0.05$) olduğunu göstermektedir. Hesaplanan F değerleri 2.45 kritik F değeri ile karşılaştırıldığında, analiz sonucu hesaplanan F test istatistiği sırasıyla (0.119, 0.335, 0.440 ve 0.404) olarak elde edilmiştir. Bu değerlere bakıldığında hepsinin F değerleri 2.45 olan kritik F değerinden küçüktür. ANOVA sonucunda ihtisas alanı konusundaki gruplarının aritmetik ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark yoktur. Bu

yüzden, ihtisas alanı değişkenine göre Yemen bankalarında kredi kararı vermede müşterinin finansal bilgisinin kullanımına yönelik katılımcıların tutumu arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Bu sonuçlara bağlı olarak H_0 hipotezi kabul edilmektedir.

5.5.5. Beşinci alt hipotezin test edilmesi

Bankaların kredi kararlarında kullanılan müşterinin finansal bilgilerinin rolü ile şu anki görev değişkenine göre katılımcılar arasında anlamlı bir fark bulunup bulunmadığının ve cevaplarının ortalamasının karşılaştırılması amaçlanmıştır. Kurulan hipotez aşağıdaki gibidir:

- H_0 : Katılımcıların şuanki görev değişkeni ve Yemen bankalarının kredi kararlarında müşterinin finansal bilgilerinin rolü arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.
- H_1 : Katılımcıların şuanki görev değişkeni ve Yemen bankalarının kredi kararlarında müşterinin finansal bilgilerinin rolü arasında anlamlı bir fark vardır.

Katılımcıların şuanki görevi değişkenine dayanan ikiden fazla grup arasında önemli bir farklılık olup olmadığına karar vermek amacı ile hipotezin test edilmesinde ANOVA testi yapılmıştır. Aşağıdaki Tablo (5.9)'da bu varyans analizi sonuçları gösterilmektedir.

Table 5.9 : Şuanki Görev Değişkenine Göre Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Bölümler	Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	df	Kare orta	F	P.değeri	Karar
Müşterinin finansal oranları analizi	Gruplar arası	.240	3	.080	0.514	0.673	Sıfır Hipotezini Kabul
	Gruplar içi	15.702	101	.155			
	Toplam	15.942	104				
Müşterinin gelir kapasitesinin analizi	Gruplar arası	1.032	3	.344	1.618	0.190	
	Gruplar içi	21.470	101	.213			
	Toplam	22.501	104				
Müşterinin nakit akışının analizi	Gruplar arası	1.744	3	.705	2.915	0.038	
	Gruplar içi	20.144	101	.246			
	Toplam	21.888	104				
Müşterinin finansal bilgilerine güven seviyesi artan belli teklifler	Gruplar arası	1.520	3	.507	1.877	0.138	
	Gruplar içi	27.262	101	.270			
	Toplam	28.782	104				
Tüm bölümler	Gruplar arası	.826	3	.275	2.8	0.0	
	Gruplar içi	9.694	101	.096			

Bölümler	Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	df	Kare orta	F	P.değeri	Karar
	Toplam	10.520	104				

Kaynak: SPSS baz alınarak hazırlanmıştır, 2015. Kritik F değeri = 2.68, (Sig 0.05, df=3,101)

Katılımcıların şu anki çalışılan görevi gruplarına ait ANOVA testinin sonuçlarına göre müşterinin nakit akışının analizinin olduğu bölüm hariç diğer bütün bölümlerin anlamlılık düzeyi olan 0.05'ten büyük bulunan p-değerleri sırasıyla (0.673, 0.190, **0.038** ve 0.806) olarak bulunmuştur. Hesaplanan F değerleri 2.45 kritik F değeri ile karşılaştırıldığında, analiz sonucu hesaplanan F test istatistiği sırasıyla (0.514, 1.618, **2.915** ve 1.877) olarak da elde edilmiştir. Bu değerlere bakıldığında, müşterinin nakit akışının analizinin olduğu bölüm hariç diğer bütün bölümlerde F değerleri 2.68 olan kritik F değerinden küçüktür.

Katılımcıların grupları, bankaların kredi kararlarında kullanılan müşterinin nakit akışının analizi bölümü kullanma algıları bakımından önemli farklılık göstermiştir. Hangi gruplar arasında bu farkın kaynağını saptamak üzere karşılaştırmalar yapmak için Tukey post hoc testi kullanılmıştır. Aşağıdaki Tablo (5.10)'da Tukey post hoc test sonuçları gösterilmektedir.

Tablo 5.10 : Şuan ki İş Görevi İçin Tukey Post Hoc Testi İstatistik Sonuçları

Bölüm	Ortalama Farkı	Kredi Müdürü	Kredi Dairesi Başkanı	Kredi Yekilisi	Diğerleri
Müşterinin nakit akışı analizi	Kredi Müdürü		0.26343	0.29980*	0.57647*
	Kredi Dairesi Başkanı	- 0.26343		0.03638	0.31304
	Kredi Yekilisi	- 0.29980*	- 0.03638		0.27667
	Diğerleri	- 0.57647*	- 0.31304	- 0.27667	

Kaynak: SPSS baz alınarak hazırlanmıştır, 2015

Tukey post-hoc testine göre; müşterinin nakit akış bilgileri kullanımı açısından kredi müdürleri ve kredi yetkilileri arasında anlamlı bir fark olduğunu görülmektedir. Yani kredi müdürlerinin nakit akışı bilgi kullanımına kredi yetkililerinden daha fazla önem verdiği görülmektedir. Genel olarak, şu anki görev değişkenine göre Yemen

bankalarında kredi kararı vermede müşterinin finansal bilgisinin kullanımına yönelik katılımcıların tutumu arasında anlamlı bir fark yoktur. Bu sonuçlara bağlı olarak H_0 hipotezi kabul edilmektedir.

Sonuç olarak, beşinci hipotezle ilgili bulgular bütün olarak şunu göstermektedir: Katılımcıların demografik özellikleri ve Yemen bankalarının kredi kararlarında müşterinin finansal bilgilerini kullanma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur. Dolayısıyla beşinci sıfır hipotezi doğru olarak kabul edilmektedir.

6. Sonuç ve Öneriler

6.1. Sonuç

Bu çalışmanın başlıca amacı, Yemen bankalarında kredi kararını rasyonalize etmede müşterinin finansal bilgilerinin rolünü tanımlamaktır. Çalışmanın test edilen hipotezlerinin sonuçlarının özeti aşağıdaki gibidir:

Birinci Hipotez (H₁): P değerini anlamlılık düzeyinden daha küçük elde ettiğimiz için (Ort = 3.93; T-değeri = 24.43; P = 0.000 < 0.05), çalışmada birinci sıfır hipotezinin reddedilip alternatif hipotezinin kabul edildiği sonucuna varabiliriz. Buna bağlı olarak, müşterinin finansal oranlarının analizi ile Yemen bankalarının kredi kararlarını rasyonalize etme arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır. Finansal oranlarla ilgili olarak, kredi yetkililerinin kredi kararı alırken verdiği önem dereceleri şu şekilde sıralanmışlardır; Likidite oranları grubu ortalama 4.35 ile en önemli finansal oran grubu olmuştur ve sırasıyla ortalama olarak 4.12, 4.06, 3.99, 3.50 ile kârlılık, verimlilik, kaldıraç oranları grupları ve dikey analiz takip etmektedir. Yatay analiz ve Altman'ın Z-skoru modeli sırasıyla ortalama olarak 2.98 ve 2.90 ile varsayılanın altında kalarak son sırayı almıştır. Bulgularımız, müşterinin finansal oranlarının analizi ve kredi kararı arasında ilişki olduğu sonucuna varan çok sayıda daha önceki çalışmayla da tutarlılık göstermektedir.

İkinci Hipotez (H₂): P değerini anlamlılık düzeyinden daha küçük elde ettiğimiz için (Ort = 4.38; T-değeri = 30.54; P = 0.000 < 0.05), çalışmada ikinci sıfır hipotezinin reddedilip alternatif hipotezinin kabul edildiği sonucuna varabiliriz. Sonuçlara göre, müşterinin gelir kapasitesinin analizi ve Yemen bankalarının kredi kararları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır. Bu durum aşağıdaki sebeplerden kaynaklanmaktadır..

- Müşterinin borcunu ödeyebilme kapasitesini öğrenebilmek için kredi tahsisinden önce müşterinin finans ve beklenen gelir kaynakları belirlenmelidir.
- Bankaların kredi riskinden kaçınmak amacıyla müşterinin tüm kredi borçlarını ne dereceye kadar karşılayabileceği yıllık işletme gelir sayesinde belirlenir.

Üçüncü Hipotez (H₃): P değerini anlamlılık düzeyinden daha büyük elde ettiğimizden dolayı (Ort = 2.92; T-değeri = -1.78; P = 0.077 > 0.05), çalışmada üçüncü sıfır hipotezinin kabul edilip alternatif hipotezin red edildiği sonucuna varabiliriz. Sonuçlara göre, müşterinin nakit akışı faaliyetlerinin analizi ve Yemen bankalarının kredi kararları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Sonuçların göstermiş olduğu üzere, kredi yetkililerinin bakış açısına göre müşterinin nakit akışı faaliyetlerinden kaynaklanan bilgiler bankaların kredi kararı verme sürecinde daha önemsiz bir yere sahiptir.

Dördüncü Hipotez (H₄): P değerini anlamlılık düzeyinden daha küçük elde ettiğimizden dolayı (Ort = 4.11; T-değeri = 21.74; P= 0.000 < 0.05), çalışmada dördüncü sıfır hipotezinin reddedilip alternatif hipotezin kabul edildiği sonucuna varabiliriz. Bu sonuca göre, müşterinin finansal bilgilerine olan güven seviyesi ile Yemen bankalarının kredi kararını rasyonalize etmesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır. Sonuçlar göstermiştir ki, kredi yetkililerinin, müşterinin finansal bilgisine olan güvenin derecesini ve kredibilitesini arttırmada, finansal tabloların hazırlanması esnasında benimsenen mali politikaların tutarlılık ve istikrarı ile müşterinin finansal tablolarını denetleyen (denetçi firma) sözleşmeli muhasebecinin saygınlığını en önemli faktörler olarak gördüğünü göstermektedir. Diğer taraftan, kredi yetkililerinin finansal tabloların analizi ile ilgili beceri ve yetenekleri de arttırılırsa bankaların kredi kararında kullanılan müşterinin finansal bilgiye duyulan güvenin derecesi de artacaktır.

Çalışmada sorulara verilen yanıtlara göre, finansal bilgi önemli bir kaynak olarak görülmesine rağmen Yemen’de faaliyet gösteren bankalarda çalışan kredi yetkilileri hala esas olarak finansal olmayan bilgiye dayanmaktadırlar. Bu sonucun, doğru ve tam finansal bilgi yokluğundan ya da Yemen’de faaliyet gösteren bankaların müşteriler tarafından sağlanan finansal tablolara güvenmediğinden kaynaklandığını söyleyebiliriz.

Beşinci Hipotez (H₅): 0.05 anlamlılık düzeyinde katılımcıların demografik değişkenlerine göre Yemen bankalarının kredi kararlarında müşterinin finansal bilgilerinin rolü arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Demografik değişkenlere göre tüm detaylar aşağıdaki gibidir:

- Cinsiyet değişkeni ve bankaların kredi kararında müşterinin finansal bilgisinin kullanılması arasındaki ilişki incelendiğinde, bulunan P değerinin

anlamlılık düzeyinden daha büyük (T-değeri = 0.452, $p > 0.05$) olduğu tespit edilmiştir. Cinsiyet değişkenine göre Yemen bankalarında kredi kararı vermede müşterinin finansal bilgisinin kullanımına yönelik erkek ve kadın katılımcıların tutumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığını ifade edebiliriz.

- Yaş değişkeni ve bankaların kredi kararında müşterinin finansal bilgisinin kullanılması arasındaki ilişki incelendiğinde ise, bulunan P değerinin anlamlılık düzeyinden daha büyük (F-değeri = 0.236, $p > 0.05$) olduğu tespit edilmiştir. Yaş değişkenine göre Yemen bankalarında kredi kararı vermede müşterinin finansal bilgisinin kullanımı ile katılımcıların yaş grupları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı sonucuna varılmıştır.
- Katılımcıların eğitim düzeyi değişkeni ve bankaların kredi kararında müşterinin finansal bilgisinin kullanılması arasındaki ilişki incelendiğinde ise, bulunan P değerinin anlamlılık düzeyinden daha büyük (F-değeri = 1.448, $p > 0.05$) olduğu tespit edilmiştir. Farklı seviyelerde eğitime sahip bireylerin kredi kararı vermede müşterinin finansal bilgisinin kullanımına ilişkin görüşleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna varılmıştır.
- Katılımcıların ihtisas alanı değişkeni ve bankaların kredi kararında müşterinin finansal bilgisinin kullanılması arasında ilişki incelendiğinde ise, bulunan P değerini anlamlılık düzeyinden daha büyük (F-değeri = 0.187, $p > 0.05$) olduğu tespit edilmiştir. Farklı ihtisas alanına sahip bireylerin kredi kararı vermede müşterinin finansal bilgisinin kullanımına yönelik görüşleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna varılmıştır.
- Katılımcıların şu an yürüttüğü görev değişkeni ve bankaların kredi kararında müşterinin finansal bilgisinin kullanılması arasındaki ilişki incelendiğinde ise, müşteriye ilişkin finansal bilgi olarak nakit akışı bilgileri bölümü hariç, diğer tüm bölümlerde katılımcıların şu anki görevi değişkeni arasında anlamlı bir fark yoktur ($p > 0.05$). Müşterinin nakit akışı bilgilerinin kullanılması ve katılımcıların şu anki görevi değişkeni arasında anlamlı bir fark vardır (F-değeri = 2.915, $p = 0.038 < 0.05$). Bu farkın kaynağı

incelendiğinde, kredi müdürlerinin nakit akışı bilgisi kullanımına kredi yetkililerinden daha fazla önem verdiği görülmektedir.

6.2. Öneriler

Çalışmada elde edilen sonuçların ışığında, aşağıdaki önerileri sunulmaktadır:

- 1) Katılımcılar yeterli derecede finansal bilgi analizi ve yorumu konusunda eğitimin yokluğundan şikayetçi olmuşlardır. Bu yüzden, Yemen'de faaliyet gösteren bankaları, sürekli eğitim vererek kredi analistlerinin kredi kararı verme sürecinde, finansal tabloların analizini kullanma becerilerini ve yeteneklerini arttırmalıdır.
- 2) Bankaların şubelerinde görev yapan personele tanınan yetkinin derecesi artırılmalı ve kredi kararı verme sürecinde merkezîyetçi politikaları takip etme gerekliliği azaltılmalıdır.
- 3) Kredi kararlarında finansal bilgiye duyulan güven artırılmalı ve müşteri tarafından gösterilen karşılık (teminat) gibi sadece finansal olmayan bilgiye bel bağlanılmamalıdır. Teminat gibi finansal olmayan bilgiler, kredi kararı için ikincil destek görevi görmeli ve finansal bilgilerin yanlış yorumlanması veya diğer doğabilecek risklere karşın bankayı korumak amaçlı önlem olarak görülmelidir.
- 4) Yemen'de faaliyet gösteren bankalar şu iki unsura gereken önemi vermelidir: Yatay analiz tekniği ve mali sıkıntıyı öngören Altman'ın Z-skoru modeli. Zira sonuçlara göre, bu iki unsura kredi yetkilileri gereken önemi vermemektedir.
- 5) Müşterinin finansal performansını ve borçlarının vadesi geldiğinde karşılayabilme gücünü değerlendirmek amacıyla, bankalar müşterinin nakit akış tablolarına önem vermelidir.
- 6) Kredi taleplerinin değerlendirilmesinde, müşteri tarafından ibraz edilen mali tabloların bağımsız bir denetçi tarafından denetlenmesi gerekli bir şart olmalı ve bankalar sağlıklı kredi kararlarına ulaşmada doğru ve güvenilir finansal tabloların önemini göz önünde bulundurmalıdır.
- 7) Yemen'deki denetleyici ve düzenleyici kurumlar, bankaların kredi kararı vermede müşterinin yıllık raporlarının önemine dair farkındalığı geliştirmede rol üstlenmelidir.

Son olarak, Yemen’de bankalar, kredi derecelendirme (skorlama) sistemi gibi istatistiksel yönteme dayanan diğer kredi riski analizi araçları kullanarak başka araştırmalar yürütülebilir.

Ek 1:
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Finansman bölümü
Yemen’de bankacılık sektöründe çalışanlar tarafından doldurulacak anket

Değerli Katılımcı

Bu anket Anadolu Üniversitesi Finansman Bölümünde Yüksek lisans Derecesi için gerekli koşulların kısmen tamamlanabilmesi için yürütülen bağımsız bir araştırma için tasarlanmıştır. Araştırma başlığı “**Kredi Kararlarında Kredi Müşterisinin Finansal Bilgilerinin Rolü ve Önemi: Yemen Bankalarında Bir Uygulama**”dir.

Bu anketin amacı bankacılık sektöründe kredi analizi ve kredi kararında finansal bilginin rolüne dair fikir ve görüşlerinizi almaktır. Vereceğiniz yanıtlar benim bu konuyu kritik şekilde analiz etmemi sağlayacaktır. Bu yüzden lütfen soruları dikkatlice yanıtlayınız.

Sizi temin ederim ki bu anket aracılığıyla elde edilecek her bilgi sadece akademik amaçla kullanılıp ele alınacak ve en yüksek derecede gizlilik içinde saklanacaktır. Kesin ve nesnel sonuç ve önerilerin elde edilebilmesi için lütfen soruları tam ve dikkatli bir şekilde cevaplayınız.

Şimdiden ayırdığınız zaman için teşekkür ediyorum!

Majed Al_haddad

Email: al_maged2008@yahoo.com

Böüm 1 – Demografik Bilgiler

Lütfen aşağıdaki soruları verilen boşluğa “√” işareti koyarak veya yazarak cevaplayınız.

1. Cinsiyet

Erkek

Kadın

2. Yaş

30’ dan az

31-40 arası

41-50 arası

51 ve üstü

3. Eğitim Durumu

Orta Öğretim (Lise)

Ön lisans

Lisans Mezunu

Yüksek Lisans

Doktora Derecesi

4. İhtisas Alanı

Finans ve Bankacılık

Muhasebe

İktisat

İşletme

Diğer, Lütfen belirtiniz

5. İlgili alanda çalışma tecrübesi

3 yıldan az

3-6 yıl

7-9 yıl

10 yıldan fazla

6. Şu anki görevi

Kredi Müdürü

Kredi Dairesi Başkanı

Kredi Yekilisi

Diğer

7. İşyeri

Merkez

Şube

Bölüm 2 – Krediye başvuranın sağladığı finansal bilgiye dair veriler

Lütfen aşağıdaki soruları uygun seçeneğin yanındaki kutucuğa (√) işareti koyarak yanıtlayınız.

8. Banka kredisine başvuran müşteriden finansal bilgileri talep ediyor musunuz?

Her zaman Genellikle Bazen Nadiren Asla

9. Müşteri bankaya kaç yıllık finansal tabloları temin etmelidir?

1 yıllık 2 yıllık 3 yıllık 4 yıllık 5 yıllık veya daha fazla

10. Kredi analizi için gereken finansal tabloları nelerdir? (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)

Bilanço Gelir tablosu Nakit akım tablosu Hepsi

11. Müşteri tarafından sağlanan finansal bilgiye ne derecede güvenilmektedir? (Lütfen sadece bir seçeneği işaretleyiniz)

Oldukça Yüksek Yüksek Orta Düşük Oldukça Düşük

12. Müşteri tarafından sağlanan finansal bilginin doğruluk ve güvenilirlik derecesi nedir? (Lütfen yalnızca bir seçeneği işaretleyiniz)

Oldukça Yüksek Yüksek Orta Düşük Oldukça Düşük

13. Eğer krediye başvuranın finansal bilgisi elde edilmemişse banka nasıl bir süreç izlemektedir?

Kredi talebi reddedilmektedir Müşterinin finansal olmayan bilgileriyle işlem yapılmaktadır.

14. Bankanın müşterisi denetlenmiş finansal tablolar temin etmek zorunda mı?

Evet Hayır

Bölüm 3- Banka kredi kararında kredi yetkililerinin ne derecede finansal analiz oranlarını kullandıklarının ölçümü

Lütfen aşağıdaki göstergelerin ne kadar yararlı olduklarını gösterecek şekilde fikrinize en uygun seçeneği yuvarlak içine alarak işaretleyiniz.

Banka müşterisi için finansal oranları	Oranların Önemi				
	Pek yararlı değil	Yararlı değil	Orta	Yararlı	Oldukça yararlı
Likidite Oranları					
15 Cari oran	1	2	3	4	5
16 Hızlı (Acid-test) oranı.	1	2	3	4	5
17 Nakit oranı.	1	2	3	4	5
18 Çalışma sermayesi.	1	2	3	4	5
Faaliyet Oranları					
19 Stok devir hızı	1	2	3	4	5
20 Alacak devir hızı	1	2	3	4	5
21 Borç devir hızı	1	2	3	4	5
22 Sabit aktif devir hızı	1	2	3	4	5
23 Aktifler toplamı devir hızı	1	2	3	4	5
Kaldıraç oranları ve Ödeme gücü					
24 Toplam borçların toplam sermayeye oranı	1	2	3	4	5
25 Borç/Öz sermaye oranı	1	2	3	4	5
26 Borçların toplam varlıklara oranı	1	2	3	4	5
27 Uzun vadeli borçların Özsermayeye oranı	1	2	3	4	5
28 Sermaye masrafı Oranı	1	2	3	4	5
29 İşletme faaliyetlerinden nakit akışının toplam borçlara oranı	1	2	3	4	5
30 Faiz ödeme gücü oranı	1	2	3	4	5
Kârlılık Oranları					
31 Brüt kâr marjı	1	2	3	4	5
32 Faaliyet kâr marjı	1	2	3	4	5
33 Net kâr mârjı	1	2	3	4	5
34 Aktif kârlılığı Oranı (ROA)	1	2	3	4	5
35 Özsermaye kârlılığı oranı (ROE)	1	2	3	4	5
Diğer teknikler					
36 Dikey analiz	1	2	3	4	5
37 Yatay analiz	1	2	3	4	5
38 Mali sıkıntıyı öngören Altman'ın Z-skoru modeli	1	2	3	4	5

Bölüm 4- Kredi kararında kredi yetkililerinin müşterinin gelir kapasitesi hakkındaki bilgiyi ne derece kullandığının tespiti

Lütfen fikrinizi en iyi yansıtan seçeneği işaretleyerek aşağıdaki unsurların önemini belirtiniz.1- Kesinlikle katılmıyorum (KKM), 2- Katılmıyorum (KM), 3- Fikrim Yok (FY), 4- Katılıyorum (K), 5- Kesinlikle katılıyorum (KK).

Müşterinin gelir kapasitesi	Unsurun Önem derecesi				
	KKM	KM	FY	K	KK
39 Banka istenen krediyi tahsis etmeden önce müşterinin gelir kaynaklarını araştırır.	1	2	3	4	5
40 Banka müşterinin gelir kaynaklarını ve müşterinin projelerinden beklenen kârı araştırır.	1	2	3	4	5
41 Müşterinin gelir üretme kapasitesi kredi isteğinin onay veya reddinde temel belirleyicidir.	1	2	3	4	5
42 Banka müşterinin yıllık kazancının tüm kredi borcunu ne derecede kapatacağını garanti altına alır.	1	2	3	4	5
43 Müşterinin gelir üretme kapasitesi bankanın sağlayacağı kredi miktarının temel belirleyicisidir.	1	2	3	4	5

Bölüm 5- Kredi kararında kredi yetkililerinin müşterinin nakit akışı faaliyet bilgisini ne derece kullandıklarının tespiti

Lütfen fikrinizi en iyi yansıtan seçeneği işaretleyerek aşağıdaki unsurların önemini belirtiniz.1- Kesinlikle katılmıyorum (KKM), 2- Katılmıyorum (KM), 3- Fikrim Yok (FY), 4- Katılıyorum (K), 5- Kesinlikle katılıyorum (KK).

Müşterinin nakit akışı hareketleri	Unsurun önem derecesi				
	KKM	KM	FY	K	KK
44 Banka kredi tahsis etmeden önce nakit akış hızını analiz eder.	1	2	3	4	5
45 Banka önceki dönemlerin performansını ölçerken müşterinin nakit akış beyanına güvenir.	1	2	3	4	5
46 Banka müşterinin kredi yükümlülüklerini nakit akışı ile karşılayabilme gücünü garanti altına alır.	1	2	3	4	5
47 Banka müşterinin geleceğini ve yükümlülüklerini karşılayabileceğini öngörmeye nakit akış beyanına güvenir.	1	2	3	4	5
48 Banka kredi geri ödeme gününde likidite mevcudundan nakit akışını analiz ederek emin olur.	1	2	3	4	5

Bölüm 6- Kredi kararında kullanılan mali beyanata güvenin derecesini artırmak için yapılan belli tekliflerin önemini tespiti

Mali beyanata güvenmede aşağıdaki unsurların önemini gösterecek şekilde lütfen fikrinize en uygun seçeneği işaretleyiniz. 1- Kesinlikle katılmıyorum (KKM), 2- Katılmıyorum (KM), 3- Fikrim Yok (FY), 4- Katılıyorum (K), 5- Kesinlikle katılıyorum (KK).

	Kredi kararında kullanılan mali tablolara güveni artıran faktörler	Unsurun Önem Derecesi				
		KKM	KM	FY	K	KK
49	Finansal tabloları denetleyen sözleşmeli muhasebecinin saygınlığı ve meslek odası üyeliği.	1	2	3	4	5
50	Finansal tablolar hakkında bağımsız denetçi raporu görüş ve düzensizlik göstergeleri.	1	2	3	4	5
51	Finansal tablo hazırlarken benimsenen mali politikaların tutarlılığı.	1	2	3	4	5
52	Kredi kararında finansal tabloları araç olarak kullanan kredi yetkililerinin becerileri ve yetenekleri.	1	2	3	4	5
53	İdari prosedürlerin, kanun ve düzenlemelerin şirket tarafından uygulanması.	1	2	3	4	5

Kredi kararı vermede kullanılan başka mali etkenler varsa lütfen aşağıda belirtiniz:

1.
2.
3.
4.
5.

Araştırmanın sonuçları ile ilgili bilgi almak istiyorsanız eposta adresinizi aşağıya yazabilirsiniz.

Bu anketin tamamlanması için ayırdığınız zaman ve çabanız için tekrar teşekkür ederim!

Kaynakça

- Abdou, H. A., ve Pointon, J. (2011). Credit Scoring, satistical Techniques and Evaluation Criteria : a Review of the Literature, 88(June), 59–88.
- Acer, A. (2010). Ticari kredi talebi değerlendirme sirasinda bankalar tarafından yapılan mali analiz çalışmaları ve bilanço aktarma-arındırma politikaları. Master’s Thesis. Ankara: Atılım Üniversitesi.
- Achou, T. F., ve Tenguh, N. C. (2008). *Bank Performance and Credit Risk Management*. Master thesis: University of Skövde.
- Akgüç, Ö. (2010). *Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi* (8 Baskı.). Istanbul: Arayış basım ve Yayıncılık San.ve Tic.Ltd.
- Alajam, A., ve Nor, K. (2013). Adoption of Internet Banking by Yemeni Consumers : An Empirical Investigation. *Australian Journal of Basic and Applied Secinces*, 7(2), 182–189.
- Alameri, A. (2003). Eser aliteman almasrafi alaa aliktisat alyemeni [The effect of banking credit on economic growth of Yemen]. Unpublished thesis. Jordan: Yarmouk University Irbid.
- Alattar, J. M., ve AlKhatir, K. (2007). An empirical investigation of users’ views on corporate annual reports in Qatar. *International Journal of Commerce and Management*, 17(4), 312–325.
- Albawab, A. (2005). Tatwor wa islah annizam almasrafi alyemeni [The development and reform of the banking system in Yemen]. Retrieved August 11, 2015, from <http://www.yemen-nic.info/contents/econmic/financial/studies/department.pdf>
- Alhamadi, H. (2008). *Banking Systems and Banks in Yemen*. Sana’a: Arabian Printing & Publishing House in Yemen.
- Alnajjar, F. (1997). *Altahlil alitemani, madkal fe ethiaz alkararat [Credit analysis, Approach in decision-making]* (1st ed.). Housing Bank Printing press, Oman.

- Alqaatary, J. M. A., ve Kadam, P. M. S. (2013). INFO-TECH Adoption in Banks in Yemen : A Case Study of YBRD, *2(5)*, 69–77.
- Alqadasi, Y. (1994). *Historical development of the Yemeni banking system. central bank of yemen*. Sana'a.
- Alzarkan, S. (2010). Altahlil-mali wa esarh alaa almikhtar aletmaniya, deresah tatbiki alaa ayinah men albank aljordania [Financial analysis and its impact on the credit risk, An Empirical Study on a sample of Jordanian Commercial Banks.]. *Journal of Baghdad College of Economic Sciences University.*, *23*, 265–285.
- Amidu, M., ve Hinson, R. (2006). Credit Risk, Capital Structure and lending Decisions of Banks in Ghana, *1(1)*, 93–101.
- Argyrous, G. (1997). *Statistics for Social Research* (1 st ed.). Australia: Macmillan press LTD.
- Baiden, J. (2011). The 5C's of Credit in the Lending Industry. Retrieved January 11, 2015, from http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1872804
- Beaulieu, P. R. (1996). A note on the role of memory in commercial loan officers' use of accounting and character information. *Accounting, Organizations and Society*, *21(6)*, 515–528.
- Berry, A., ve Robertson, J. (2006). Overseas bankers in the UK and their use of information for making lending decisions: Changes from 1985. *The British Accounting Review*, *38(2)*, 175–191.
- Beyer, A., Cohen, D. a., Lys, T. Z., ve Walther, B. R. (2010). The financial reporting environment: Review of the recent literature. *Journal of Accounting and Economics*, *50(2-3)*, 296–343.
- Bhandari, S. B., ve Iyer, R. (2013). Predicting business failure using cash flow statement based measures. *Managerial Finance*, *39(7)*, 667–676.

- Bodie, Z., Kane, A., ve Marcus, A. (2014). *Investment* (10th ed.). Penn Plaza, New York: McGraw-Hill.
- Bonfim, D. (2009). Credit risk drivers : Evaluating the contribution of firm level information and of macroeconomic dynamics. *Journal of Banking and Finance*, 33(2), 281–299.
- Coşkun, M. (2011). *Excel ile Finans-1* (1st ed.). Ankara: Detay Anatolia Akademik Yayıncılık Ltd.Şti.
- Coyle, B. (2000). *Corporate Credit Analysis*. UK: Bridgend: (CIB) the Chartered Institute of Bankers published.
- Danilov, K. A. (2014). *Corporate Bankruptcy: Assessment, Analysis and Prediction of financial Distress, Insolvency and Failure*. Master of thesis : MIT Sloan School of Management. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2467580>
- Danos, P., Holt, D. L., ve Imhoff, E. A. (1989). The Use of Accounting Information in Bank Lending Decision. *Accounting Organization and Society*, 14(3), 235–246.
- David, R., ve Robert, J. (2006). Understanding the Basics of Financial Statement Analysis. *Commercial Lending Review*, 21(5), 27–34.
- Elliott, B., ve Elliott, J. (2009). *Financial Accounting and Reporting* (13th ed.). UK: Prentice-Hall International.
- Federal Research Division. (2008). Country Profile: Yemen, August 2008. Retrieved February 17, 2015, from <http://www.loc.gov/rr/frd/cs/profiles/Yemen.pdf>
- Feschija, D. (2008). Analysis of the Creditworthiness of Bank Loan Applicants. *Economics and Organization*, 5, 273–280.
- Friedlob, G., ve Schleifer, L. (2003). *Essentials of Financial Analysis*. New Jersey: John Wiley & sons Inc.

- Gallimberti, C. M. (2014). Borrowers' Accounting Information and Bank's Lending Decisions. Retrieved May 12, 2015, from http://www.insead.edu/facultyresearch/areas/accounting/events/documents/JMP_Gallimberti.pdf
- Ganguin, B., ve Bilardello, J. (2005). *Fundamentals of Corporate Credit Analysis. In putting it all together: credit ranking* (p. 275). McGraw Hill Book Co Ltd.
- Gibson, C. H. (2011). *Financial Reporting & Analysis Using Financial Accounting Information* (12th ed.). Natorp Boulevard Mason : USA: South-Western Cengage Learning.
- Gill, jeff. (1999). The Insignificance of Null Hypothesis Significance Testing. Retrieved August 15, 2015, from <http://www.jstor.org/stable/pdf/449153.pdf?acceptTC=true>
- Gitman, L., ve Zutter, C. (2011). *Principles of Managerial Finance* (10th ed.). Prentice-Hall International.
- Jiménez, G., ve Saurina, J. (2004). Collateral, type of lender and relationship banking as determinants of credit risk. *Journal of Banking & Finance*, 28(9), 2191–2212.
- Joseph, C. (2013). *Advanced Credit Risk Analysis and Management*. Oxford, UK: John Wiley & Sons, Ltd.
- Kieso, D., Weygandt, J., ve Warfield, T. (2013). *Intermediate accounting* (15th ed.). New York: John Wiley & sons Inc. Retrieved from <http://scholar.google.com/scholar?hl=en&btnG=Search&q=intitle:Intermediate+Accounting#1>
- Kim, N., ve Elias, R. . (2008). Financial Statements, Attestation Level and Lending Decision by Small Banks. *Southwest Business and Economics Journal*, 63–72.
- Kitindi, E., Magembe, B., ve Sethibe, A. (2007). Lending Decision Making and Financial Information: The Usefulness of Corporate Annual Reports to Lenders in Botswana .pdf. *Department of Accounting and Finance*, 1, 55–66.

- Koch, T. (1995). *Bank Management*. (D. Pharr, Ed.) (3rd ed.). USA: the Dryden Press
Harcourt Brace College.
- Matar, M. (2003). *Aletigahat alhadisa fe altahlil-mali wa aletmani [Modern Trends in
Financial and Credit Analysis]* (1st ed.). Amman, Jordan: Dar Wael for Publishing
and Distribution.
- Mirabella, J. (2006). Hypothesis testing with SPSS: A Non-Statistician's Guide and
Tutorial. Retrieved June 10, 2015, from [http://www.docdatabase.net/more-
hypothesis-testing-with-spss-book-jim-mirabella-788130.html](http://www.docdatabase.net/more-hypothesis-testing-with-spss-book-jim-mirabella-788130.html)
- Mualla, N., ve Tahir, A. (1999). Alawamel almohadadah lekarar manh altashilat aletimani
almubashera fe almasaref aljordania [Factors Influencing the Direct Credit the
Decision-Making Process in Jordanian Banks]. *Journal of Administrative Sciences*,
Vol 26 (2), 239–259.
- Öztürk, İ. (2005). Bankalardaki ticari kredi uygulamalarında mali tahlil ve istihbaratın
etkinliği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi.
- Pallant, J. (2007). *A step by step guide to data analysis using SPSS for windows third
edition* (3 ed.). Australia: McGraw-Hill.
- Petrović, R., ve Davidović, M. (2011). Granting Loans To Legal Entities As The Bank 's
Business Process. *International Journal of Industrial Engineering and
Management*, 2(2), 69–76.
- Purinsh, I., Reizinsh, T., Braslinsh, G., ve Svitlika, N. (2010). Decision-Making Process
in Credit Granting. *Regional Formation and Development Studies*, (1(16)), 104–114.
- Purinsh, I., Reizinsh, T., Braslinsh, G., ve Svitlika, N. (2012). Efficiency assessment tool
for credit granting process. *Journal of Business Management*, (5), 78–87.
- Qatinah, A. (2012). Banking Sector Refrom in Yemen. Retrieved February 29, 2015, from
[https://www.researchgate.net/publication/231480131_ECONOMIC_CHANGE_IN
_THE_ARAB_REGION](https://www.researchgate.net/publication/231480131_ECONOMIC_CHANGE_IN_THE_ARAB_REGION)

- Rose, P. (1991). *Commerical Bank Management* (1st ed.). Boston :USA: Irwin,Inc.
- Rose, P., ve Hudgins, S. (2008). *Bank Management and Financial Services* (7 Ed.). Singapore: McGraw–Hill Companies.
- Sathye, M. ., Bartle, J. ., Vincent, M. ., ve Boffey, R. (2003). *Credit Analysis & Lending Management* (Vol. 49). John Wiley & sons ,Milton, Australia.
- Scott, J. A. (2006). Loan Officer Turnover and Credit Availability for Small Firms Relationship Lending : *Journal of Small Business Management*, 44(4), 544–562.
- Shaw, M. J., ve Gentry, J. A. (1988). Using an Expert System with inductive Learning to Evaluate Business Loans. *Financial Management Association*, 17(3), 45–56.
- Srinivasan, V., ve Kim, Y. H. (1987). Credit Granting : A Comparative Analysis of Classification Procedures. *The Journal of Finance*, XLII(3), 665–681.
- Subramanym, K., ve Wild, J. (2009). *Financial Statement Analysis* (10th Editi.). New York: Mcgraw Hill Book Co Ltd.
- Tashman, D. (2004). The Use of Financial Ratios in Investment and Lending Decisions by Banks and Insurance Companies: An Empirical Study. Unpublished thesis. Jordan: Yarmouk University Irbid.
- Vance, D. (2003). *Financial Analysis and Decision Making : tools and techniques to solve financial problems and make effective business decisions* (1st ed.). McGraw–Hill Companies.
- Weygandt, J. J., Kimmel, P. D., ve Kieso, D. E. (2012). *Managerial Accounting : Tools for Business Decision Making* (6th ed.). USA: John Wiley & sons Inc.
- Whittington, G. (1980). Some Basic Properties of Accounting Ratio. *Journal of Business Finance & Accounting*, 7(2), 219–232.

- Yemen, C. bank of. (2000). Law No 14.- of 2000 on the central bank of yemen. *Y.R. Official Newspaper*. Sana'a:Yemen: Retrieved january 10, 2015 from the World Wide Web: http://www.centralbank.gov.ye/App_Upload/law14.pdf.
- Yıldız, G. (2006). Bankacılık Sektöründe Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesinde Mali Tablolar. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Maltepe Üniversitesi.
- Yılmaz, S. (2010). Ticari Bankalarda Kredi Portföyü ve Kredi Riski Yönetim-Bankacılık Sektöründe bir Uygulama. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. kayseri: Kadir Has University.
- Zager, K., ve Zager, L. (2006). The Role of Financial information in Decision Making Process. Retrieved June 07, 2015, from http://businessperspectives.org/journals_free/im/2006/im_en_2006_03_Zager.pdf